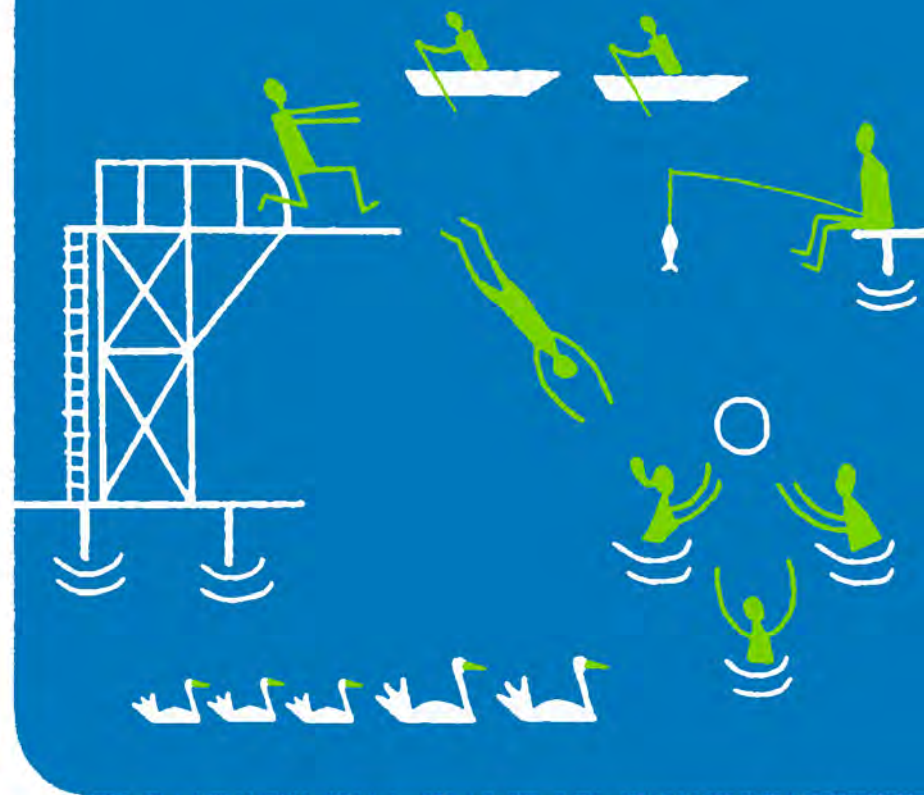

Parkplan Hässelby-Vällingby

Del 1

Strategier för utveckling av parker
och naturområden

Stockholms
stad

PARKPLAN HÄSSELBY-VÄLLINGBY HAR UTARBETATS AV:

Trafikkontoret Stockholms stad

Matilda Sabel, landskapsarkitekt och projektledare

Magdalena Möne, landskapsarkitekt och projektledare

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning

Åsa Karlsson, parkingenjör

Carina Herdin, parkingenjör

Grontmij AB

Christina Sellberg, landskapsarkitekt

Katrin Svensson, landskapsarkitekt

Johanna Dehlin, landskapsarkitekt

Charlotta Löfstedt, landskapsarkitekt

Omslag av Klas Fahlén

Parkplan Hässelby-Vällingby är framtagen och beslutad i

Hässelby-Vällingbys stadsdelsnämnd 2016.

Foton är tagna av någon av ovanstående personer, där inget annat anges.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	5	PARKDIALOG - VÄRDEN ENLIGT MEDBORGARNA	74
Förord	5	TRÄD	76
Sammanfattning	6	SKÖTSEL	79
VAD ÄR EN PARKPLAN?	10	FRAMTIDA UTVECKLING AV PARKER & NATUR	84
ORIENTERING HÄSSELBY-VÄLLINGBY	12	PLANERINGSUNDERLAG OCH REFERENSER	88
STADEN UNDER UTVECKLING	13	ORDLISTA	90
HISTORIK HÄSSELBY-VÄLLINGBY	15		
BESKRIVNING AV STADSDELSOMRÅDET	20		
Landformer och topografi	20		
Hässelby-Vällingbys gröna karaktär	22		
Pågående bebyggelse - och infrastruktur-projekt	28		
Barriärer	30		
Buller	32		
VÄRDEN I HÄSSELBY-VÄLLINGBY	34		
Ekologiska värden	35		
Kulturhistoriska värden	44		
Sociala värden	48		
Tillgångsanalys	52		

INLEDNING

Förord

Möjligheten att bada i Mälaren på cykelavstånd hemifrån, plocka bär och svamp i skogen eller titta på utsikten och solnedgången från klipporna i Grimstaskogen eller Kyrkhamn är en av anledningarna till att många väljer att bosätta sig i Vällingby-Hässelby. Med tunnelbanan i närheten och många fina lekmöjligheter på lekplatser och i skogsdungar har de som bor eller besöker stadsdelen alltid nära till gröna upplevelser och pauser. Här finns några av Stockholms tystaste platser där stadens puls inte märks trots att den finns mindre än 20 minuter bort med tunnelbanan. Det finns utrymme för brännbollsmatcher på öppna gröna fält och möjlighet att röra sig mellan olika områden nästan helt skyddat från biltrafik eftersom gång- och cykelvägnätet är väl utbyggt. Parker och naturområden är mycket uppskattade av invånarna här.

Små och stora parker och naturområden, promenader längs vatten och gröna parkstråk präglar hela stadsdelen och är viktiga på många olika sätt. Här finns ett finmaskigt grönt nät som binder samman olika områden med varandra och gör det enkelt att orientera sig. Det är ofta i de gröna mellanrummen som mötesplatserna finns och där vi rastar hunden, övar på att cykla eller leker på väg hem från skolan.

Staden utvecklas och Stockholms invånarantal ökar vilket påverkar parkerna och naturområdena. Så även i Hässelby-Vällingby. I parkplanen redovisas de projekt som pågår eller planeras just nu 2015. De senaste uppgifterna om olika typer av projekt som planeras eller pågår finns alltid på stadens hemsida. T ex nya bostäder, vägar eller förskolor som planeras i stadsdelen.

Stadens parker och natur måste utvecklas och anpassas i takt med att staden växer, utan att viktiga värden försvinner. Detta kräver kunskap om stadsdelens gröna värden och samband. Parkplanen är hjälper till att sprida denna kunskap. Vi vill att alla stadsdelens barn och barnbarn kan komma tillbaka hit om 50 år och fortfarande uppleva en grön, fin och härlig stadsdel att bo och leva i – precis som idag. Trevlig läsning!

Sammanfattning

HÄSSELBY-VÄLLINGBYS GRÖNA KARAKTÄR

Hässelby-Vällingby är en grön stadsdel med lång strandlinje längs Mälaren. Området ligger i ett sprickdalslandskap med omväxlande höjder med hållmark och flacka dalar som orienterar sig framförallt i Mälarstrandens öst-västliga riktning. Landskapstypen innehåller högt belägna och barrskogsklädda bergspartier med ursprunglig vegetation, ofta med inslag av ek. De öppna flacka sprickdalarna består på många håll av gammal sjöbotten och är generellt fuktigare.

Hässelby-Vällingby var jordbruksbygd fram till slutet av 1800-talet. Flera av stadsdelarnas namn kommer från tidigare gårdar i området. I stadsdelsområdet finns många fornlämningar från så långt tillbaka som stenåldern. Här finns Hässelby slott från 1650-talet, Riddersviks gård med landskapspark och alléer från slutet av 1700-talet till början av 1800-talet. Under slutet av 1800-talet byggdes sommarbostäder utmed Mälarstränderna och badlivet i Hässelby strand var välkänt.

Hässelby villastad byggdes ut i och med anläggandet av Lövsta sopstation och järnvägen dit på slutet av 1800-talet. Lövsta producerade slam och gödsel som tillsammans med bra tåg- och båtcommunicationer gav goda förutsättningar för de 100-tals plantskolor som etablerade sig i området. Hässelby villastad var 1926 en köping med stadsplan och kommunalhus.

Utbyggnaden av Vällingby, Räcksta, Grimsta, Hässelby gård och Hässelby strand under 1940-1960-talen sker i

samband med utvidgningen av tunnelbanenätet i Stockholm. Vällingby planerades som en ABC-stad (arbete, bostad och centrum) och som en lokal stadskärna för de andra tunnelbanestäderna där endast ett lokalt centrum byggdes. Småhusområdena Nälsta, Kälvesta, Hässelby norra villastad, de ännu ej planlagda delarna av Hässelby södra villastad och Vinsta byggdes ut under 1960-1980-talet. Idag förtätas stadsdelsområdet framförallt i mindre skala med till exempel enstaka radhuslängor. Större tillägg av bebyggelse förekommer också som i Vällingby parkstad, området mellan Lövstavägen och Johannelundstoppen samt stadens tidigare plantskola vid Riddersvik. Ofta sker förtätningen på parkmark längs befintliga vägar.

Parker, parkstråk och natur sågs under tunnelbanestädernas planering som en mycket viktig del av förorternas helhet. Den parkstruktur som skapades då är i stort sett den samma idag. De flesta större parkerna återfinns i dalstråken och tunnelbanestädernas bebyggelse är koncentrerad till höjdryggarna, bland annat på grund av de dåliga grundläggningsförhållandena i sprickdalarna. I kanterna av de flacka dalstråken sparades naturmark, ofta med tall och ek som en fond mellan bebyggelse och park. Parkerna binds samman av ett system av sammanhängande, trafikseparerade gröna stråk. Detta sätt att luckra staden, med landskapet som utgångspunkt, var en del av den rådande parkplanering som kommit att kallas Stockholmsstilen. Den utvecklades bland annat av Holger Blom, dåvarande stads-trädgårdsmästare, och hans medarbetare Erik Glemme. Parkerna skulle ge möjlighet till lek, aktivitet och social samvaro som i till exempel Grötfådet, Solursparken, Ådalen och Guldets. Grimstaskogen, ett av de tio stora natur- och friluftsområden i Stockholm (större än 50 ha), sparades till sin nuvarande storlek i planläggningen på 1950-talet (natur-

reservatsbildning 2004). Johannelundstoppen anlades, som en av flera gröna toppar i Stockholm under samma tid, av schaktmassor från bygget av de nya stadsdelarna.

Även i villa- och radhusstadsdelarna finns ett finmaskigt nät av sammanbindande trafikseparerade parkstråk mellan bebyggelsen. Stråken består ofta av sparad natur, som ger stadsdelarna en grön karaktär, ofta med inslag av lek och bollplaner. I varje småhusområde finns åtminstone en större park med parklek/större lekplats per stadsdel som går att ta sig till via parkstråk; Starboparken i Nälsta, Björnidet i Kälvesta, Gulsippan i Hässelby norra villastad och Ripvidet i Vinsta. Strukturen i Hässelby södra villastad skiljer sig från de övriga radhus- och villaområden då bebyggelsen delvis utvecklats under en annan tid. Här finns få sammanbindande parkstråk utan istället sparade naturkullar insprängda bland bebyggelsen. Anlagda parker, som Oxtungan och Rosenparken/Riddersvik, samt parkstråk utmed Mälarstranden finns i utkanten av bostadsområdet.

Av två stora natur- och friluftsområden i stadsdelsområdet är Lövsta/Kyrkhamn, efter Grimstaskogen, det andra. Lövsta/Kyrkhamn består av barrskog samt ett starkt kulturpräglad landskap och gränsar till Görvälns naturreservat i Järfälla. Lövsta/Kyrkhamn är en del av Görvälnkilen och planeras att bli naturreservat. Riddersviks gård med sina olika parkdelar ansluter till Lövsta/Kyrkhamn.

I Hässelby-Vällingby finns också tre medelstora naturparker/naturområden (5-50 ha). Nälstastråket ligger mellan Vällingby-Räcksta och Nälsta. Det sträcker sig vidare österut i Bromma med kopplingar till Sundby friområde och Kyrksjölöten. Kälvestastråket, längst norrut i Kälvesta på gränsen till Järfälla, är ett långsträckt skogsområde i norrslutning med parkväg på den gamla banvallen. Stråket

ansluter till ett brett skogsparti utmed Bergslagsvägen med kopplingar till Järvafältet och Järvakilen. Karl Bondes skog ligger vid Lövestavägen på gränsen mellan Hässelby gård och Hässelby Villastad och är ett kärnområde för barrskogslevande arter .

De största barriärerna i området är Bergslagsvägen, Lövestavägen och tunnelbanans spårområde i Räcksta.

HÄSSELBY-VÄLLINGBYS GRÖNA VÄRDEN

I Hässelby-Vällingbys parker och naturområden finns stora ekologiska värden. Här finns artrika ekmiljöer, så kallade habitatnätverk, med kärnområden kring Riddersvik, Lambarön, Stråket i Hässelby strand, västra delarna av Grimstaskogen och i ett område från östra Nälsta till Räcksta med centrum i Nälstastråket. Stora artrika barrskogsmiljöer finns i Kyrkhamn, Karl Bondes skog och Grimstaskogen. Möjliga livsmiljöer för groddjur finns spritt över stadsdelen men koncentrerat till Mälarstranden, de stora- och medelstora naturområdena. Mälarstranden är generellt ekologiskt viktig och särskilt känslig för störningar. De stora natur- och friluftsområden i kombination med medelstora områden och de väl sammanhängande stråken ger goda möjligheter för biologisk mångfald och spridning av växt- och djurarter. De samband som finns till regionalt betydelsefulla områden utanför stadsdelsområdet är också mycket viktiga.

I Hässelby-Vällingbys parker och naturområden finns många kulturhistoriskt värdefulla miljöer. Nälsta, Lövesta-Kyrkhamn, Vinsta och Vällingby är stadsdelar rika på fornlämningar. Särskilt synliga är de vid Nälsta Hagväg, Dogåvan och storhögen i Lövesta. Landskapsparken och alléerna i Riddersvik är en unik kulturmiljö i Stockholm

stad. Så även hela Vällingby-Räcksta med sin bebyggelse- och grönstruktur som ligger inom utpekad rikintresse för kulturmiljövården. Solursparken byggdes som en kompletterande del av centrum och har kvar sin ursprungliga form. Runt om i stadsdelsområdet finns trädgårdslämningar från plantskolornas tid på parkmark. Utanför parkmark finns också Räcksta begravningsplats och Hässelby slott som är viktiga gröna kulturhistoriska miljöer.

I Hässelby-Vällingbys parker och naturområden finns stora sociala värden. Hässelby-Vällingbys läge vid Mälaren är en stor tillgång med utblickar, strandpromenader och fem iordningställda strandbad. Baden är utflyktsmål för stora delar av staden och populära. Utblickar fås även från Johannelundstoppen och högt belägna hållmarkspartier runt om i stadsdelen. Rofyllda och tysta miljöer kan man hitta på många platser, framförallt i de stora naturområdena. Lekplatser, parklekar och bollplaner finns spridda i området men med vissa brister, se följande avsnitt. Möjlighet till spontanlek och bollspel på plana gräsytor finns också på många platser liksom pulkaåkning vintertid. Koloniområdena, Rosenparken och Engelska parken erbjuder blomprakt. Grimstaskogens läge är fördelaktigt och området nås av många invånare runt omkring. De stora natur- och friluftsområdena är mycket uppskattade och värdefulla för rekreation.

Strukturen med de väl sammanbundna grönstråken ger stora möjligheter till ett rikt och hälsosamt stadsliv med delvis trafiksäkra parkvägar för promenad, cykling och motion. De ger möjlighet för barn i flera av stadsdelarna att säkert röra sig inom sin stadsdel.

BRISTER I HÄSSELBY OCH VÄLLINGBY

Även om stadsdelen som helhet har gott om parker och grönområden finns en del områden med brister enligt normerna i Stockholms parkprogram. I Hässelby södra villastad finns delar som saknar närhet till parker. Området består mest av villor och kan anses vara omgivna av gröna miljöer, men där finns få offentliga gröna mötesplatser och det saknas t ex gräsytor för spontan lek och idrott. Mälarstranden med strandpromenader och baden är en mycket viktig tillgång i detta område och kan i viss mån väga upp andra parkbrister. Även de små naturparkerna som ligger insprängda i kvarteren är av stor betydelse. Stora delar av Kälvesta, västra delen av Nälsta och sydvästra delen av Hässelby norra villastad har brist på lekplatser enligt normen. I vissa delar gör strukturen med parkstråk att lekplatser på längre avstånd ändå blir ganska tillgängliga, vilket delvis mildrar bristen.

Hässelby-Vällingby är välförsett med lekplatser i stort men saknar ibland aktiviteter och mötesplatser där människor i olika åldrar och med olika förutsättningar, kön, ålder eller intressen kan träffas och vara samtidigt. Parklekarna vars verksamhet förändrats över tiden har ibland en struktur som inte utnyttjar ytan på bästa sätt. Det pågår ett arbete över hela staden att utveckla parklekarna så att de passar dagens krav. Parklekarna kan då bli träffpunkt för fler grupper.

Stråk och i viss mån lekplatser i Hässelby-Vällingby ser relativt lika ut och variationen är liten. I stadsdelsområdet finns t ex många klippta gräsytor som sköts intensivt. Dessa uppskattas och värnas av invånarna i Hässelby-Vällingby. Det finns däremot få gräs- eller ängsytor som ger en mer varierad karaktär och större biologisk mångfald.

FRAMTIDA UTMANINGAR

Det sker en stor inflyttning till Stockholm, som växer snabbt. Behovet av nya bostäder, skolor, förskolor, idrotts-hallar och vägar påverkar park- och naturmarken i staden. Detta påverkar också Hässelby-Vällingby. Parkmark tas i anspråk för vilket betyder att de kvarvarande gröna miljöerna ska tillgodose fler invånares behov än tidigare på mindre yta. Samtidigt får det gröna allt större betydelse som buffert och utjämnare då klimatet förändras och mer extrema väder blir vanligare, som till exempel stormar med stora regnmängder.

Dessa frågor är stora utmaningar i arbetet med stadens parker och naturområden.

ÖVERGRIPANDE MÅL

Stockholms parkprogram har tagit fram tre övergripande mål för parkplaneringen i hela staden:

- God park- och naturtillgång
- Hållbar park- och naturmiljö
- Rik park- och landskapskultur

I arbetet med parkplanen har mål anpassade till Hässelby-Vällingby tagits fram utifrån stadens övergripande mål.

ÖVERGRIPANDE MÅL HÄSSELBY-VÄLLINGBY

- Kvaliteterna som den **värdefulla grönstrukturen** i Hässelby-Vällingby medför, ska bevaras.
- Boende i Hässelby-Vällingby ska ha tillgång till en **större park** med flertal parkvärden och en **mindre park** i sin närmiljö som kan tillgodose vardagsbehov som tex lek.
- I stadsdelsområdet finns två parker med funktion av **stadspark** på grund av områdets utbredning.
- Parker och naturområden i Hässelby-Vällingby ska vara väl definierade platser med en **tydlig identitet**.
- **Ekologiska värden** i Hässelby-Vällingby ska bevaras, skyddas och utvecklas för att gynna den biologiska mångfalden.
- **Kulturhistoriskt värdefulla miljöer** och områden i Hässelby-Vällingby ska bevaras, skyddas och utvecklas.
- Tillgodose att Hässelby-Vällingbys invånare kan utnyttja **strandpromenaderna** längs Mälaren och att **strandbaden** upprätthåller en hög kvalitet.
- Tillgodose att Hässelby-Vällingbys invånare kan röra sig i **det gröna nät av gång- och cykelstråk** som är av stort värde för området.
- Parklekarna/de centrala parkerna i varje stadsdel inom Hässelby-Vällingby ska ha ett **varierat innehåll för alla åldrar** och området ska vara välförsett med **gröna mötesplatser**.
- **Skötseln** av park- och naturområden ska upplevas som god av medborgarna.
- Parker och naturområden i Hässelby-Vällingby ska erbjuda **pedagogiska kvaliteter** för närliggande skolor och förskolor.
- Tillgodose att Hässelby-Vällingbys invånare kan leva ett **hälso- samt liv** med god möjlighet att utöva spontanidrott, med hjälp av tex utegym, belysta motionsspår och plana gräsytor

ÖVERGRIPANDE STRATEGIER FÖR UTVECKLING AV PARKER OCH NATUR

Värna de stora gröna kvaliteter som finns. De stora och mellanstora naturområdena, det gröna nätet av parkstråk, de större kärnparkerna i varje stadsdel, de mindre parkerna och den bostadsnära naturen har alla sin del i den sammanlagda grönstrukturen.

Värna och utveckla kopplingar och samband till regionalt viktiga grönområden.

Bevaka att tillgången på värden inte försämras i bristområden. Se över möjligheten att tillföra kvaliteter i dessa områden. Var uppmärksam på att gröna stråk i bristområden kan underlätta kommunikationen till värdetäta parkområden.

Förbered och anpassa parker till ökande besöksstryck i centrala lägen och i samband med förändringar.

Värna tysta och rofyllda parker- och naturområden i en växande stad.

Utveckla sammanhängande strandpromenader där det är möjligt.

Utveckla Solursparken och Melonparken som stadsparker.

Ta fram program för strandbaden som underlättar framtida förvaltning.

Utveckla fler mötesplatser för alla åldrar. I små parker, noder i stråk och bostadsnära natur med till exempel generella men platsanpassade möbler. I större parker och parklekar som parktillägg för fler åldersgrupper, även äldre.

Utveckla stadsodling som komplement till kolonilotter. Utveckling pågår i vissa parklekar och stråk.

Värna och synliggör landskapsparken och parkstrukturerna vid Riddersvik. Tydliggör dess värde som kulturmiljö i Stockholm.

Värna och utveckla Nälstastråket som aktivitetspark med stora ekologiska värden.

Utred en utvidgad ekologisk skötsel på valda platser för att värna den biologiska mångfalden och en mer varierad karaktär. Bredda artinnehåll vid nyplantering.

Parkstråk och lekplatsers identitet och variationen i parkutbudet bör främjas för bättre orienterbarhet och upplevelsevärden. Tillägg och omvandlingar som görs bör anpassas efter platsens förutsättningar och särdrag utan att förstöra stadsdelarnas sammanhållna karaktär.

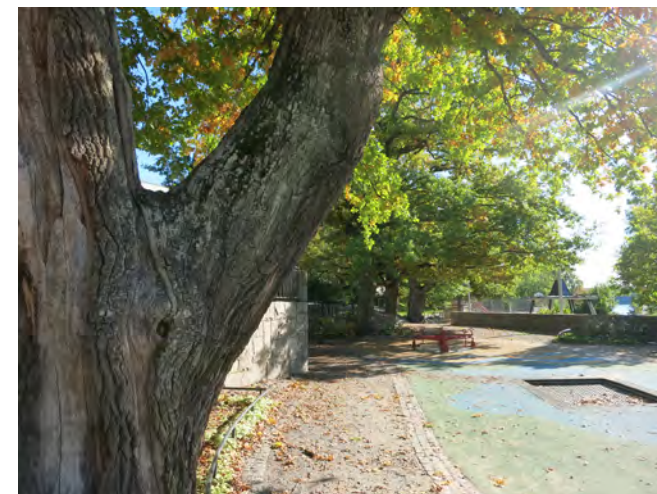
Se till att planskilda korsningspunkter, som är viktiga för att minska barriäreffekter, upplevs som trygga.

Strandpromenad i Hässelby villastad

Johannelundstoppen

Parkleken Stråket i Hässelby strand

VAD ÄR EN PARKPLAN?

Stadens parker och naturområden förhöjer livskvalitén i vår närmiljö. Stadsgrönskan ger platser för såväl promenader, ro och avkoppling som för idrottsutövning och lek. De gröna rummen bidrar dessutom till en bättre stadsluft och utgör viktiga mötesplatser för stadens invånare. Staden utvecklas kontinuerligt och nya krav på stadens gröna rum uppstår.

OMFATTNING

Parkplanen omfattar den mark som är parkmark enligt gällande detaljplaner. I planen ingår däremot inte kvartersmark, skolgårdar, kyrkogårdar och idrottsplatser.

Parkplanens planeringshorisont är cirka tio år. Planen ska vara ett levande dokument som bör uppdateras varje år i samband med budgetarbetet. Beskrivningarna av enskilda platser i del två bör uppdateras efter varje genomförd åtgärd.

Parkplan Hässelby-Vällingby innefattar stadsdelområdena Hässelby Villastad, Hässelby strand, Hässelby gård, Grimsta, Vinsta, Kälvesta, Nälsta, Vällingby och Räcksta.

INDELNING AV PARKPLANEN

Planen är uppdelad i två delar:

- **Del 1** beskriver stadsdelområdet och dess värden och tillgångar. Strategier för framtida utveckling av parker och naturbeskrivs.
- **Del 2** beskriver stadsdelens parker och naturområden plats för plats, med mål och strategier för framtida utveckling.

Utöver dessa två delar har åtgärdsförslag, för de platser arbetsgruppen funnit vara i behov av detta, sammanfattats i en tredje del för internt bruk som arbetsredskap för stadsdelen. Detta dokument visar även prioriteringar mellan åtgärderna och utgör underlag till underhållsplaner och löpande planering.

VARFÖR GÖR MAN EN PARKPLAN?

Parkplanen upprättas utifrån mål, råd och riktlinjer i *Stockholms parkprogram*. Syftet med parkplanen är att:

- Kartlägga behov av investeringsåtgärder och skötselinsatser för att utveckla och bevara attraktiva och välskötta parker och friytor för stadsdelens boende och besökare.
- Vara underlag för det årliga budgetarbetet gällande investering och skötsel.
- Vara underlag för hanteringen av parkmark vid kommunens fysiska planering.

Riktlinjer för skötsel och utveckling av parker och friytor tas fram med syfte att optimera värden och investeringar i stadsdelens park- och naturmark. Parkplanen ska också fungera som ett instrument för att skapa och bevara attraktiva och välskötta parker för boende och besökare. I parkplanen beskrivs stadsdelens grönstruktur, dess historia, karaktärer, värden och andra viktiga förutsättningar. Här formuleras mål för framtida utveckling och skötselprioriteringar.

FÖR VEM GÖR MAN EN PARKPLAN?

Parkplanen riktar sig till flera olika målgrupper. Den är skriven för att uppfylla olika behov och den skall vara begriplig för de flesta. Parkplanen ger en bra övergripande bild av stadsdelen ur ett parkperspektiv och kan vara till stor hjälp för dem som vill lära känna ett område.

Planen vänder sig framför allt till:

- Tjänstemän och politiker inom staden: dels inom stadsdelen som underlag i arbetet med skötsel och planering, dels inom stadens tekniska förvaltningar att ha som underlag i arbetet med stadens utveckling.
- Allmänheten, journalister, studenter och andra som är intresserade av stadsdelen ur ett parkperspektiv eller vill lära känna sitt område bättre.

ARBETSMETOD

- Parker och naturområden på parkmark i Hässelby-Vällingby har inventerats. Behov av förändring och förnyelse har kartlagts.
- Ekologiska, kulturella och sociala värden har kartlagts och analyserats, utifrån riktlinjer i Stockholms Parkprogram.
- Värden och tillgångsanalyser har vägts samman med övriga förutsättningar.
- Mål och strategier har tagits fram för samtliga platser.
- Åtgärdsförslag, investerings- och underhållsåtgärder har sammanställts och prioriterats.
- Allmänhetens synpunkter och önskemål, genom en medborgarenkät kring del 2, har beaktats.

UNDERLAG

I arbetet med Parkplan Hässelby-Vällingby har ett tiotal policy- och planeringsdokument utgjort underlag. Dessa presenteras i kapitlet *Planeringsunderlag och referenser* i slutet av del 1. Vid förändringar och fortsatt arbete med Hässelby-Vällingbys parker bör likvärdigt planeringsunderlag beaktas.

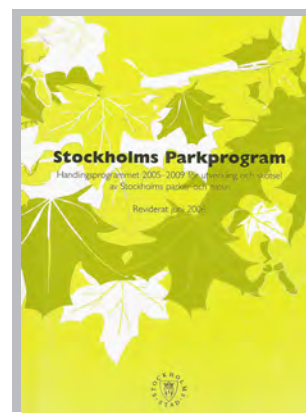
STYRDOKUMENT

I samband med att Stockholms översiktsplan Promenadstaden antogs i mars 2010 fick stadsbyggnadsnämnden och trafikinämnden i uppdrag att utveckla stadens parkprogram och ta fram metoder för planering och utveckling av parker och grönområden med fokus på hur fler stockholmare ska få möjlighet att utnyttja stadens gröna miljöer. Den gröna promenadstaden är ett första steg i detta arbete.

Stockholms parkprogram revideras 2013-2015 och blir steg två i detta strategiska arbete. Det parkprogram som finns, antogs av kommunfullmäktige 2006 och gäller tills det uppdaterade parkprogrammet är klart.

Parkprogrammet har arbetats fram för att säkerställa en god parktillgång samt optimera värden och investeringar i hela stadens park- och naturmark. Syftet är att ”skapa en samsyn om vad som är väsentligt för stadens park- och naturmark och hur den bör hanteras”. (Stockholms Parkprogram, s. 6)

Enligt parkprogrammet ska en parkplan för varje enskilt stadsdelsområde tas fram.

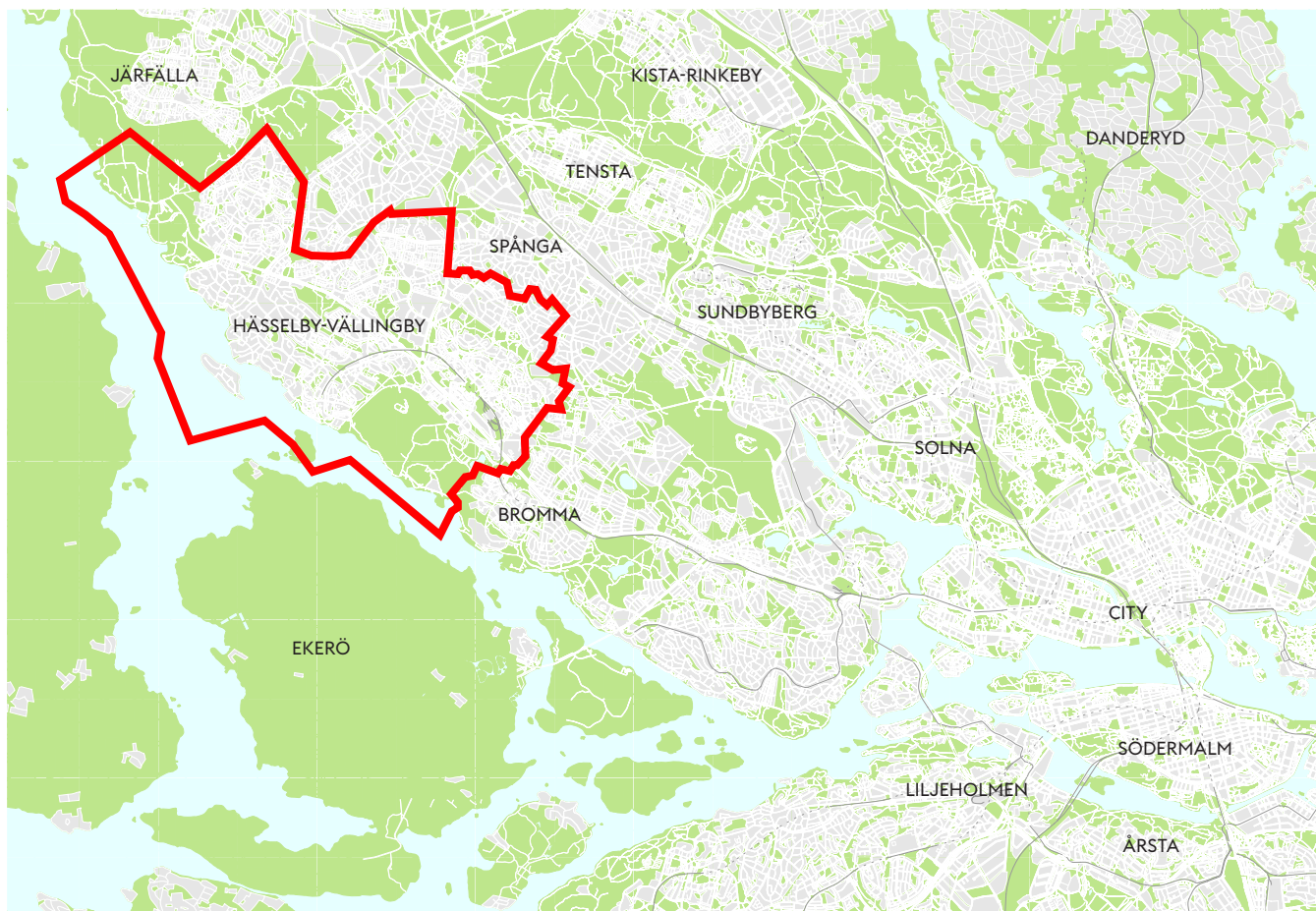
Stockholms parkprogram anger tre övergripande mål för arbetet med stadens park- och naturmark:

- **God park- och naturtillgång** för ett rikt utbud av värdefulla grönområden.
- **Hållbar park- och naturmiljö** för sund, livskraftig miljö och biologisk mångfald.
- **Rik park- och landskapskultur** med historisk kontinuitet.

I **Den gröna promenadstaden** anges fyra huvudmål:

- Stockholmslandskapets karaktärsdrag och Stockholms gröna kulturvärden ska förvaltas. Staden ska berikas med nya parker av hög klass.
- Stockholmarna ska ha god tillgång till parker och naturområden som bidrar till ett rikt och hälsosamt stadsliv som möter den växande befolkningens behov
- Stockholm ska värna ett rikt växt- och djurliv och vidareutveckla en hållbar grönstruktur som bidrar till stadens klimatanpassning och andra ekosystemtjänster.
- Staden ska utveckla sin organisation, sina processer och sina verktyg för planering, utveckling och skötsel av parker och natur. Formerna för samverkan inom staden och med stadens invånare ska utvecklas

ORIENTERING HÄSSELBY-VÄLLINGBY

FAKTA HÄSSELBY-VÄLLINGBY

- Ca 69000 invånare (2013)
- Området omfattar stadsdelarna Hässelby gård, Hässelby strand, Hässelby villastad, Grimsta, Kälvesta, Nälsta, Råcksta, Vinsta och Vällingby.
- Området har 9 km strandlinje

Hässelby-Vällingby är ett stadsdelsområde i Västerort, ca 30 minuters resa med tunnelbana från Stockholms central.

Området gränsar till Järfälla kommun i norr, Spånga stadsdelsområde i nordost och Bromma i sydost. I sydväst gränsar Hässelby-Vällingby mot Mälaren och Ekerö kommun. Förutom närheten till vattnet har stadsdelsområdet tillgång till två större naturområden; Grimstaskogen, som är naturreservat och området kring Lövsta/Kyrkhamn, där reservatsbildning pågår. I Lövsta finns en av Stockholms stora återvinningsstationer med en historia från 1890-talet.

Stadsdelsområdet har varierad bebyggelse och stadsdelarna har ofta egna tydligt avläsbara karaktärer. Flera av stadsdelarna i Hässelby-Vällingby byggdes som tunnelbaneförorter. Vällingby och Råcksta med blandad bebyggelse enligt ABC-stadens principer, Hässelby Gård med sin punkthus-bebyggelse och Hässelby strand, som är en tunnelbaneförort invid vattnet. Stora delar är också rena villastäder utan närhet till tunnelbana. I vissa delar finns karaktären kvar från den jordbruksbyggda området var ända fram till 1900-talet, framförallt kring Hässelby slott och Riddersvik.

STADEN UNDER UTVECKLING

Det sker en stor inflyttning till Stockholm, som växer snabbt och får ett ökat befolkningstryck. Till 2030 är prognosen att staden har ca 1,1 miljoner invånare. Behovet av bostadsbyggande påverkar andelen park- och naturmark i staden. Parkmark tas i anspråk för exploateringsprojekt vilket betyder att de gröna miljöerna ska tillgodose fler invånares behov än tidigare på mindre yta.

Samtidigt får det gröna allt större betydelse som buffert och utjämnare då klimatet förändras och mer extrema väder blir vanligare, som till exempel stormar med stora regnmängder. Parker- och naturområden fungerar som utjämnare av klimatsvängningar bland annat genom att fördröja dagvatten jämfört med hårdgjorda ytor som vägar och hustak. De bidrar också med skugga när det är varmt.

Strategier för stadsutveckling

Utbyggnaden av staden ska ske enligt de stadsutvecklingsstrategier som fastställts i översiktsplanen. Detta innebär att staden främst ska växa i de tyngdpunkter som identifierats i ytterstaden, de utpekade stadsutvecklingsområdena i innerstadens krans och genom ett utvecklat city. Arbetet med att koppla samman ytterstadens stadsdelar med varandra, med respekt för olika områdes arkitektoniska karaktär, och med omgivande kommuner genom en tätare och mer varierad bebyggelse och förbättrade kommunikationer ska därför intensifieras.

Stockholms stads budget 2015, s 184

FÖRTÄTNING I YTTERSTADEN

Mellan åren 2004 och 2013 har befolkningen i Hässelby-Vällingby ökat med ca 10 000 invånare och det pågår en succesiv förtätning i stadsdelsområdet. Området ligger dock relativt långt från innerstaden och har hittills inte utsatts för lika hårt tryck gällande exploateringar som andra områden närmare den centrala staden.

Den förtätning som pågår sker framförallt i mindre skala genom tillägg av radhusbebyggelse men även av enstaka flerfamiljshus. Ofta byggs och planeras de nya byggnaderna på parkmark. Vanligt är att gröna, plana områden

utmed redan existerande vägar och gator tas i anspråk för ny bebyggelse. Bland annat utmed Lövstavägen utmärker sig bostadsområden som byggs och planeras enligt principen att vägen omvandlas till en ”stadsgata”. Tidigare princip i området har snarare byggt på att större gator och vägar omges av grönska, så kallade *Parkways*.

TYNGDPUNKT VÄLLINGBY

Vällingby, som är en riksintressant kulturmiljö, är utpekad som en av Stockholms tyngdpunkter i översiktsplanen (*Promenadstaden 2010*). Det betyder att man tydligare vill utveckla Vällingby till en lokal stadskärna som ska kunna komplettera innerstaden och försörja denna del av ytterstaden med service. Denna tanke ligger helt i linje med hur Vällingby en gång byggdes på 50-talet. Möjligheterna att förtäta Vällingby är dock begränsade på grund av den väl fungerande, och skyddade park- och bebyggelsestrukturen. Viss komplettering av punkthus i kransen kring centrum har skett och omvandling av Vattenfalls tidigare kontor i Räcksta till bostäder, kallat Vällingby parkstad, pågår. I samband med de planerade påfarterna till förbifarten vid Bergslagsvägen kan omvandling av bebyggelsestrukturen och verksamheter i Vinsta och utmed Bergslagsvägen komma att förändras.

Gång- och cykelkommunikationerna behöver bevaras och förbättras, både inom stadsdelsområdet och vidare mot angränsande stadsdelar, då invånarantalet väntas öka. De

PÅGÅENDE BEBYGGELSE- OCH INFRASTRUKTURPROJEKT

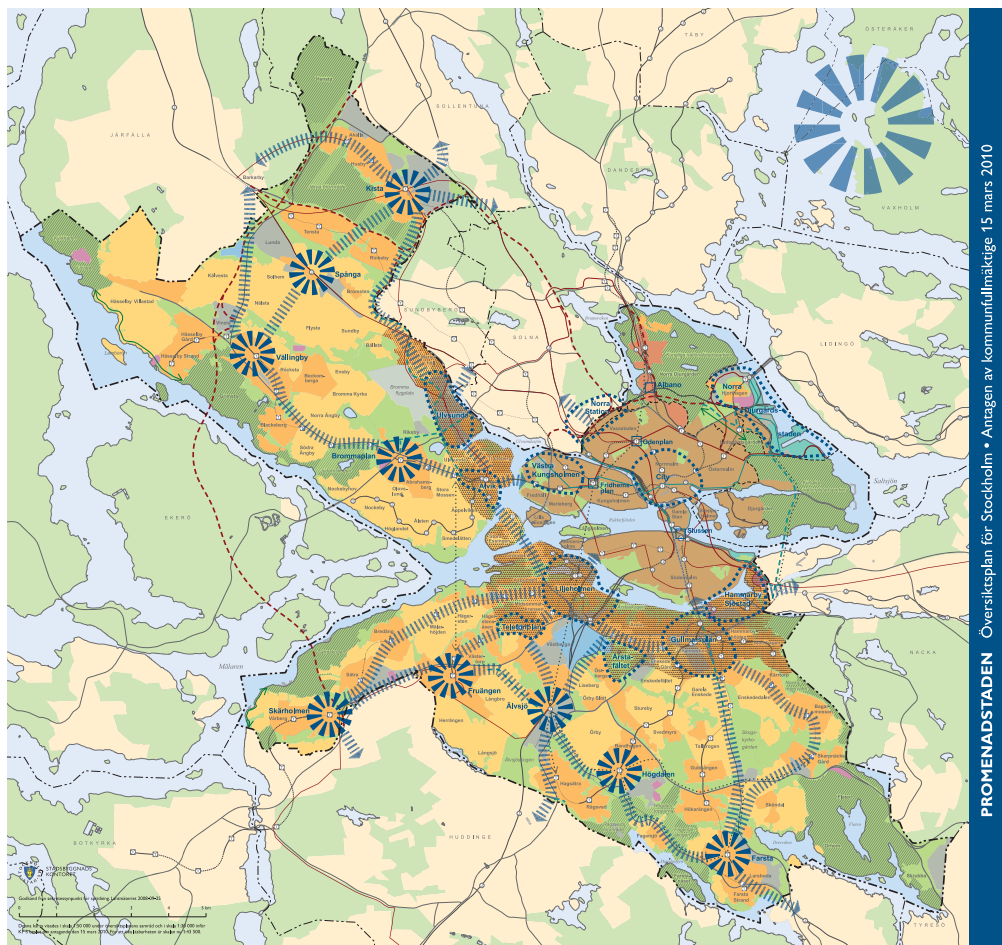
För en ögonblicksbild (oktober 2014) av pågående projekt och beskrivning av de större projekten i stadsdelsområdet se kapitlet *Pågående bebyggelse- och infrastrukturprojekt*.

RÅD OCH RIKTLINJER VID EXPLOATERING UTIFRÅN PARKSYNPUNKT

Ett av huvudsyftena med parkplanen är att den ska vara underlag för hanteringen av parkmark vid stadens fysiska planering, alltså ge stöd för ställningstagande bland annat vid exploatering eller annan förändrad markanvändning. I Hässelby Vällingby är det viktigt att värna:

- Stadsdelars särdrag med genomtänkta förhållanden mellan bebyggelse, topografi och parkstråk/parker.

- Nät av parkstråk- välplanerade och sammanhängande
- Välanvända och uppskattade parker och naturområden
- Valfungerande trafikseparering
- Tillgängliga stränder
- Bostadsnära natur; karaktärskapande och fungerar som lekmiljöer för barn

Promenadstaden, stockholms översiktsplan

HISTORIK HÄSSELBY- VÄLLINGBY

HISTORISK TID

Hässelby-Vällingby var fram till mitten på 1890-talet en jordbruksbygd. Många av stadsdelarnas namn kommer från äldre gårdar som funnits i trakten. Kälvesta, Råcksta och Vinsta var gårdar med anor från medeltiden innan de fick ge namn åt dagens stadsdelar. Lövsta by är skriftligt omtalad sedan 1370, Hässelby sedan 1344, och Vällingby sedan 1315. Även Nälsta by är känd sedan 1300-talet. Men alla platserna är äldre och gravfält i närheten antyder att de har haft föregångare i förhistorisk tid. Framförallt i Vinsta finns många fornlämningar i form av boplatser och gravfält från äldre och yngre järnåldern.

Hässelby slott byggdes på 1650-talet av Carl Bonde. Nordväst om slottet finns lämningar från den äldre bebyggelsen Hæsliby, som har skriftliga belägg från 1300-talet och som nu är klassat som fornlämning. På gårdsplanen nordost om slottets flygelbyggnader finns ett mindre gravfält och en ditflyttad runsten. Bonde hade under ett tiotal år köpt upp gårdar och egendomar i området. Bland annat Grimsta gård, Maltesholm, Nälsta by med Östergården, Västergården och Nedergården. Slottet ritades förmod-

Hässelby slott ur Suecia antiqua et hodierna (Gravör Jean Marot ca 1619-1679 och medarbetare Erik Dahlbergh 1625-1703)

ligen av Jean de la Vallée. En barockträdgård anlades på 1700-talet. Under senare halvan av 1800-talet ägdes Hässelby slott av familjen Cervin tills familjen Trolle-Bonde återköpte slottet. 1931 såldes slottet till staden. Invid slottet finns Hässelby slotts koloniträdgårdsförening.

Norr om Hässelby slotts ägor låg Lövsta by (ett vanligt ortsnamn i Mälardalen) som bestod av fyra gårdar. Under Lövsta by låg bland annat torpet Flottvik, som ersattes med en herrgårdsbyggnad på 1760-talet. Någon gång under samma tid ändrades namnet till Riddersvik. Därefter utvecklades Riddersvik med gårdsbyggnader och trädgårds- och parkanläggning. Det anlades bland annat alléer, ett stort trädgårdsland och en engelsk landskapspark, som är en av få landskapsparker i Stockholm. Läs mer om Riddersvik i kapitlet om kulturmiljö.

Hässelby strand 1910.

Under 1800-talets slut byggdes små stugor och sommarbostäder samt enstaka större sommarvillor vid stränderna mot Mälaren. Badlivet i Hässelby strand där kvinnor och män badade tillsammans var omtalat.

Flygbild över Hässelby Villastad 1935.
(Foto Stockholms stadsmuseum)

LÖVSTA OCH JÄRNVÄGEN

Vid 1800-talets slut hade Stockholm behov av en sopstation utanför staden. Egendomarna Lövsta och Riddersvik köptes 1885 för att lösa detta problem. Riddersvik drevs vidare som jordbruk medan marker tillhörande gamla Lövsta by omvandlades till sopstation. Järnväg byggdes från Spånga, där Västeråsbanan redan hade en station, så att latrin och sopor kunde fraktas till den nya sopstationen från staden. Soporna kunde sedan lastas vidare på pråm för vidare transport eller försäljning. Bostäder åt arbetare och tjänstemän vid sopstationen, samt skola, uppfördes vid Kyrkhamn varvid ett litet samhälle likt ett brukssamhälle utvecklades. Men behovet av bostäder var större än så och greve Carl Trolle-Bonde, ägare av Hässelby slott, arrenderade ut tomter för arbetarna att bygga villor på och detta blev början till samhället Hässelby villastad. Mängden sopor ökade stadigt och 1938 invigdes den andra förbränningsugnen, ritad av Holger Blom.

Runt 1900 började större tomter säljas till trädgårdsmästare av Hässelby gods. Sopstationen kunde leverera slam

och gödsel, som tillsammans med järnvägen och båtförbindelser, gjorde området fördelaktigt för etablering av de 100-tals handelsträdgårdar som växte fram. Från början odlades grönsaker men under 1940-tal gick man över till blommor. Hässelby Villastad blev ett municipalsamhälle och 1926 en köping med kommunalhus, som fick sin första stadsplan samma år. 1949 inkorporerades köpingen i Stockholms stad. Den sista handelsträdgården slog igen 2006.

TUNNELBANAN

Det togs beslut att bygga ut tunnelbanan i Stockholm 1941 och den var en förutsättning för Stockholms fortsatta utbyggnad av förorterna. Här skulle de många trångbodda familjerna från innerstaden och inflyttande från övriga landet kunna flytta in i moderna bostäder. En generalplan med engelska "new towns" som förlaga presenterades 1949 av stadsplanedirektör Sven Markelius. Vällingby var centrum i planerna för ett "Stor-Vällingby" som skulle kunna försörja även sina grannförorter med centrumfunktioner. Lokala centrum planerades på lämpliga avstånd från Vällingby centrum. 1930-talets smalhusstadsdelar

En bild från den sista plantskolan. (Foto Stockholms stadsmuseum)

Tunnelbanan från Räcksta till Vällingby centrum, 1955.

hade mött kritik från arkitektkåren för sin enformighet och Vällingby planerades istället att fungera som ett komplett samhälle, utifrån principen om ABC-staden, arbete, bostäder och centrumfunktion. Planidén var nytänkande och vann inte självklart gehör. Räcksta ingick i kärnområdet kring Vällingby centrum och planerades på samma sätt. Generalplanen antogs 1950 med ändringar och tillägg 1952. Grimsta var i den första generalplanen föreslagen för egnahemsbebyggelse men det diskuterades häftigt och området blev 1952 planlagt som en mer koncentrerad stadsdel med mestadels lamellhus men utan eget centrum (sovstad). Vällingby centrum fick på det sättet större kundunderlag och större delar av naturområdet Grimsta-skogen och den kulturhistoriska bebyggelsen där kunde bevaras.

Hela processen kring planerandet och byggandet av Vällingby gick fort. Tunnelbanan mellan Hötorget och

Vällingby blev klar 1952. Vällingby centrum, som invigdes 1954, var också tänkt att locka innerstadsborna att ta tunnelbanan ut till detta moderna centrum, vilket också hände de första åren.

PARKUTBYGGNAD OCH STOCKHOLMSSTILEN

I samband med utbyggnaden av tunnelbanestäderna var Holger Blom Stockholms stadsträdgårdsmästare, mellan 1938-71. År 1941 redovisades förslaget om ett parknät för staden, som i sina yttre delar knöt an till de större friluftsområdena utanför stadsbygden. Planeringen växte fram som kritik mot kvartersstadens mörka osunda gårdsmiljöer och brist på grönska. I varje stadsdel skulle sörjas för god

Vällingby centrum, 1958.

Solursparken.

tillgång på lek- och rekreations- möjligheter, vilket säkrades genom ett sammanhållet parknät av långsträckta parkstråk genom och mellan stadsdelarna.

Parknätet skulle vara stadsdelens offentliga rum för lek, spel, picknick, evenemang, natur- och kulturupplevelser, och skapa goda förbindelser mellan bostad - skola - centrum. Parkernas blommor samlades i blomstergårdar i parker och vid torg, konst integrerades i parkerna och möblerna var specialritade.

Än idag är detta system en grön stomme i ytterstaden, där de gröna sambanden mellan landskap, bebyggelse och vegetation är mycket karakteristiskt.

Solursparken är Vällingbys stadspark och anlades som en del av Vällingby centrum enligt Stockholmsstilen och är ritad av arkitekten Erik Glemme och stadsträdgårdsmästaren Holger Blom. Tillsammans med Grötfatet och Ådalen med sina tidstypiska plaskdammar är den del av det parknät som avses i Stockholmsstilen.

STOR-VÄLLINGBY

Hässelby gård byggdes framförallt 1954-55 och stadsdelen var en av de stadsdelar i "Stor-Vällingby" som planerades med ett lokalt centrum vid tunnelbanestationen. Även ett stort antal småbutiker fanns från början ute i bostadskvarteren. Vid centrum byggdes också Hässelbygårdsskolan.

I 1950-års generalplan ingick från början inte Hässelby strand. Stadsarkitekten Gunnar Wetterling tyckte inte att bebyggelsen skulle planeras så nära vattnet och bland vissa fanns ett stort intresse att tunnelbanan istället skulle dras till Hässelby Villastad. Markelius fick till slut som han ville och området detaljplanerades 1952-1953 och byggdes 1956-57. Hösten -58 öppnades tunnelbanan till Hässelby strand.

Hässelby Gårds centrum invigs, 1959

Strandliden i Hässelby strand byggs, 1957

I anslutning till Vällingby centrum fanns i generalplanen från 1950 Johannelund med som industri- och verkstadsområde. Johannelundstoppen skapades av schaktmassor och byggavfall från byggandet av de kringliggande stadsdelarna. Etableringen av verksamheter skedde framförallt under tiden 1960-80. Vid millenieskiftet fanns ca 160 företag i området med ca 2500 anställda. I linje med ABC-stadens principer etablerades även Vattenfall i de tidstypiska och mycket storskaliga byggnaderna från 1957, intill gamla Räcksta gård.

Intresset för kremering som begravningsform blev större under 1950-talet och 1957 utlystes en arkitekttävling om ett kapellkrematorium i Grimsta i närheten av Räcksta träsk. Vinnande team, Klas Fåhraeus och landskapsarkitekt Gunnar Martinsson, fick även uppdraget att utforma begravningsplatsen intill. 1964 var Räcksta begravningsplats färdig.

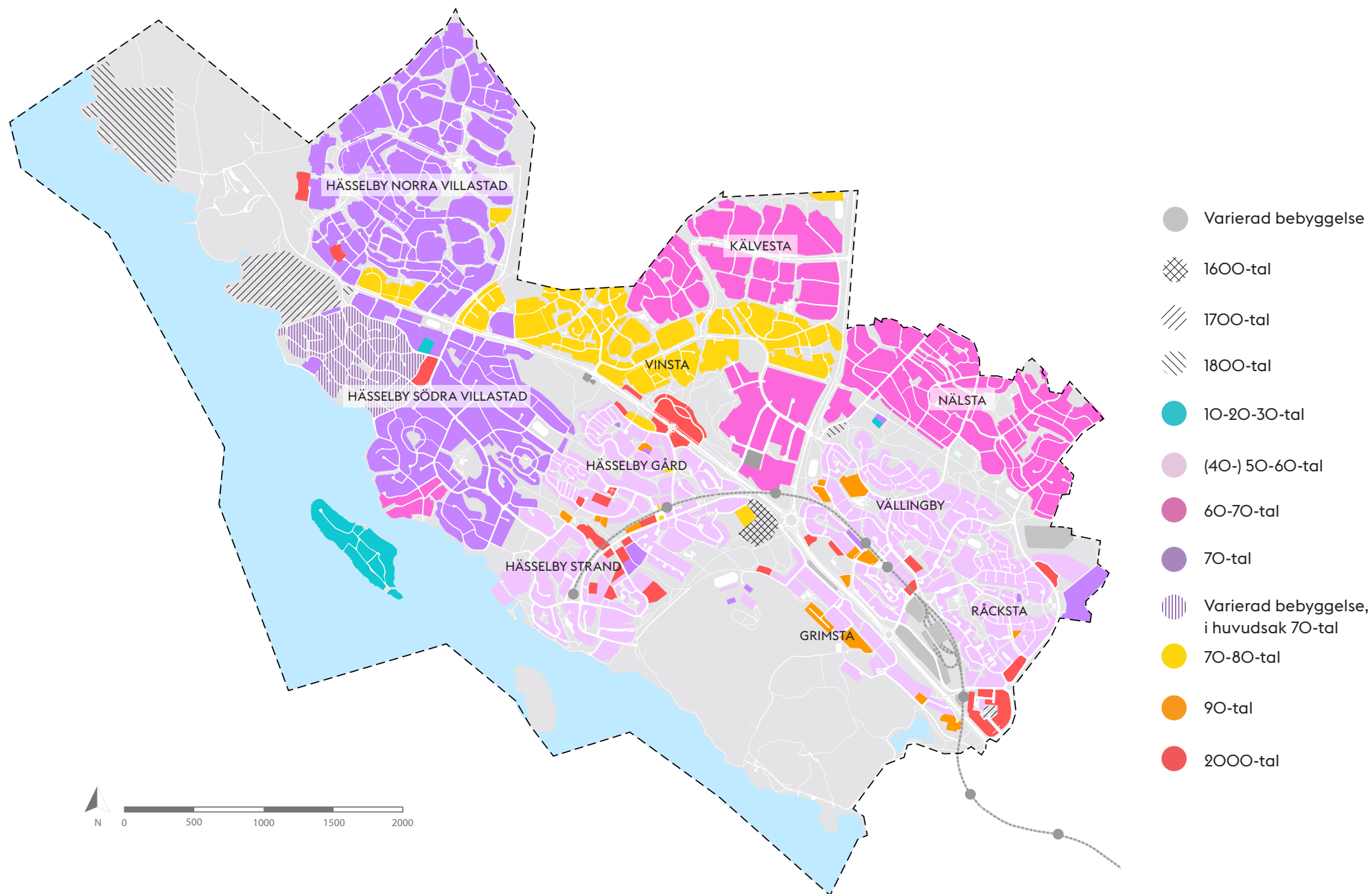
Alla delar i Södra Spånga, som Hässelby-Vällingby hörde till då, beskrevs inte i generalplanen men icke stadsplanlagda områden reglerades genom utomplanbestämmelser 1950. Bestämmelserna begränsade utbyggnader, för enskilda fastighetsägare i de glesa egnahemsområden som fanns runt om i området, så att mindre tomter än 1000 m² inte fick avstyckas och inget annat än småhus byggas.

Nälsta saknade både ordnat väg- och ledningsnät och detta började planeras och byggas ut, fram till 1954 under ledning av Markelius. Mellan 1956-1960 detaljplanerades området med fortsatt karaktär av villasamhälle med en blandning av egnahemsområden, småhus, radhus och enstaka grupper av hyreshus. I Kälvesta byggdes mellan 1966 och mitten på 1970-talet 2000 småhus enligt rationella principer om en exploatör/byggbolag per kvarter. Området ansågs ligga tillräckligt nära Spånga- och Vällingby centrum så grannskapsplanering med närservice var inte aktuellt. Däremot planerades skola och förskolor in. Även Hässelby norra Villastad kunde på 70-talet planläggas och bebyggas med mestadels radhus när verksamheten vid Barkarby flygfält begränsades och Lövsta byggdes om. Den stora utbyggnaden av småhus i Vinsta skedde också under samma tid.

Räcksta kapell, färdigbyggt 1964

ILLUSTRATION AV HÄSSELBY OCH VÄLLINGBYS BEBYGGELSEHISTORIK

BESKRIVNING AV STADSDELS- OMRÅDET

Landformer och topografi

I Hässelby-Vällingby återfinns ett typiskt Stockholmslandskap. Det är ett sprickdalslandskap med omväxlande höjder med hällmark och flacka dalar som orienterar sig framförallt i Mälarstrandens riktning. Nivåskillnaderna mellan Lövestavägen och Mälaren är i Hässelby relativt stora och det sluttar på många ställen brant ned mot vattnet. Kring Lövestavägen/Bergslagsvägen och nordost om dessa är landskapet generellt flackare och mindre dramatiskt men fortfarande med tydliga skogsbeklädda höjdryggar och öppna dalgångar i riktning från nordväst till sydost.

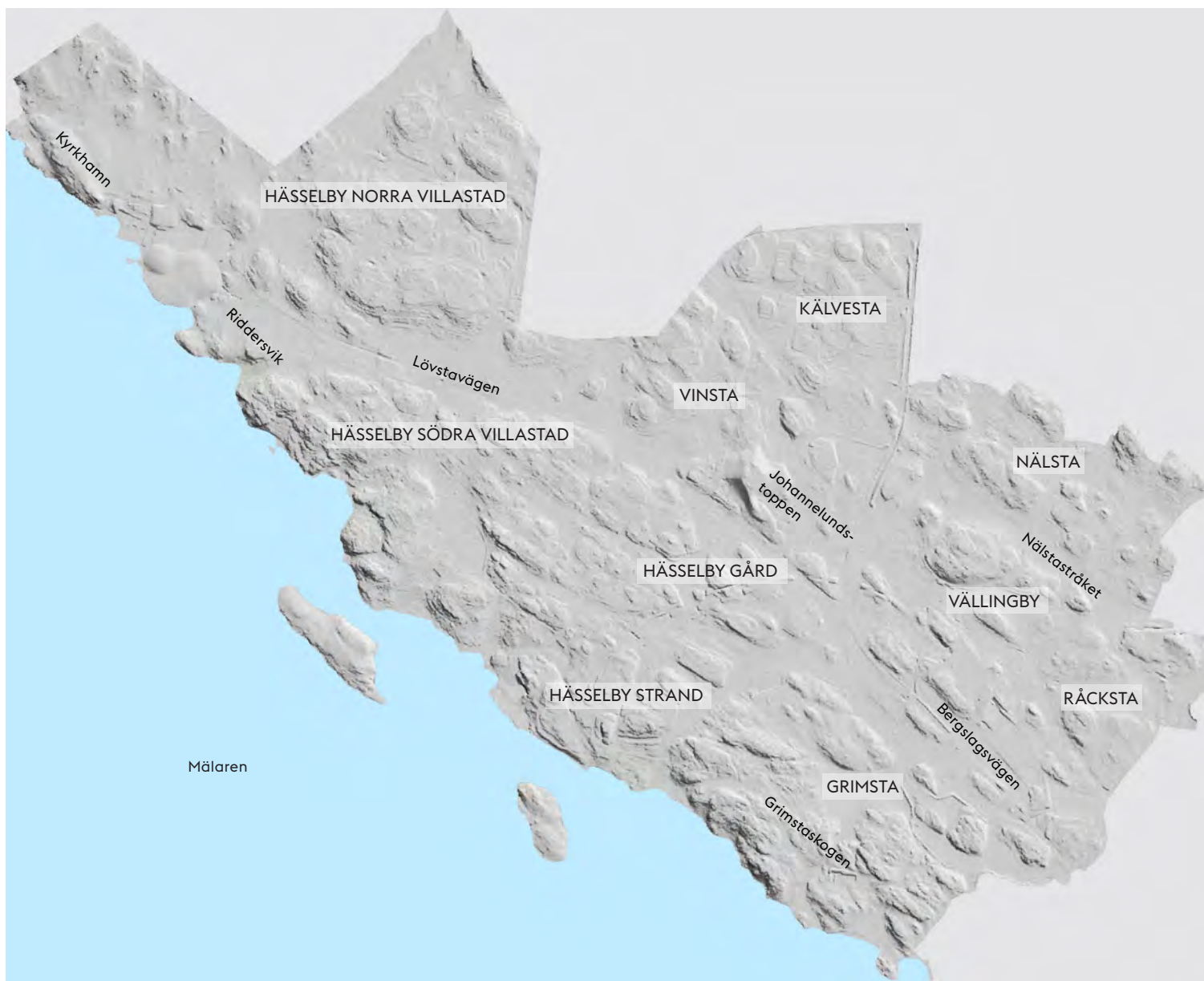
Landskapstypen innehåller högt belägna och barrskogsklädda bergspartier med ursprunglig vegetation och inslag av ek. De öppna flacka sprickdalarna består på många håll av gammal sjöbotten och har generellt en fuktigare karaktär.

Landskapet är utöver berggrunden och jordlager format av människan som brukat marken och framförallt dalarna under lång tid innan det i modern tid bebyggts i stor skala. Parkerna och parkstråken inom parkplanens område återfinns oftast i dalgångarna.

Den tydligaste och mest karaktärsskapande landformen i stadsdelen är landets möte med Mälarens vatten. Många platser ger långa utblickar ut över vattnet. Möjlighet till utblick mot omgivande landskap finns på många platser. Framförallt från den av människan skapade Johannelundstoppen där man ser ut över hela staden. Johannelundstoppen är i sig inte så påtaglig som landmärke på grund av läget intill naturliga skogsbeklädda höjder.

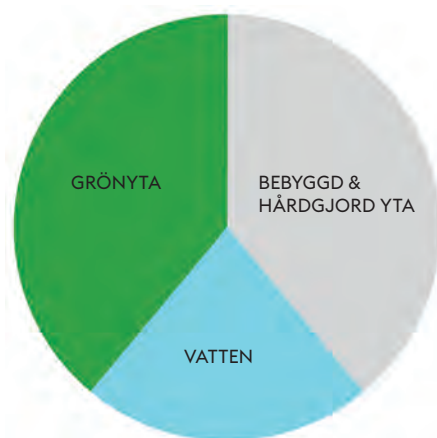
Utblick från Johannelundstoppen

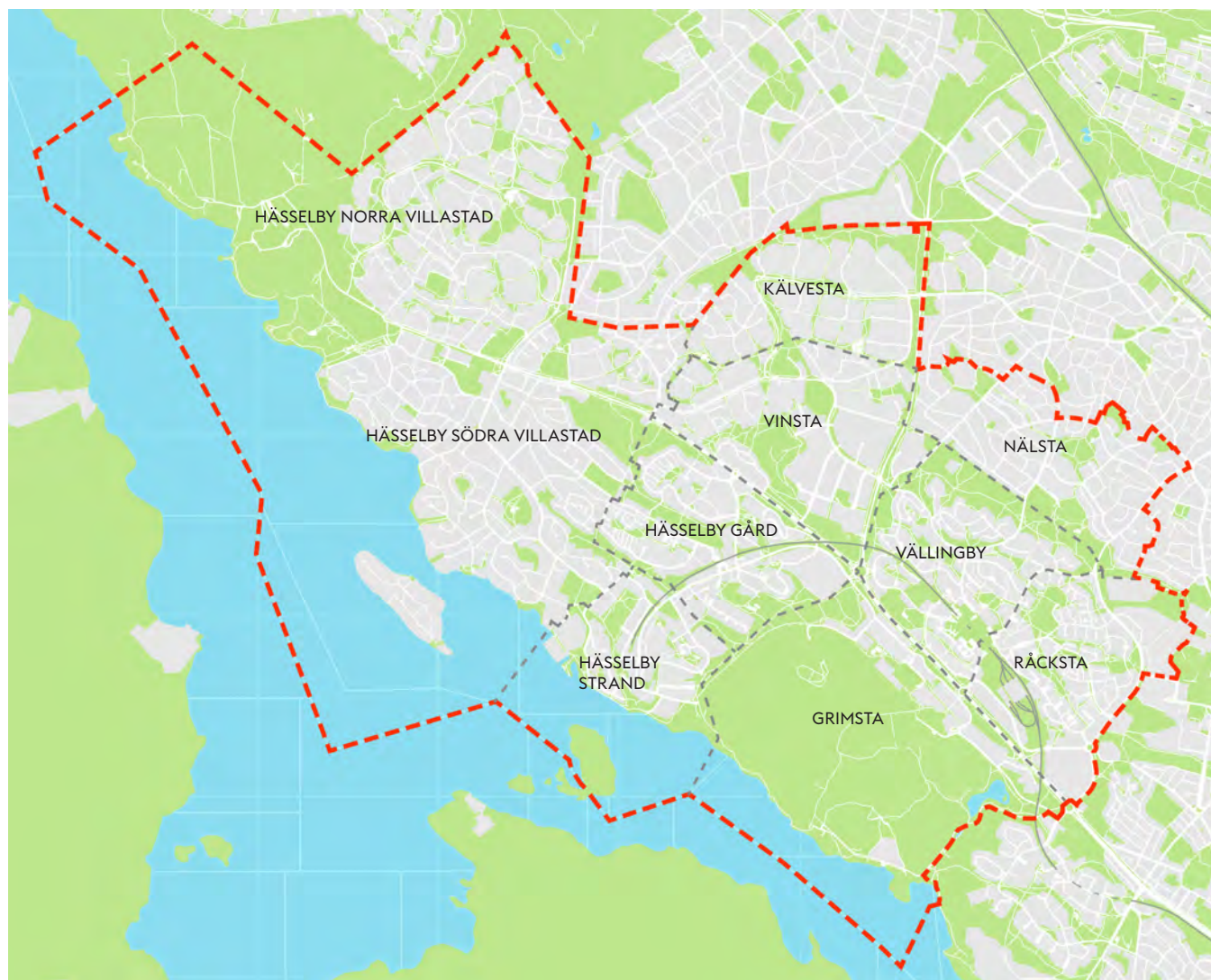
Terrängmodell som visar topografin i Hässelby-Vällingby

Hässelby-Vällingbys gröna karaktär

Väl sammanhängande grönstråk utmärker de flesta stadsdelarna i Hässelby-Vällingby och är en viktig faktor för upplevelsen av området. Barn och vuxna kan på många håll röra sig i trafikseparerade stråk. Generellt sett är bebyggelsen i dessa områden placerad på höjderna och dalstråken har hållits öppna för gröna stråk vilka sammanlänkar de olika stadsdelarna och dess parker. Hässelby södra Villastad skiljer sig från övriga stadsdelsområdets struktur. Området består till största del av villatomter i mestadels kuperad, bergig terräng där några få enstaka partier med sparad naturmark ligger insprängda bland tomterna.

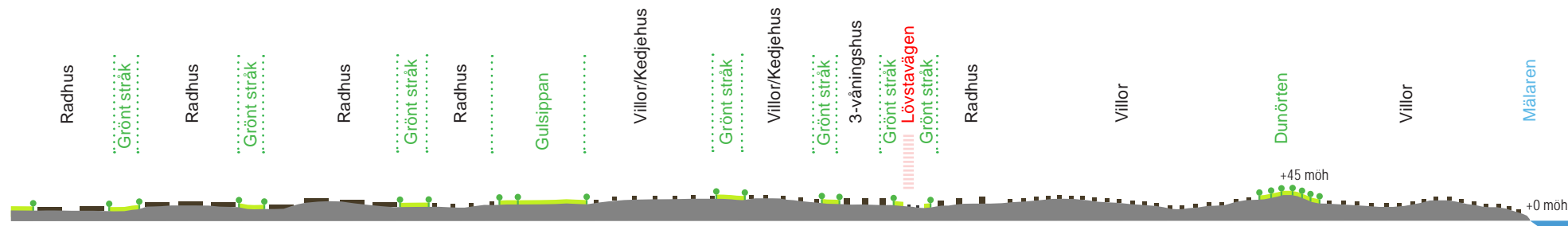
Fördelning av Hässelby-Vällingbys areal, siffror från Stockholm stads biotoper, 2009. Total areal för Hässelby-Vällingby stadsdelsområde är 2509 ha. Landarealen är 1964 ha varav 49% är grönyta, dvs inte bebyggd eller hårdgjord. Förändring av grönytan mellan 1998 och 2009 var -2,13%. En av de större minskningarna i Stockholm under denna tidsperiod.

Karta med stadsdelarna i Hässelby-Vällingby.

HÄSSELBY NORRA VILLASTAD

HÄSSELBY SÖDRA VILLASTAD

A-a

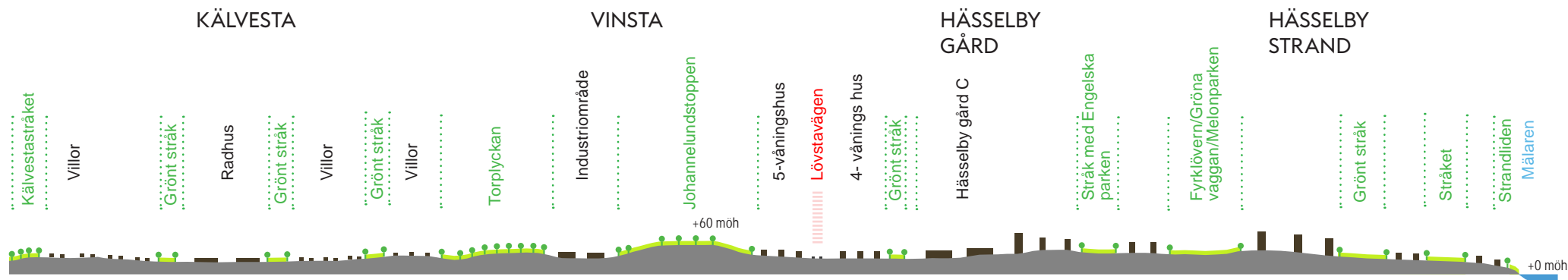
Radhus- och villabebyggelse i täta enklaver med långa sammanhängande gröna trafikseparerade stråk emellan. Stråken leder till en större park, Gulsippan.

Villatomter i kuperad terräng med enstaka mindre områden med sparad natur, exempelvis Dunörten, insprängda bland bebyggelsen. Bad finns vid Mälaren.

HÄSSELBY VILLASTAD

Efter handelsträdgårdarnas nedläggning förtätades Hässelby villastad med villor, kedjehus och radhus. Söder om Lövstavadägen består bebyggelsen till största del av villor på succesivt avstyckade tomter. Området är mycket kuperat och sluttar ned mot Mälaren och de bad som finns där. Sjöutsikt finns från många av husen. Enstaka parker och sparad natur på höjder finns insprängda bland bebyggelsen. På norra sidan om Lövstavadägen är stadsdelen mer låglänt, fortfarande kuperat men mindre dramatiskt. Där domineras bebyggelsen av villor och rad- och kedjehus med sammanhängande, trafikseparerade gröna stråk mellan husgrupperna. Den gröna odlingskaraktären från tiden med handelsträdgårdarna har man velat bevara när området byggdes ut.

B-b

Radhus- och villabebyggelse i täta enklaver med långa sammanhängande gröna trafikseparerade stråk emellan.

Villor, radhusområden med gröna stråk emellan. Vinsta industriområde med Johannlundstoppen, uppbyggd av schaktmassor, som ett landmärke.

Punkthus kring centrum. Flerfamiljshus med storgårdar. Större sammanhängande gröna stråk och parker emellan.

Flerfamiljshus, högre närmast centrum, med storgårdar. Större sammanhängande gröna stråk emellan. Bad finns vid Mälaren.

KÄLVESTA

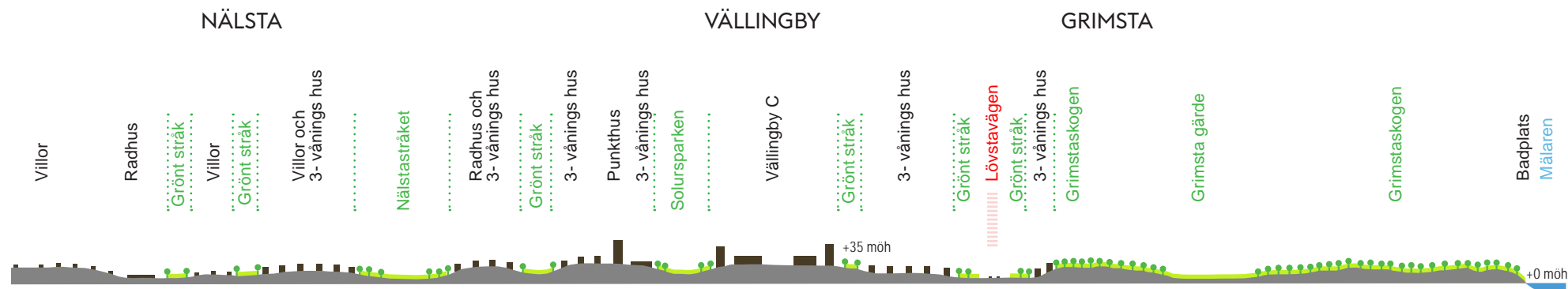
Kälvestas bebyggelsestruktur är lik Hässelby norra Villastad men med tätare avstånd mellan bebyggelsen. Bostadsområdena, mestadels bestående av radhus, nås med bil via stickgator som avslutas i vändplaner. Det ger bilfria inre grönområden med stråk och mindre parker som leder till en något större park, Björnideparken. Kälvestastråket längst i norr gränsar mot Järfälla.

VINSTA

Vinsta består av enstaka villor med större tomter, täta radhusområden och Vinsta verksamhetsområde. Stadsdelen har under senare år bebyggts med framförallt radhus och flerfamiljshus ut mot Lövstavägen. Johannlundstoppen, som erbjuder stadsdelsområdets längsta och vidaste utsikt, hänger ihop med stråk och park som bildar stadsdelens inre.

HÄSSELBY GÅRD OCH HÄSSELBY STRAND

I både Hässelby gård och Hässelby strand är bostadshusen grupperade på typiskt 50-talsvis, med omväxlande höga punkthus och lägre längor av flerfamiljshus runt skyddade gårdar med sparad natur och lekplatser. Stadsdelarna sluttar ned mot Mälaren och bebyggelsen i Hässelby strand sträcker sig ända ned mot vattnet och den allmänna strandpromenaden. Gröna tvärstråk löper genom stadsdelarna mellan Grimstaskogen och Hässelby villastad. Parkstråk bryter också upp bebyggelsen i riktning ned mot vattnet framförallt i Hässelby strand. I östra kanten av stadsdelarna löper Maltesholmsstråket utmed Grimstaskogens kant, från Hässelby slott ända ned till vattnet och Maltesholmsbadet. Stråket ansluter även till Grimstas bebyggelse i nordost.

C-c

Villa- och radhusbebyggelse på höjderna och sammanhängande grönstråk i dalgångarna som leder mellan parkerna.

Flerfamiljsbebyggelse och radhus på höjderna och sammanhängande grönstråk i dalgångarna som leder mellan parkerna. Punkthus närmast Vällingby C och lägre bebyggelse ju längre bort från centrum man kommer.

Flerfamiljsbebyggelse längs Bergslagsvägen. Skogsklädda höjder i Grimstaskogen och Grimsta gårdens stora öppna fält. Bad finns vid Mälaren.

NÄLSTA

Nälsta har en småskalig bebyggelsestruktur med villor och radhus där gatustrukturen i stort sett är uppbyggd i sprickdalslandskapets riktning. Genom Nälsta löper ett smalare grönstråk som ansluter till större parker och lekplatser längs vägen. Mindre allmänningar finns insprängt i bebyggelsen. Nälsta ansluter i norr mot Spånga och villabebyggelse med en liknande struktur. Nälstastråket skiljer Nälsta från Vällingby och är viktig för områdena bland annat som aktivitetspark.

VÄLLINGBY

Vällingbys bebyggelse är planerad efter landskapets stora drag och har placerats på de skogsbevuxna höjdryggarna och de breda, bördiga dalgångarna behövs i stort obebyggda och öppna som park. Strukturen kan fortfarande avläsas. I Vällingby står punkthus i en krans kring centrum följt av flerbostadshus i tre våningar inom 500 meters avstånd från centrum och enfamiljshus på 900 meter från centrum. Den största delen av bostäderna består av trevåningshus

runt skyddade innergårdar. Portiker, öppningar i husen, är tänkta att underlätta barns rörelse mellan gårdarna och ut i området utan att ge sig ut i trafiken på gatorna.

RÅCKSTA

Råcksta är uppbyggt enligt samma princip som Vällingby och de två stadsdelarna är också geografiskt nära sammanlänkade. Råcksta har dock succesivt förtätats alltmer och de sammanhängande parkstråken är inte längre tydliga eller fullt fungerande. Vattenfalls område håller för närvarande på att omvandlas till "Vällingby parkstad" med cirka 1400 bostäder, utan tillskott på större parker i området.

GRIMSTA

Grimstas bebyggelse utgörs uteslutande av flerbostadshus. Husen ligger mellan Bergslagsvägen och Grimstaskogen och består av lamellhus och enstaka punkthus. Grimstas höghus är karaktäristiskt och syns väl från vägen. Huvudstrukturen är vinkelställda lamellhus som bildar gårdar och här finns stor naturtillgång med Grimstaskogen precis intill men endast en park, Guldets.

REGIONALT SAMMANKOPPLANDE GRÖNSTRUKTUR

Naturen i Stockholms stad är beroende av det ekologiska samspelet med grannkommunernas grönområden och med regionens gröna kilar, se bild nedan. Grönstrukturen fyller också viktiga funktioner på en lokal nivå, både ekologiskt och socialt. Här beskrivs den sammantagna gröna strukturen, som är betydelsefull både för ekologiska- och de sociala samband.

Stockholm har som storstadsregion helt unika förutsättningar att tillhandahålla naturmark och grönområden till sina invånare. **Stockholms gröna kilar** är sammanhängande grönområden som börjar i innerstadens och närförorter-
nas parker och följer infrastruktur och bebyggelsestruktur, ibland hela vägen ut till länsgränsen.

Hässelby-Vällingby har generellt en väl sammanhängande grönstruktur inom de olika stadsdelarna. Dessutom finns flera viktiga kopplingar till regionala och kommunala gröna samband. Inom stadsdelsområdet finns också fem större gröna områden (≥ 5 ha) som är mer eller mindre väl kopplade till varandra; Grimsta naturreservat, Lövsta/Kyrkhamnsområdet/Riddersvik, Nälstastråket, Kälvestastråket samt Karl Bondes skog. Se karta på följande sida. Den senaste forskningen inom grönstruktur och stadsplanering poängterar vikten av stora skogar i staden, så kallade Urban forests, och dess betydelse för människor och för de ekologiska sambanden.

Stockholms gröna kilar. Hässelby-Vällingby ansluter direkt till och ligger delvis inom Görvälnkilen som är en av Storstockholms gröna kilar. Görvälnkilen fungerar bland annat som viktigt spridningssamband för arter som lever i ädellövskog.

Förutom gröna stråk där människor rör sig och vistas finns också viktiga kopplingar för djur och växter mellan grönområden, t ex kraftledningsgator och sparad natur, som fungerar som spridningskorridorer. Den ekologiska nyttan kan sammanfalla med den sociala. Gröna stråk och kopplingar inom varje stadsdel i Hässelby-Vällingby redovisas som ljusgröna pilar och de mörkgröna pilarna visar övergripande viktiga kopplingar mellan större naturområden, de olika stadsdelarna och de regionalt viktiga kilarna.

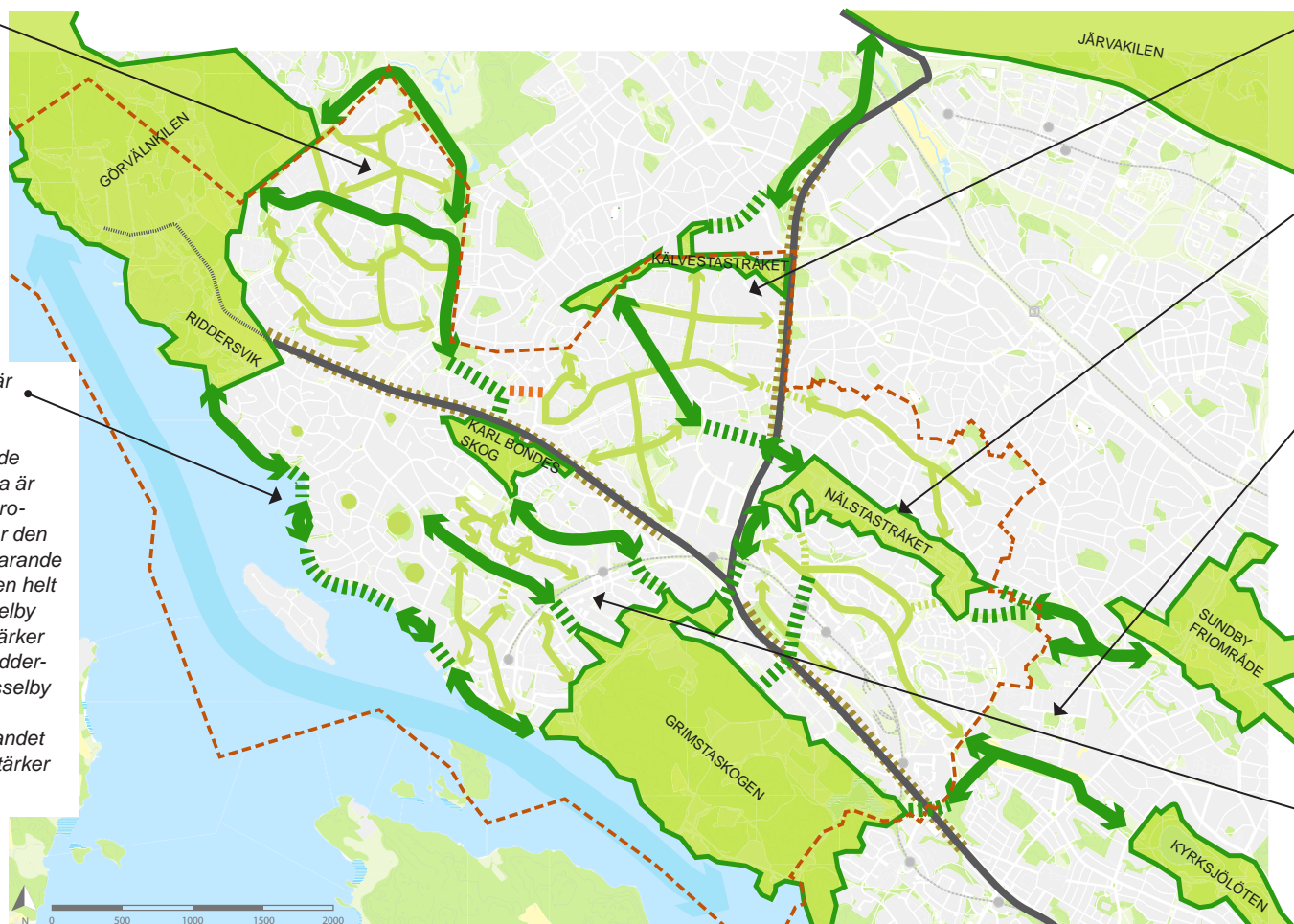
Kartan på nästa sida visar den formella grönstrukturen i Hässelby-Vällingby. Med den formella grönstrukturen menas offentliga parker och natur jämfört med den informella grönstrukturen där även privat grönyta ingår, som områdets alla trädgårdar. Förutom parker och naturområden utgörs Hässelby-Vällingbys formella grönstruktur till stor del av **gröna stråk** som kopplar ihop parkerna och naturområden. Stråken ser väldigt olika ut, från smala gång- och cykelstråk till bredare parkstråk. I tillgångsanalyserna beskrivs funktionen hos dessa gröna kommunikationsstråk närmare.

STRATEGI GRÖNSTRUKTUR

- Värna och utveckla grönstrukturen i samklang med stadsdelarnas karaktär, struktur och landskapets topografi.
- Värna och utveckla kopplingarna till regionalt viktiga områden utanför Hässelby-Vällingby.
- Värna och utveckla svaga samband inom Hässelby Vällingby.

Hässelby norra villastad med sin väl sammanhängande grönstruktur har bra kopplingar till Görvåkilen.

Sydost om Riddersvik är grönstrukturen på land mindre sammanhängande och smalare och de ekologiska kopplingarna är svagare utmed strandpromenaderna. Däremot är den sociala funktionen fortfarande viktig men inte heller den helt sammankopplad. Hässelby villastads trädgårdar stärker kopplingarna mellan Riddersvik och parkerna i Hässelby strand och vidare till Grimstaskogen. Sambandet med Mälarens vatten stärker också kopplingarna.

Kälvesta står i indirekt kontakt med Järvakilen, via Järfälla och Spånga. Järvakilen är Storstockholms längsta kil och sträcker sig genom sju norrortskommuner upp till Sigtuna i norr och nationalstadsparken i sydost.

Nälstastråket har en central roll i grönstrukturen med kopplingar, via kraftledningssträckningen, både mot Sundby friområde och Kälvesta, vidare mot Järva. Det gröna sambandet med Grimstaskogen, via stråk ut med Bergslagsvägen är också mycket viktig. Dessa samband behöver stärkas.

Öster om Vällingby-Räcksta, i Bromma, återfinns två större grönområden; Sundby friområde och Kyrksjölöten, som också kopplar sig till varandra. Kyrksjölöten ingår i det europeiska nätverket av särskilda bevarandeområden enligt EU:s art- och habitatdirektiv, så kallade Natura 2000-områden, som är av riksintresse. Kopplingen mellan Sundby friområde och Nälstastråket är en viktig förbindelseänk men är relativt svag och skulle kunna stärkas. Mellan Vällingby-Räckstas större parkstråk, med Solursparken och Adalen, finns ett grönt samband med Kyrksjölöten.

Hässelby Gård och Hässelby strand har direkta gröna kopplingar mot både Grimstaskogen, Karl Bondes skog och Mälaren. Tunnelbanan och Maltesholmsvägen försvagar sambanden både på lokal och övergripande nivå.

Den övergripande grönstruktur visar den formella grönstrukturen.

Pågående bebyggelse - och infrastruktur-projekt

De flesta pågående bebyggelseprojekten i stadsdelsområdet är mindre omfattande förtätningsprojekt. De kan ändå ha betydelse för framtida användning av parkerna och naturområdena. Väl utförda, med hänsyn tagen till befintliga strukturer och kvaliteter kan ny bebyggelse stärka värdet av de gröna ytorna, medan omedveten förtätning helt kan förstöra de gröna sambanden, -ekologiskt och socialt.

För en ögonblicksbild (oktober 2014) av alla pågående projekt, se karta på nästa sida. Här nedan följer en kort beskrivning av de nu pågående, större bebyggelse- och infrastrukturprojekten i Hässelby-Vällingby.

RIDDERSVIK - TIDIGARE PLANTSKOLEOMRÅDE

Detaljplanearbete startades hösten 2013 för att bygga ca 300 bostäder i form av rad- och kedjehus, enstaka flerfamiljshus och en förskola på stadens tidigare plantskola i anslutning till gården Riddersvik. Småa och exploateringskontoret utreder området som i nuläget begränsas av Riddersviks båda alléer och Lövstavägen. Planområdet är idag karaktärsfullt med tätt planterade rader av träd. Intilliggande Riddersviks gård med landskapspark och Rosenparken kommer få ännu större betydelse som vardagsmiljö och de stora kulturhistoriska värdena inom området bör bevaras och utvecklas.

BEBYGGELSE I ANSLUTNING TILL LÖVSTAVÄGEN OCH KARL BONDES SKOG

Flerfamiljshus planeras i anslutning till Lövstavägen, på både fastighetsmark och parkmark. Byggnaderna vänder sig mot Lövstavägen via en matargata i syftet att omvandla Lövstavägen till en stadsgata. Bebyggelsen planeras på en bullerstörd del av Karl Bondes skog som är låglänt och fuktig, som är utpekad av miljöförvaltningen som del i habitatnätverket för groddjur. Karl Bondes skog har både ekologiska och sociala värden; den används bland annat för skogspromenader och är ett viktigt kärnområde för barrskogslevande arter.

VÄXTHUSVÄGEN

Mellan Hässelby och Järfälla kommun planeras en vägförbindelse. Växthusvägen förlängs till Järfällavägen via Vinlandsvägen för att koppla samman Järfälla och Stockholm och förbättra trafiksituationen längs andra sträckor i Järfälla. Vägen dras genom ett varierat skogsområde, kallad Dvärglinet i del 2, med ekologiska värden framförallt i form av våtmark. De sociala värdena, skogskänsla och ro, kommer att försvinna och möjligheten till skogspromenader och lek i området att minska avsevärt.

FÖRBIFART STOCKHOLM

Förbifart Stockholm planeras bli en ny vägförbindelse mellan E4/E20 vid Kungens kurva i Söder till E4 Häggvik i norr. Den största delen av vägsträckan kommer att gå i tunnel. Syftet är bl a att möjliggöra färd mellan Stockholms södra och norra länsdelar utan att belasta de centrala delarna.

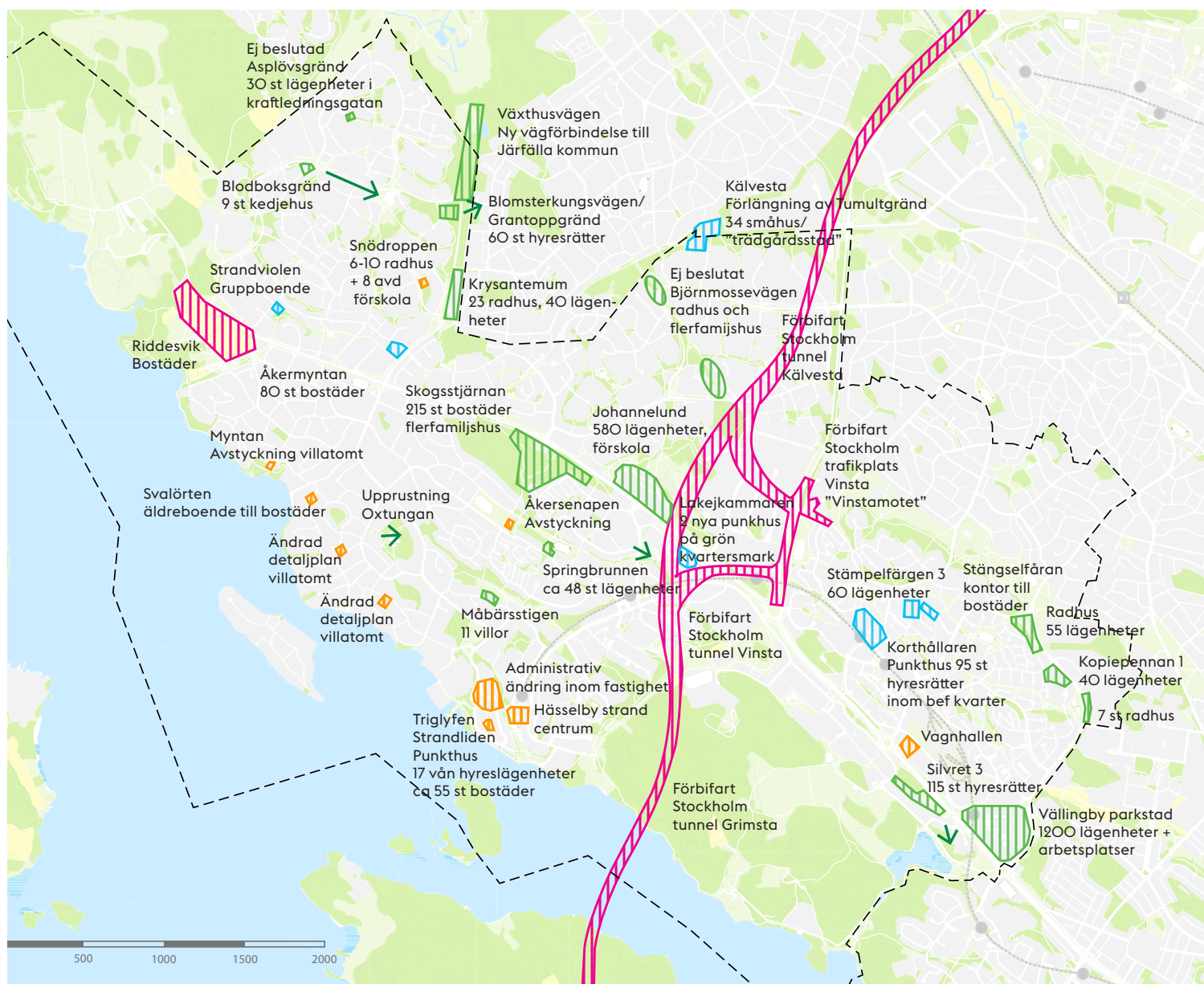
Förbifart Stockholm passerar i tunnel under Hässelby-Vällingby med på- och utfarter via två nya rondeller utmed Bergslagsvägen vid Johannelund/Vinsta. Det kommer att innebära en förändring av parkområden kring Bergslagsvägen. Det är viktigt att kopplingar för gående och cyklister fortsatt fungerar och förbättras. Den viktiga ekologiska och sociala kopplingen mellan Nälstastråket och Grimstaskogen kan komma att behöva stärkas efter vägens färdigställande. Anläggningar ovan mark som ventilationstorn och elstationer kommer uppföras i anslutning till tunnarna.

VÄLLINGBY PARKSTAD

Vattenfalls tidigare kontor, kv Vattenfallet 1 och 2, byggs om till bostäder. Området kompletteras med ytterligare byggnader för bostäder och arbetsplatser. Parkstaden blir tätbebyggt och besöksstrycket på omkringliggande parker i Räcksta kommer att öka.

Perspektiv som visar tänkt ombyggnad för förbifarten vid Bergslagsvägen.

→ Grönkompensation
- ekonomisk ersättning
som kompensation för i
anspråktagen park- eller
naturmark med medel
som staden får in genom
exploateringsavtal med
bygggher. Ska investeras
i parkmark.

||||| Godkänd detaljplan

||||| Mindre projekt
utan påverkan på
parkmark

||||| Ändrad använd-
ning betydelsefull för
parkmark i närheten

||||| Projekt med direkt
påverkan på parkmark

||||| Stora planerade projekt

Planerade och pågående projekt i Hässelby-Vällingby, ögonblicksbild oktober 2014. Mer information om projekten kan hittas på <http://bygg.stockholm.se/Alla-projekt/>

Barriärer

Lövstavägen och Bergslagsvägen utgör de mest påtagliga barriärerna i området och försvårar kommunikationen mellan södra och norra delen av stadsdelen. I den södra delen finns de flesta värdena som Grimstaskogen, Kyrkhamn och hela strandlinjen med alla bad. Det är viktigt att se till att tunnlar och övergångsställen fungerar bra och att nya om möjligt utvecklas.

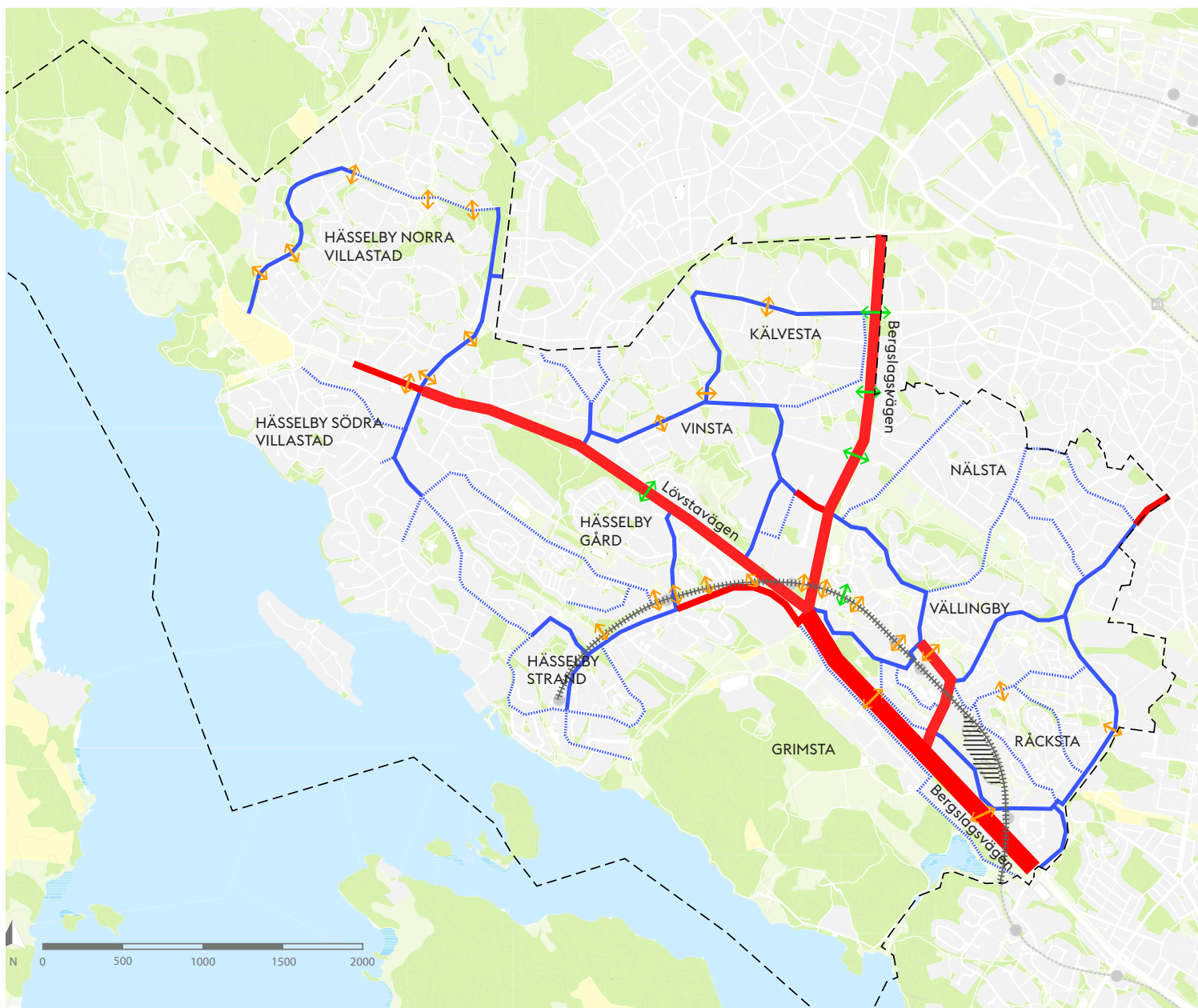
Mellan rondellen vid Räckstavägen och Rondellen vid Johannelund, en sträcka på två kilometer, kan man korsa Bergslagsvägen på fem ställen. Där Bergslagsvägen svänger, mellan rondellen vid Johannelund och Sörgårdsvägen i Kälvsta, en sträcka på 2 km, är korsningsmöjligheterna lika många. På Lövstavägen, mellan Bergslagsvägen och Växthusvägen, en sträcka på 3 km, kan man korsa vägen på nio ställen.

Även tunnelbanan är en barriär. Mellan Hässelby strand och Hässelby gård, en sträcka på 1 km, kan man korsa spåret på fyra ställen. Mellan Hässelby gård och Johannelund, en sträcka på 1 km, är det möjligt att korsa spåret på fem ställen. Mellan Johannelund och Vällingby, en sträcka på 1 km, kan man korsa spåret på fyra ställen. Mellan Vällingby och Räcksta, en sträcka på 1 km, kan spåret korsas på två ställen.

Spårområdet i Vällingby ligger som en barriär mellan Räcksta och Grimsta. Företagsområdet i norra Vinsta är inhägnat och utgör därför en barriär. Ställverket vid Räckstavägen ligger som en barriär i Nälstråket. Flera båtklubbar ligger som barriärer längs Mälaren. Text skrivs efter att vi har tittat på trafikmängder.

STRATEGI BARRIÄRER

- Minska barriäreffekten för gående och djur genom att se till att planskilda korsningspunkter upplevs som trygga.

- ##### T-bana
- ===== Spårområde
- █ >20000 bilar/dygn
- █ >15000 bilar/dygn
- █ >10000 bilar/dygn
- █ >8000 bilar/dygn
- >3000 bilar/dygn
- ↕ undergång
- ↕ övergång

Buller

Bullret från de två stora vägarna, Bergslagsvägen och Lövestavägen, är ett påtagligt inslag i delar av stadsdelen. Vistelsevärdet i de park- och naturområden som gränsar till vägmiljön minskar på grund av vägbullret. Samtidigt utgör parkområdena en buffertzona och i vissa fall bullerdämpare mellan bebyggelse och väg.

Bullret från tunnelbanan påverkar de intilliggande områdena i Råcksta, Vällingby, Hässelby gård och Hässelby strand.

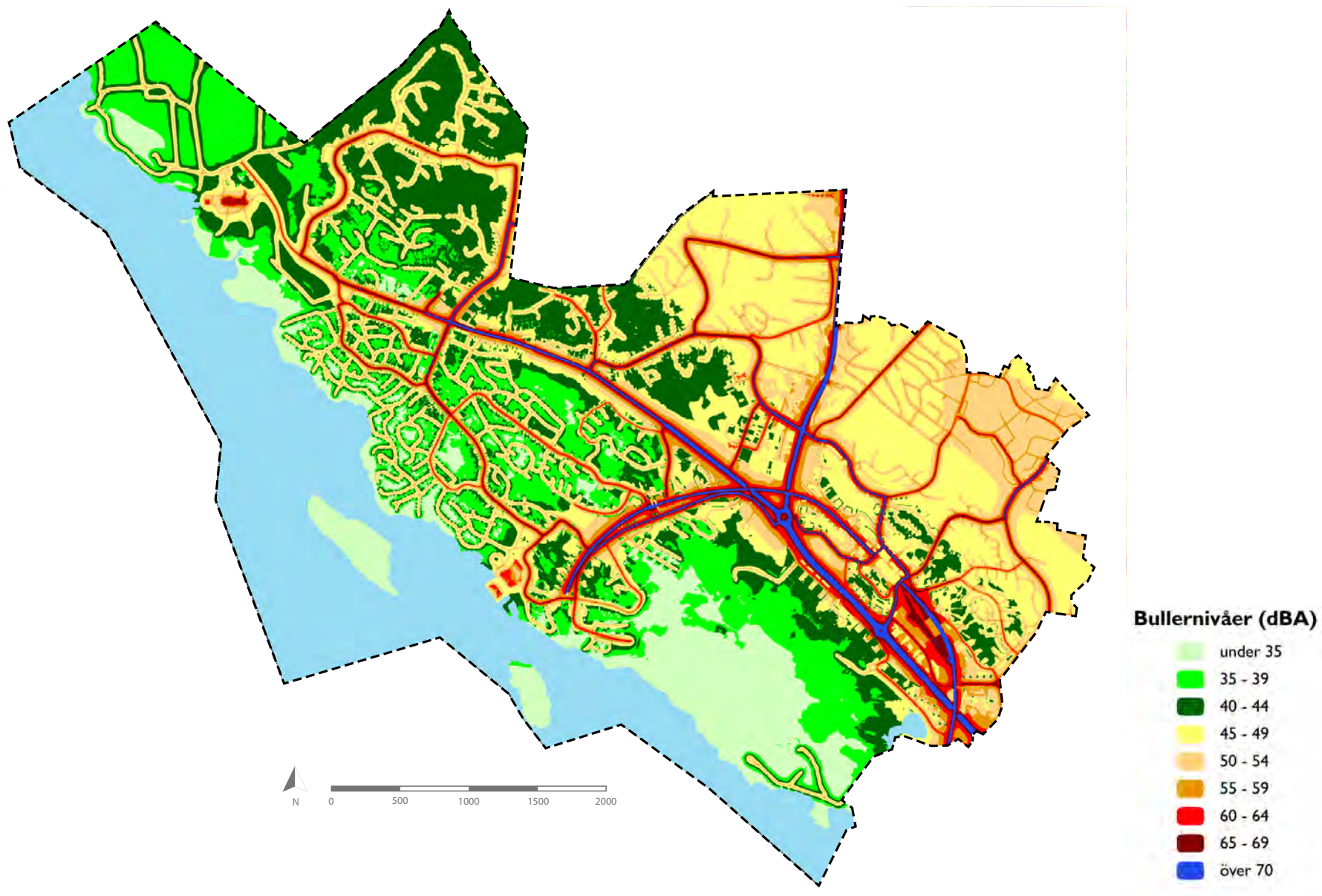
Det finns också buller inom spårområdet i Vällingby, Lövesta avfallsanläggning och Fortums värmeverk i Hässelby strand. Där ligger bullernivåerna mellan 60 och 70 dBA.

Norr om Bergslagsvägen, i Kälvesta, Vinsta, Vällingby, Nälsta och Råcksta, påverkas området av buller från Bromma flygplats. Bullernivåerna ligger där mellan 45 och 55 dBA vilket är accepterade värden för bebyggelse enligt Boverket.

För att en plats/park ska upplevas som tyst ska inte bullernivån överstiga 50dB. Se vidare tillgångsanalys om rofyllda parker. I det aktuella området är det relativt gott om grönmärkade, relativt tysta områden, se karta. Speciellt i storstadsregioner är tystnad en viktig kvalitet att värna ur ett rekreationsperspektiv.

STRATEGI BULLER

- Värna tysta områden som är en stor tillgång i ett växande Hässelby-Vällingby.

VÄRDEN I HÄSSELBY- VÄLLINGBY

Parker och naturområden har olika värden som brukar beskrivas som kulturhistoriska, sociala eller ekologiska. Enligt Stockholms Parkprogram, s 27, ska dessa värden vara utgångspunkt för planering och vid framtagande av programförslag och programutredningar. Det är därför viktigt att identifiera dessa värden eller brist på värden på olika platser. Värdena utgör argument för att förändra eller bevara en park eller ett naturområde.

Generellt eftersträvas värdetäthet, det vill säga att det ska finnas många olika värden på platsen. Varje park eller naturområde bör också ha unika värden; alltså vara en plats med egen identitet. Parkerna- och naturområdenas identitet och karaktär beskrivs detaljerat i del 2.

Det finns inga knivskarpa gränser mellan olika värden. Värden går ofta i varandra på en plats; både ekologiska och kulturhistoriska värden uppskattas inte bara av djur utan också av människor och kan ses som sociala värden.

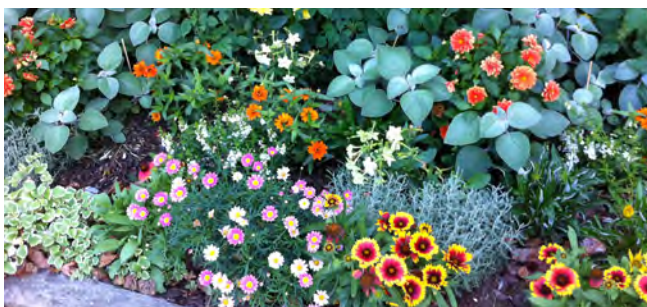

Foto från tävling bland invånarna i Hässelby-Vällingby

Ekologiska värden

- Stockholm ska ha ett rikt växt- och djurliv och vidareutveckla en hållbar grönstruktur som kan bidra till stadens klimatanpassning och andra ekosystemtjänster.

Den gröna promenadstaden

- I natur och friluftsområden större än 50 ha och i naturmark, prioriteras ekologiska värden samt tystnad.

Stockholms Parkprogram, s. 37

Biologisk mångfald är en viktig förutsättning för robusta ekosystem och för ett ekologiskt hållbart samhälle. Förutsättningarna för biologisk mångfald i städerna anses relativt god jämfört med landsbygden där stora områden används som produktionsmark och brukas rationellt. Städerna har därmed ett stort ansvar att bevara och utveckla den biologiska mångfalden. Med en rik variation av växter, djur och levande ekosystem bevarar vi även en god livsmiljö för oss människor.

Stadens vegetationsklädda och vattentäckta ytor, det vill säga hela den gröna infrastrukturen, utgörs av en mångfald av ytor som är mer eller mindre ekologiskt betydelsefulla. Tidigare värderingar av mark- och vattenytor i Stockholms stad visar att park- och naturområdena i Hässelby-Vällingby till största delen består av ekologiskt värdefulla miljöer. Dessa miljöer fyller en viktig funktion i stadens ekosystem då de har förutsättningar att vara livsmiljö för ett stort antal

växt- och djurarter. Endast ett fåtal ytor och områden anses ha ett lågt ekologiskt värde. Övriga park- och naturområden är potentiellt värdefulla miljöer som har betydelse för spridning av arter mellan områden som är mer ekologiskt värdefulla.

EKOLOGISKT SÄRSKILT BETYDELSEFULLA OMRÅDEN

Stockholms rika växt- och djurliv är beroende av att det finns större sammanhängande naturområden, så kallade kärnområden, som binds samman med väl fungerande spridningszoner. Kärnområden är områden där ett flertal prioriterade växt- och djurarter kan klara hela sin livscykel, d.v.s. att finna föda, bo och reproducera sig. För att dessa arter ska kunna överleva behöver de generellt ytor av en viss storlek som innehåller många olika vegetationstyper, gärna med lång kontinuitet på platsen. Ett exempel på detta är groddjur som har behov av olika typer av miljöer för att klara sin livscykel. På sommaren behöver de vattensamlingar för reproduktion och för att kunna övervintra behöver de håligheter, t ex i blockig terräng.

Ekologiskt är kärnområdena särskilt betydelsefulla. Inom Hässelby-Vällingby återfinns kärnområden främst i de större skogs- och naturområdena Grimtaskogen och Lövsta-Kyrkhamn - Lövsta backar - Riddersvik. Men även mindre park- och naturområden såsom Karl Bondes skog, Kälvestastråket, Nälstråket tillsammans med områden i östra Nälsta och Ådalen i Räcksta, Lambarön och Stråket i Hässelby strand är viktiga områden för arters fortlevnad inom stadsdelsområdet.

Spridningszoner utgörs av sammanhängande gröna stråk mellan kärnområdena och består också ofta av en blandning av vegetationstyper. På samma sätt som kärnområdena

är spridningszonerna ekologiskt viktiga och därmed också känsliga för påverkan. Bebyggda områden och privat mark, såsom gröna bostadsgårdar och villatomter, kan utgöra viktiga beståndsdelar i spridningszonerna.

I det regionala ekologiska samspelet kan kärn- och spridningsområden ha större eller mindre betydelse. Områden kan vara lokalt värdefulla för den biologiska mångfalden även om de inte är av regional betydelse. För att även i framtiden kunna tillhandahålla en rikedom av sammanhängande naturmiljöer i en expanderande Stockholmsregion är det viktigt att kommunerna samverkar över kommungränserna så att det ekologiska samspelet mellan kommunernas större grönområden och med regionens gröna kilar kan säkras.

ARTRIKA HABITATNÄTVERK

Som ett instrument för att visa på de ekologiska värdena och möjliggöra en rik biologisk mångfald arbetar miljöförvaltningen inom staden bland annat med att kartlägga tre värdefulla och artrika habitatnätverk med dess kärn- och spridningsområden. På grund av sin artrikedom anses dessa miljöer vara särskilt ekologiskt betydelsefulla och genom att skydda dessa miljöer (biotoper) kan man behålla en stor del av den biologiska mångfalden i staden. Habitatnätverken (se kartor på sid.42-44) finns alla representerade i Hässelby-Vällingby och består av:

- Ekområden, vilka är en karaktäristisk biotop för Stockholmsområdet och livsmiljö för eklevande insekter
- Barrskogsområden, vilka är livsmiljö för barrskogslevande arter
- Områden som är livsmiljö för groddjur, av vilka flertalet arter är utrotningshotade

Dessutom har staden identifierat områden som är särskilt känsliga ur ekologisk synpunkt. Det rör sig bland annat om naturstränder och våtmarker vilka innehåller biotoper som ekologiskt har särskilt stor betydelse samtidigt som de är känsliga för föroreningar, erosion och annan mänsklig påverkan. Ekologiskt känsliga områden ska enligt miljöbalken så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. I Hässelby-Vällingby återfinns Mälarstranden som är en sådan ekologisk värdefull och känslig miljö. Endast ett fåtal sträckor av stranden är ännu opåverkad. Betydelsefull och känslig våtmark finns i Grimstaskogen. (Se karta s. 45)

STORA NATUROMRÅDEN

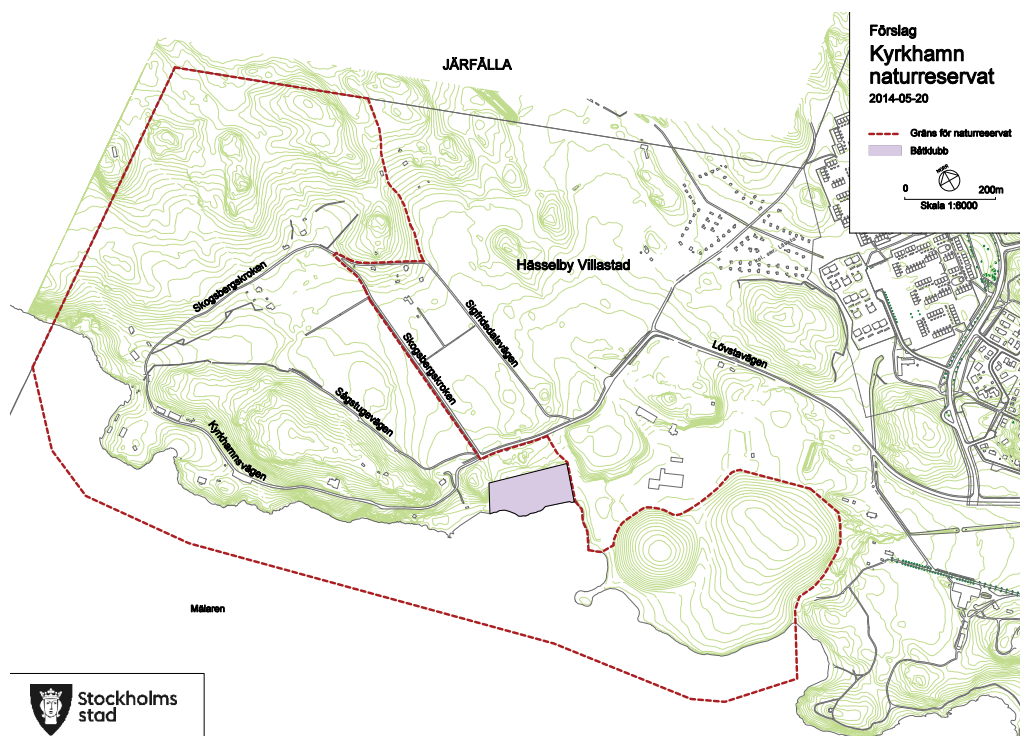
I Stockholm finns ett 10-tal skogsområden som är >50 ha. Dessa områden är en del av de gröna kilarna och utgör ovärderliga resurser både regionalt och lokalt. De är viktiga ekologiska spridningskorridorer men erbjuder också värden i form av rekreation och friluftsliv, tystnad och vild natur – värden som till stor del är beroende av storleken.

En av Stockholms parkriktlinjer är att man inom 1000 meter från bostaden ska kunna nå kvaliteter som ”skogs-känsla”, ”vild natur” och ”odling”. För att kunna uppnå det målet är det viktigt att de stora skogsområdena hålls så intakta som möjligt (se även tillgångsanalys naturområden).

I Hässelby-Vällingby finns två natur- och friluftsområden; Grimstaskogen och Lövsta-Kyrkhamnsområdet.

Grimsta

Grimstaskogen består av gammal gran- och tallskog med inslag av små våtmarker, ädellövskog och blandskog. Här finns stora kärnområden för barrskogslevande arter, främst

fåglar, och livsmiljöer för groddjur där Räcksta träsk är en viktig fortplantningslokal. I ytterkanterna finns mindre ekområden där det sydvästra kring Maltesholmsbadet tillsammans med jätte-ekar i Maltesholmsstråket bildar ett större kärnområde för eklevande arter. Här finns också viktiga spridningszoner mot intilliggande kärnområden. I Grimsta växer även den ovanliga och lingonlika arten ryl. Den kräver torr och gammal tallskog för att leva. Grimsta enebacke består av skogsmark, en torrbacke och en fukt-skogsäng och har genom anpassad skötsel som slätter blivit ett mycket artrikt område.

Lövsta och Kyrkhamn

Lövsta-Kyrkhamnsområdet gränsar till Görvälns naturreservat och har genom sin storlek och varierade natur ett stort ekologiskt värde. Området är starkt kulturpräglad och här finns öppna fält och ängar, ekbackar och varierad skogsmark på höjderna. Området möter Lövstafjärden som är Mälarens djupaste vatten. Här finns även ett anlagt damm- och våtmarkssystem med syfte att fördröja dag- och dräneringsvatten så att näringsämnen och stora mängder vatten inte rinner ut i Mälaren. Våtmarkssystemet har också blivit livsmiljö för groddor och kräldjur. Delar av kyrkhamnsområdet föreslås bli naturreservat.

Område som föreslås ingå i naturreservat. Karta från nämndberedning inför samråd. Kyrkhamn föreslås skyddas som naturreservat för att säkra och synliggöra ett för friluftslivet viktigt område, samt för att skydda och för biologisk mångfald utveckla områdets funktion som kärnområde. Syftet är även att skydda och framhäva kulturhistoriska byggnader och spår i landskapet.

Mälarstranden vid Riddersvik.

VIKTIGA MEDELSTORA PARK- OCH NATUROMRÅDEN (5-50HA)

Följande relativt stora områden är inte tillräckligt stora för att räknas till de stora natur- och friluftsområden i Stockholm men är betydande kärnområden i stadsdelsområdet.

Riddersvik

I Riddersvik, närliggande till Lövsta-Kyrkhamn, finns stora ekologiska värden. Området är nästan uteslutande skogsbevuxet med dominans av ädellövträden ek och parklind. Lärk förekommer också rikligt. Läget, på en sydvästsluttning ner mot Mälaren, är gynnsamt både för att ge goda livsmiljöer för många organismer och dessutom som spridningszon för insekter, växter och fåglar mellan naturområdena i området. Mälarstranden är ytterligare en ekologisk kvalitet vid Riddersvik.

Karl Bondes skog

Karl Bondes skog ligger vid Lövstavägen på gränsen mellan Hässelby gård och Hässelby Villastad och är ett kärnområde för barrskogslevande arter.

Kälvestastråket

Kälvestastråket, längst norrut i Kälvesta på gränsen till Järfälla, är ett långsträckt skogsområde i norrlutning med parkväg på den gamla banvallen. Området är del av habitatnätverk för groddjur. Stråket ansluter till ett brett skogsparti, som ingår i habitatnätverket för barrskogslevande arter, utmed Bergslagsvägen med kopplingar till Järvafältet och Järvakilen.

Nälstastråket

Nälstastråket ligger mellan Vällingby-Råcksta och Nälsta. Dalstråkets sidor utgörs av värdefulla ekmiljöer och Nälsta dike löper genom området. Nälstastråket sträcker sig vidare österut i Bromma med kopplingar till Sundby friområde och Kyrksjölöten och är av regional vikt.

BIOLOGISK MÅNGFALD OCH LOKALA EKOLOGISKA VÄRDEN

För att bevara och gynna en biologisk mångfald i staden är alla gröna ytor av värde – inte bara de stora naturområdena. Till mindre grönområden med ekologiska värden räknas parker, bostadsgårdar, alléer, vägkanter, restytor m.m. Även villaträdgårdar och koloniområden har ekologiska värden med stor betydelse för den biologiska mångfalden. Trädgårdar och koloniområden innehåller ofta blommande och fruktbärande arter som är viktiga för insekter och fåglar och i förlängningen för djur högre upp i näringskedjan.

Andra inslag som kan höja det ekologiska värdet i områden som i övrigt har ett relativt lågt ekologiskt värde är gamla grova träd, både sådana som står på parkmark och på fastighetsmark. Mindre torrbackar, ängsytor, hållar, vattensamlingar och våtmarker utgör småbiotoper som också kan höja det ekologiska värdet i ett område. Diken och vattendrag har stor betydelse för flora och fauna men är ofta en

Ekar vid parkleken Stråket.

Äldre tallar vid Gröna vaggan.

bristvara i dagens stadslandskap. För att gynna pollinerande insekter såsom bin och vildbin, vilka är en förutsättning för växters fortlevnad, är sälj en viktig art i landskapet då den, till skillnad mot många andra arter, blommar tidigt på våren. Brynzoner är också viktiga livsmiljöer då de ofta är artrika, solbelysta och varma miljöer som innehåller blommande träd och buskar såsom t.ex. slån, nyponrosor, fågelbär och hagtorn.

Flera av stadsdelsområdets större ek- och tallmiljöer ingår i de ovan nämnda habitatnätverken. Ekar och tallar finns dock även i många parker och naturområden utanför habitatnätverken. Ekar och tallar har generellt ett högt ekologiskt värde då de utgör livsmiljö för många olika arter. Ekar och tallar ska därför i största möjliga mån sparas i park- och naturmarken.

I biotopkartan, på kommande sida, kan alla naturtyper som finns i parkplanens område utläsas, samt variationen dem emellan.

PEDAGOGISKA MILJÖER

Naturen är en värdefull källa till kunskap om biologi, ekologi och biologisk mångfald för förskolor, skolor och allmänhet. Det gäller både den mer exklusiva naturen med våtmarker, hållmarker och gamla träd och den vardagsnära naturen där årstidernas växlingar synliggörs. Undersökningar visar att det rika växt- och djurlivet värderas högt av stockholmarna. De nära och lättillgängliga naturupplevelsorna berikar stadslivet och är en uppskattad del i människors vardag.

Möjligheten att visa på naturens kretslopp bör tas till vara så mycket som möjligt. När åtgärder med syfte att gynna växt- och djurlivet utförs i park- och naturmarken, t.ex. om

död ved och rishögar läggs ut eller om skötseln i ett område förändras, är det viktigt att allmänheten informeras på ett pedagogiskt och tydligt sätt. I annat fall kan missförstånd lätt uppstå om varför dessa åtgärder genomförs.

EKOLOGISKA PLANERINGSUNDERLAG

Vid planering av park- och naturmarksskötseln bör stadens digitala ekologiska underlag användas, t.ex. de kartor över habitatnätverk och ekologiskt känsliga områden som redovisas här, inventering av värdefulla ekmiljöer ("ekdata-basen") samt kartering av hotade och skyddsvärda arter. För att få kunskap om enskilda arter som kan vara viktiga att ta hänsyn till vid förändrad markanvändning finns Artportalen. Artportalen är en nationell databas där förekomsten av såväl vanligt förekommande som skyddsvärda arter registreras.

RÅD OCH RIKTLINJER FÖR EKOLOGISKA VÄRDEN

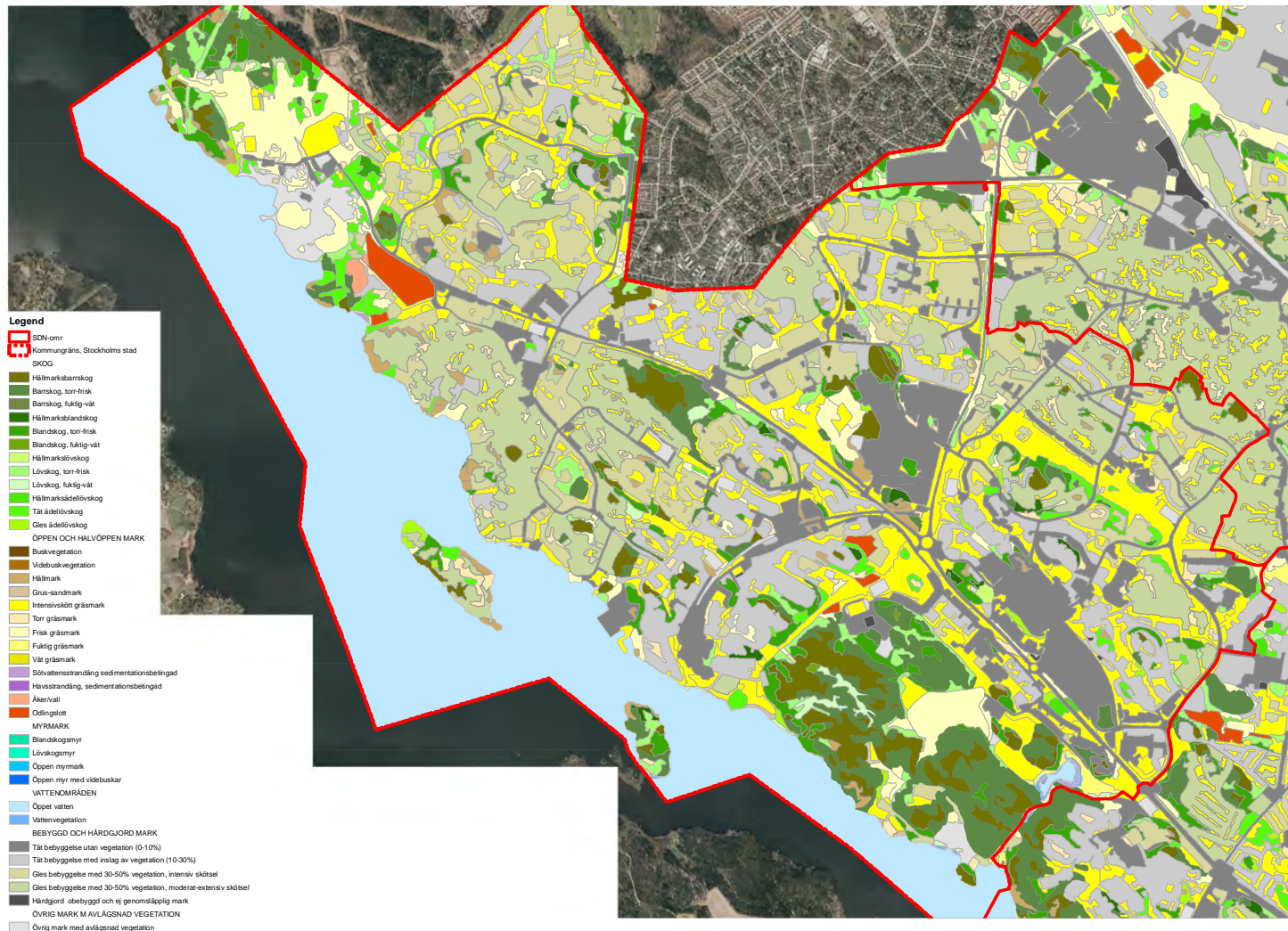
- Ekologiska värden ska utvecklas i samspel med andra värden
- En sammanhållen grönstruktur i kontakt med landsbygden eftersträvas. Gröna kilar är en förutsättning
- Ekologiskt värdefulla ytor bör inte tas i anspråk för andra ändamål
- En mångfald av biotoper eftersträvas generellt i park och naturmark
- Lokalt omhändertagande av dagvatten och kretsloppsprinciper bör tillämpas i allt stads- och parkbyggande

Stockholms Parkprogram

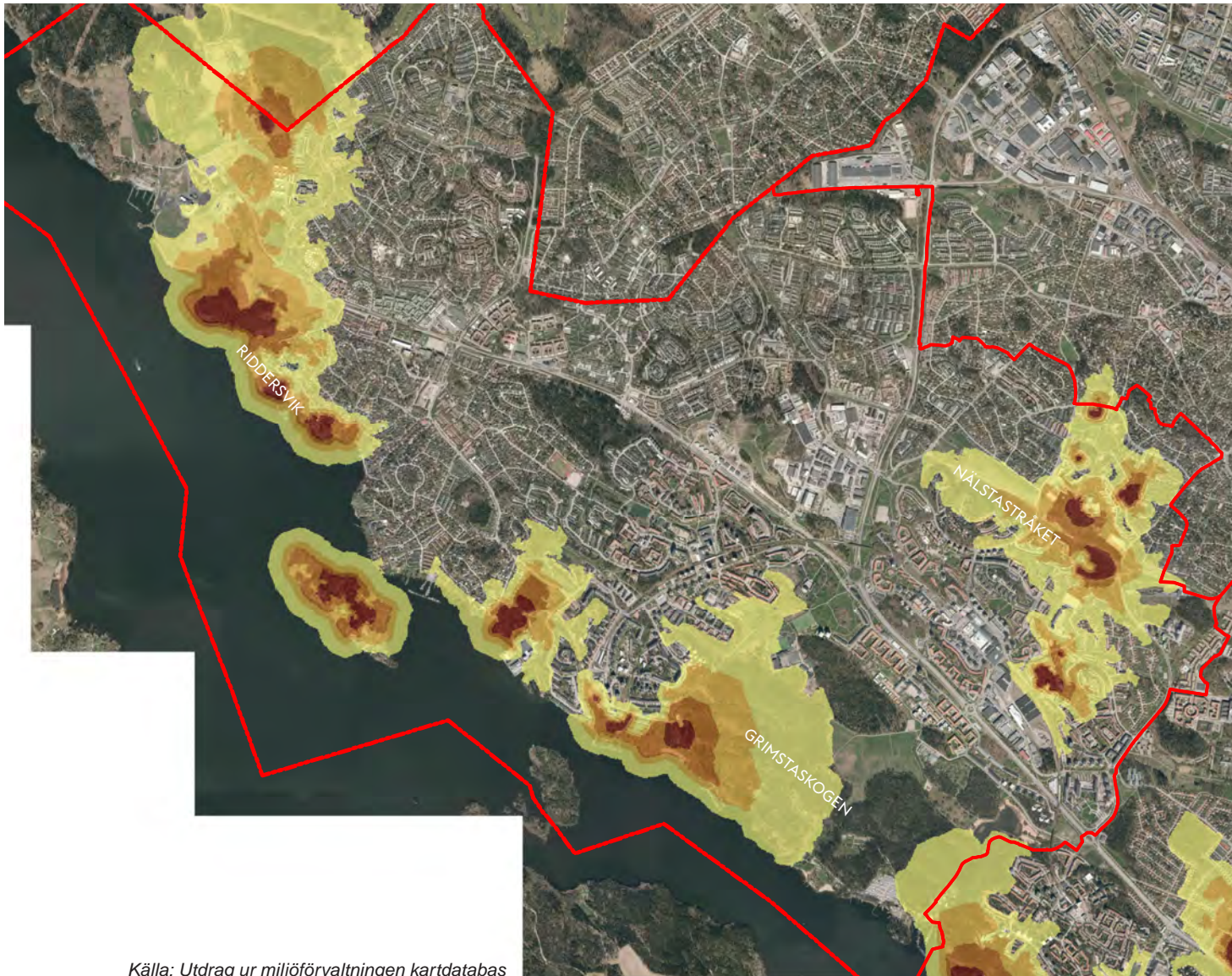
STRATEGIER – Ekologiska värden

- Bevara och skydda hotade och skyddsvärda arter.
- Identifiera viktiga lokala och regionala ekologiska samband - innan förändring av parkmarken. Bevara övergripande kopplingar mot regionalt betydelsefulla områden.
- Gynna varierade biotoper inom parkmark. Skapa flerskiktade växtbestånd där detta är möjligt. Utveckla bland annat de gröna stråken som till stor del består av intensivt skött gräsmark, till mer varierade biotoper.
- Prioritera träd, buskar och perenner som gynnar fåglar, fjärilar och insekter.
- Utveckla Nälstastråket genom plantering för en högre biologisk mångfald. Detta bör ske i samverkan med miljöförvaltningen samt utifrån sociala värden.
- Värna och utveckla det nät av gröna gång- och cykelstråk som finns i Hässelby-Vällingby.
- Identifiera och arbeta med kompensationsåtgärder då ekologiska värden minskar vid till exempel vägbyggen eller exploatering.

BIOTOPKARTA

Biotopkarta över Hässelby-Vällingby från Miljöförvaltningen, 2009. Sammantagen bild av vilken variation av biotoper som finns i parkplaneområdet. Även den bebyggda marken är klassificerad.

HABITATNÄTVERK EKLEVANDE ARTER

I Hässelby-Vällingby finns ett flertal kärnområden för eklevande arter med möjliga spridningsområden. Det största är området kring Riddersvik och Lövsta backar/ängar. Koncentrationen av ekområden är störst i den Mälarnära zonen, som generellt sluttar mot söder. Kring Nälstastråket, i utbredning från Spånga till Råcksta, finns också ett större möjligt spridningsområde med spridda mindre kärnområden.

Habitatnätverk eklevande arter

- 200 m spridning i skog
- 500 m
- 1 km
- 2 km
- Gräns stadsdelsområde

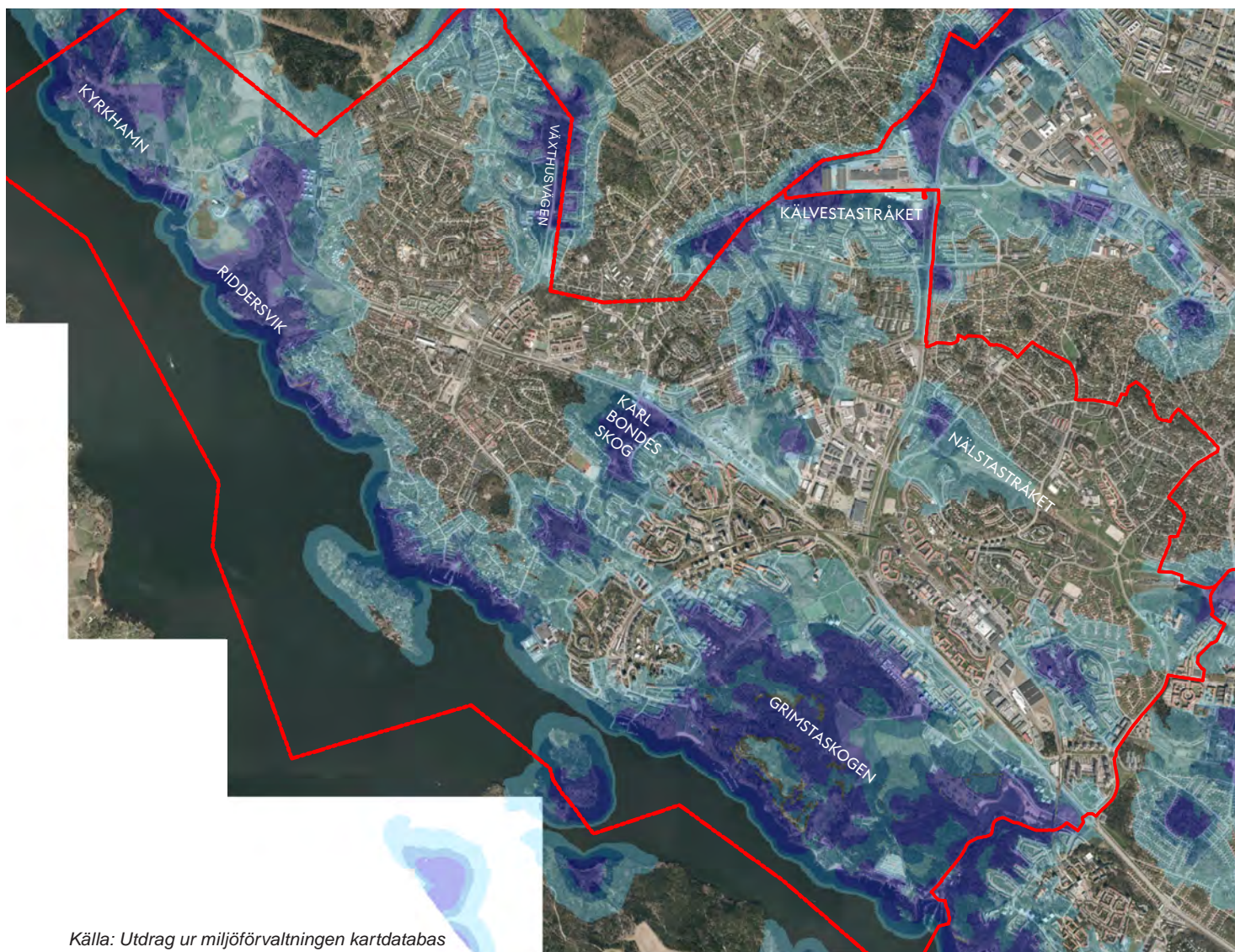

HABITATNÄTVERK BARRSKOGS- LEVANDE ARTER

Habitaten för barrskogsfåglar är inte lika spridda över stadsdelsområdet som ekhabitaten men de som finns, Grimstaskogen, Karl Bondes skog och delar av Lövsta-Kyrkhamn är väl sammanhållna och har en hög tillgänglighet för arterna.

Habitatnätverk barrskogsfåglar

- Mycket hög
- Hög
- Relativt hög
- Medel
- Gräns stadsdelsområde

Källa: Utdrag ur miljöförvaltningen kartdatabas

UTDRAG UR MILJÖFÖRVALTNINGEN KARTDATABAS: HABITATNÄTVERK GRODDJUR

I parkplanens område finns möjlighet för groddjur att leva och sprida sig i stora sammanhängande områden. Främst längs Mälarstarnden och de större naturområdena Grimstaskogen och Riddersvik-Lövsta-Kyrkhamn men också i ett stråk mellan Karl Bondes skog och Mälaren, Kälvestastråket och dess förlängning samt ett antal mindre, isolerade områden.

Habitatnätverk groddjur

- Spridning högst trolig
- Spridning trolig
- Spridning möjlig
- Gräns stadsdelsområde

ESKO; EKOLOGISKT SÄRSKILT KÄNSLIGA OMRÅDEN

Mälarstranden är en ekologiskt värdefull miljö som också är särskilt känslig och skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön.

ESKO, Ekologiskt särskilt känsliga områden

- Naturstrand
- Påverkad strand
- Våtmark/litet vattendrag
- Gräns stadsdelsområde

Kulturhistoriska värden

ÖVERGRIPANDE MÅL

- I värdefulla kulturmiljöer prioriteras kulturhistoriska och estetiska värden.
- Vid eventuell intressekonflikt får inte höga kulturhistoriska värden åsidosättas.

Stockholms Parkprogram, s. 32.

Den gröna miljön är en viktig bärare av en Orts identitet och karaktär. En plats med tydlig historia och kultur kan upplevas som tryggare, mer meningsfull och är lättare att skapa ett personligt band till. Fornlämningar, bybildningar och andra spår och lämningar i landskapet får oss att minnas platserns egenart och historia.

Hässelby-Vällingby har en lång historia och det finns fasta fornlämningar daterade till stenåldern (1800 f. Kr eller äldre). Vinsta har många fornlämningar, både boplatser och gravfält. Nälsta by är känd sedan 1300-talet. Kälvesta, Råcksta och Vinsta gårdar har anor från medeltiden. Området som utgör Hässelby-Vällingby var en jordbruksbygd i kanten av Stockholm ända in på mitten av 1900-talet. Det fanns många torp och bondgårdar men också gods som Hässelby slott och Riddersvik.

KULTURHISTORISKT VÄRDEFULLA OMRÅDEN

Stockholms stadsmuseum ansvarar för att peka ut och definiera kulturhistoriskt värdefull bebyggelse i Stockholms stad. Det sker utifrån Plan- och bygglagens bestämmelser om byggnader som är ”särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt”.

Vällingby centrum, flygbild 1954.

Mellan åren 2004-2009 inventerade och kulturhistoriskt klassificerade Stadsmuseet stor del av ytterstadens bebyggelse och miljöer. I Hässelby – Vällingby är de flesta stadsdelar genomgångna, men vissa återstår, som exempelvis Hässelby Villastad och Vinsta.

Det finns flera kulturhistoriskt värdefulla stadsdelar och områden. Hela Vällingby med centrum och Solursparken är riksintresse för kulturmiljövården. Områden kan också vara utpekade av Stadsmuseet som särskilt värdefulla kulturmiljöer. Så är det med Grimsta, Kaananbadet, Vällingby, Hässelby gård, Hässelby strand, Lambarön, Riddersvik och Kyrkhamn. För parker och naturområden finns inte ett vedertaget, nationellt klassificeringssystem. Det gör det svårare att skydda gröna miljöer än byggnader.

KULTURHISTORISKT VÄRDEFULLA PARKER

Stockholm har en lång och rik parkhistoria. Vissa platser har enligt Stockholm parkprogram ett särskilt bevarandevärde i kulturhistorisk synvinkel. Det är parker och lämning-

Flygfoto över Hässelby Gård, 1996.

ar i park- och naturmark som antingen är värdefulla kulturmiljöer, fornlämningar eller har kulturväxter. Det handlar även om att utveckla dessa platserns kultur och poetik, som exempel är Solursparken är en sådan park.

Solursparken

Solursparken är Vällingbys stadspark och anlades som en del av Vällingby centrum enligt Stockholmsstilen, se även kapitlet om historia, och är ritad av arkitekten Erik Glemme och stadsträdgårdsmästaren Holger Blom. Parken ligger i en dalgång och är en del av det parknät där man kan röra sig i trafikfria gröna stråk mellan parker och bostadsområden. Hela Vällingby stadsdel med centrum och Solursparken är riksintresse och utpekad som kulturhistorisk värdefull miljö. Även Fornkullen ligger inom riksintresse för kulturmiljövården.

KYRKHAMN

Arbetarbostäder från slutet av 1800-talet med bl.a. Kontorsvillan och Folkskola.

RIDDERSVIK

Riddersvik herrgård, alléer och landskapspark.

LAMBARÖN

Lambarön användes först som betesmark för kor, vilka simmade över från fastlandet. I början av 1920-talet bebyggdes ön med mestadels små sommarhus samt ett litet antal villor.

HÄSSELBY GÅRD OCH HÄSSELBY STRAND

I både Hässelby strand och Hässelby gård finns tidstypiskt grupperade bostadshus med omväxlande höga punkthus och lägre hyreslängor med sparad naturmark mellan bebyggelsen. I Hässelby gård ligger även Hässelby slott vars kulturhistoriska värde motsvarar fordringarna för byggnadsminne i kulturminneslagen.

VÄLLINGBY

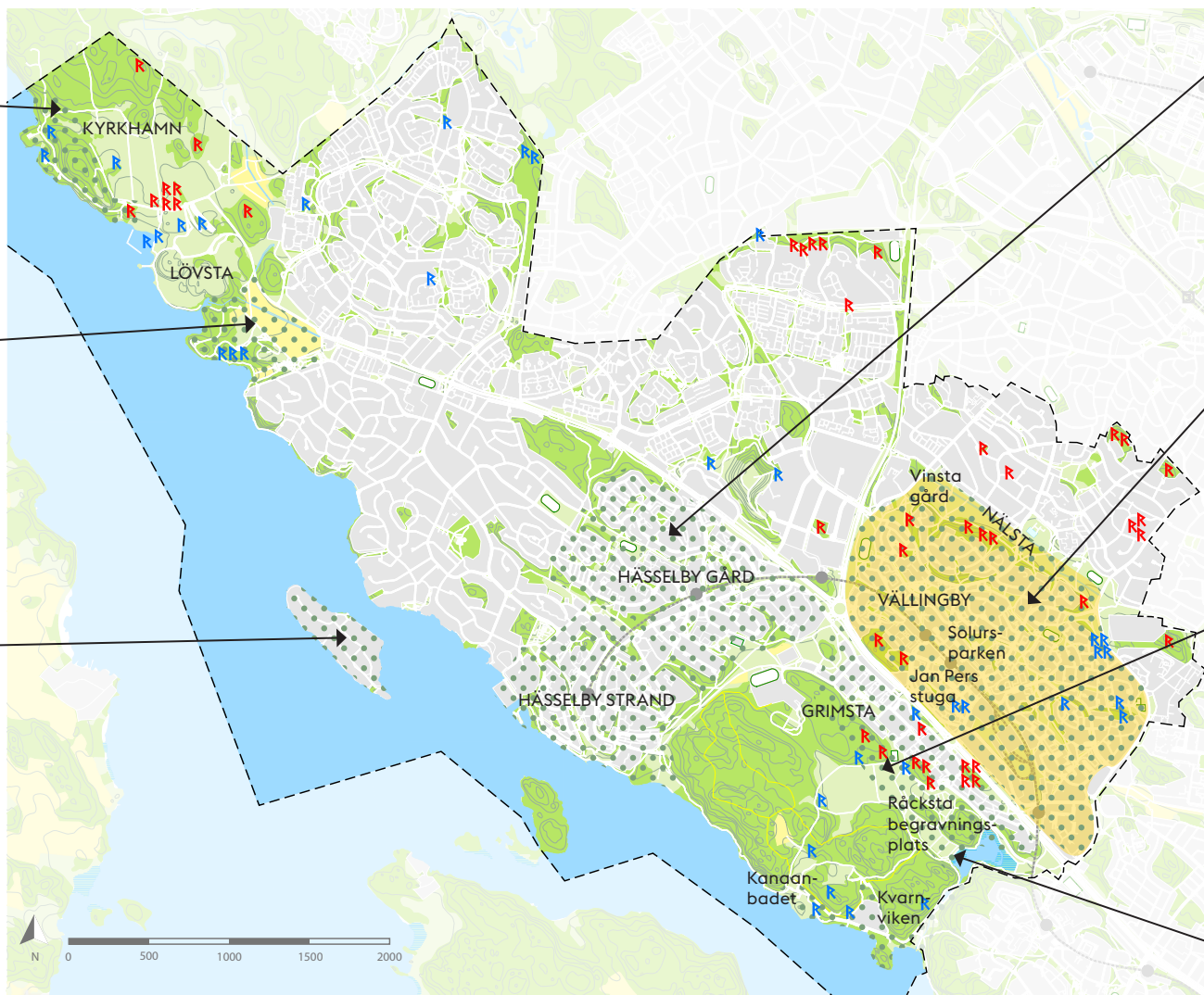
Hela Vällingby och Råcksta ligger inom riksintresse för kulturmiljövården som ett tydligt och välbevarat exempel på ABC-stadens struktur och 1950-talets planeringsideal.

GRIMSTA

Grimsta ingick i generalplanen för stor-Vällingby som omfattade Vällingby, Grimsta och Råcksta. Huset vid Kanaanbadet, som idag används som servering, uppfördes som sommarställe på 1880-talet av grosshandlaren Knut Ljunglöf. På platsen finns rester av en trädgårdsanläggning och en lantmäterikarta från 1809 visar att det funnits äldre bebyggelse vid Kanaan. I sydost ligger Kvarnviken.

RÅCKSTA BEGRAVNINGSPLATS

Råcksta kapell, krematorium och begravningsplats.

Kulturmiljövården på parkmark.

R Fornlämning på parkmark

R Övrig kulturhistorisk lämning på parkmark

Kulturhistoriskt värdefullt område utpekad av Stockholm Stadsmuseum

Riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. 6 § miljöbalken

Bebyggelsen i Vällingby centrum klättrar stegvis upp på höjdryggen, med Solursparken som ett öppet dalstråk i förgrunden.

Hässelby slottspark

Hässelby slottspark uppfördes under 1600-talet. Slottsparken är en barockträdgård och anlades i början av 1700-talet. Parken förföll under lång tid men renoverades på 1960-talet av Stockholms stad som övertagit slottet från släkten Bonde 1931. Staden sålde Hässelby slott 2010 och parken ligger inte på stadens parkmark. Slottet med park har mycket stora kulturhistoriska värden och ligger inom utpekad kulturmiljö.

Riddersvik

Riddersvik är en del av trakten Lövstas tvåtusenåriga historia med lämningar från bronsåldern. Riddersvik var tidigare ett enkelt kronotorp som tillhörde Lövsta by. På en lantmäterikarta daterad 1690 kan man finna torpet under namnet Flotwijk. 1762 köpte hovkällarmästare Elias von Langenberg Flottvik och lät uppföra en ny herrgårdslignande mangårdsbyggnad och gården döptes om till Riddersvik. Åren mellan 1762 och 1820 kan räknas till den mest

betydelsefulla perioden avseende utformningen av Riddersviks gårdsbyggnader och trädgårds- och parkanläggning. Då anlades alléerna, gårdsplanen, trädgårdslandet, en representativ formell trädgård och den engelska parken, som är en av få landskapsparker i Stockholm. Främst parklind och lärk planterades och slingrande gångvägar, platsbildningar och ett tempel, ekotemplet, anlades. 1885 såldes gården till Stockholms stad. 1979 flyttades Stockholms stads plantskola från Enskede till Riddersvik. Plant-skoleverksamheten avvecklades 2009. Riddersvik med park och trädgård är en värdefull kulturmiljö.

Räcksta begravningsplats

Räcksta begravningsplats med kapell och krematorium anlades i början av 1960-talet som en följd av att Stockholms västra förorter växte och det behövdes ett nytt kapell med krematorium. En arkitektävling utlystes och vanns av landskapsarkitekt var Gunnar Martinsson och arkitekt Klas Fähræus. Anläggningen har eftersträvat att bevara och knyta an till det ursprungliga landskapet med dess spel mellan mörka skogklädda bergspartier och öppna ljusa ängsområden.

Handelsträdgårdar

Tack vare den rika tillgången på gödsel från Lövsta sopstation anlades många handelsträdgårdar i området och Hässelby blev på sätt stockholmstraktens viktigaste område för grönsaksodling under 1900-talets första hälft. På 1950-talet fanns det över 100 handelsträdgårdar i Hässelby-Vällingby. På många platser finns spår från dessa i form av fruktträd och trädgårdsväxter i parker.

FORNLÄMNINGAR

En fornlämning är spåren efter en varaktigt övergiven mänsklig verksamhet och de skyddas av kulturmiljölagen (1988:950). Enligt lagen består arbetet av att skydda, vårda, informera om och öka tillgängligheten till dem, så att dagens och morgondagens generationer kan ta del av det kulturhistoriska arvet. Fornlämningar består exempelvis av boplatser, gravfält och ruiner. Från och med 1 januari 2014 omfattas inte lämningar som antas ha tillkommit efter år 1850 av det allmänna skyddet. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet över länets fornlämningar. De prövar ansökningar och ger tillstånd till förändringar i ett fornlämningsområde. Om en fornlämning ligger på parkmark sköts den av stadsdelsförvaltningen, som ofta är i behov av både ökade resurser och kunskap för att hålla en tillräcklig nivå. Fornlämningar bör vårdas enligt särskild skötselplan som utarbetas i samråd med Stockholm Stadsmuseum (läs mer om fornminnesvård i avsnittet om skötsel).

Nedan följer en beskrivning av några av de viktigaste fornlämningarna i Hässelby-Vällingby. För mer information om fornlämningarna hänvisas till Riksantikvarieämbetets webbtjänst 'Fornsök' (<http://www.raa.se/cms/fornsok/start.html>).

Nälsta

Nälsta är en ovanligt fornlämningsrik stadsdel trots att flera lämningar har grävts ut och tagits bort före exploateringen. I Nälsta finns flera mycket höga punkter i landskapet som har vidsträckt utblick över omgivningen t.ex. vid slutet av Nälsta Hagväg, vid Sandgränd och Furuvägen. På dessa platser finns några av områdets många fornlämningar. I kvarteret Myrtenkransen finns en av de få platser i Stockholm där man dokumenterat lämningar av en boplatz från

Fornlämning vid Nälsta Hagväg.

yngre stenålder. Dessutom har boplatser och gravfält från bronsålder, äldre och yngre järnålder samt vikingatid dokumenterats i området.

Lövsta och Kyrkhamn

Detta område är rikt på fornlämningar där den äldsta lämningen som hittats är en enstaka grav, ett röse som ligger på en höjd i öster (Järfälla kommun). Den är från bronsåldern och visar att det fanns människor i trakten då. Även en annan grav, i den nordöstra delen av området precis innanför Stockholmsgränsen, kan vara från sen bronsålder. Under järnåldern tycks man definitivt ha bosatt sig i området. Från den äldre delen av den perioden (500 f Kr - 500 e Kr) finns lämningar från en boplatz med terrasseringsringar där långhus har stått. Fornlämningen innehåller också några gravar. Från den senare delen av järnåldern, ca 500-1050 e Kr finns flera fornlämningar. Troligen har man redan vid den tiden bosatt sig vid den bytomt i Lövsta där människor sedan bodde ända fram till 1900-talets början. Ett gravfält väster om Lövsta by kan ha varit gårdsgravfält

Storhög i Lövsta.

och den storhög, som är ca 25 meter i diameter och den enda i Stockholm stad, tillsammans med tre mindre gravar visar att de boende har varit av hög rang och att området kan ha utgjort ett viktigt lokalt maktcentrum som säkert påverkade omgivningarna.

Vinsta

Innan den nuvarande bebyggelsen uppfördes i Vinsta skedde omfattande arkeologiska utgrävningar av gravfält och boplatzlämningar från tiden ca 1500 f Kr till 500 e Kr vid Skattegårdsvägen 100 och 122. Andra fornlämningar som finns kvar är bland annat stensättningar, en gravhög och ett större järnåldersfält vid Vinsta gård. Gården är känd sedan 1500-talet och den ingick under 1600-talet i det stora Hässelbygodset.

Vällingby

I Vällingby finns Jan-Pers stuga från 1700-talet. På ”Fornkullen” vid Kirunagatan finns ett gravfält som utgörs av 2 högar och 28 runda stensättningar från yngre järnålder.

RÅD OCH RIKTLINJER FÖR KULTURHISTORISKA VÄRDEN

- Kulturhistoriska värden ska utvecklas i samspel med andra värden
- Värdefulla kulturmiljöer bör förnyas varsamt med historisk hänsyn. Stadsmuseet kontaktas.
- Fornlämningar ska skyddas, vårdas och skyltas. Sköteselplaner utarbetas i samråd med Stadsmuseet.
- Värdefulla kulturväxter ska vårdas och skyddas.

Stockholms Parkprogram 2006

STRATEGIER – Kulturhistoriska värden

- Bevara och utveckla Solursparken.
- Bevara och utveckla Riddersvik. Ta fram en skötselplan för landskapsparken.
- Ta fram information och synliggör fornlämningar tillsammans med Stadsmuseet.
- Förhöj utvalda platser med möbler och växter från rätt tidsålder.
- Bevara och utveckla parker och gröna stråk som är karakteristiska för Hässelby-Vällingbys stadsplan.
- Utveckling ska ske i samråd med stadsmuseet.

Sociala värden

ÖVERGRIPANDE MÅL OCH STRATEGIER

- **Fler gröna mötesplatser.** Fler gröna mötesplatser som gynnar integration och mänskliga möten ska skapas i staden. De gröna miljöernas möjlighet att samla människor från olika stadsdelar, med olika bakgrund och ålder ska tas tillvara.
- **God park- och naturtillgång (kvalitet).** Stockholmsmarna ska ha god tillgång till bra parker och naturområden. Stadens parkriktlinjer ska användas som stöd för att förbättra tillgången till de gröna kvaliteterna som stockholmarna efterfrågar.
- **God parkstandard (kvantitet).** Stockholm ska ha en god parkstandard, där den gröna ytan är tillräckligt stor för att möta invånarnas rekreationsbehov och hålla hög kvalitet. En god parkstandard ska vara en självklar utgångspunkt vid planering av tyngdpunkter och stadsutvecklingsområden, där nya parksatsningar blir en central del i utvecklingen.
- **Engagerade och delaktiga stockholmare.** Staden ska aktivt verka för att uppmuntra och ta tillvara stockholmarnas stora intresse för parker och naturområden. Invånarnas möjlighet att påverka sin närmiljö genom exempelvis stadsodling ska utvecklas.

Den gröna promenadstaden 2013

STOCKHOLMS GRÖNA VARDAGSRUM

Park- och naturmarken har stor betydelse för invånarnas vardagsliv, livskvalitet och hälsa. Det gäller alla parkstorlekar, från större naturområden till parker och stråk. Offentligheten och dygnet runt-öppna parker är utmärkande för Stockholm i ett internationellt perspektiv. De gröna miljöerna har blivit stockholmarnas vardagsrum, där många tillbringar mycket av sin lediga tid. Där träffas man och grillar, lyssnar på konsert, tar en fika, spelar boll eller besöker en parklek. De gröna stråk som finns i Hässelby-Vällingby är noga planerade för att de boende ska kunna röra sig i trafikfria miljöer och uppskattas mycket. Många som bor i Hässelby-Vällingby påtalar just att parkerna och den gröna strukturen är en viktig anledning till att man trivs i området och valt att flytta hit.

GÅNGAVSTÅND TILL GRÖNOMRÅDE

Kartan *Den gröna promenadstaden 2013* redovisar stadens gröna infrastruktur. I den redovisas bland annat gångavstånd till närmaste grönområde från varje fastighet. Avståndet är mätt och redovisas i olika lila nyanser. Med grönområde menas park, naturområde eller idrottsplatser.

< 200 meter

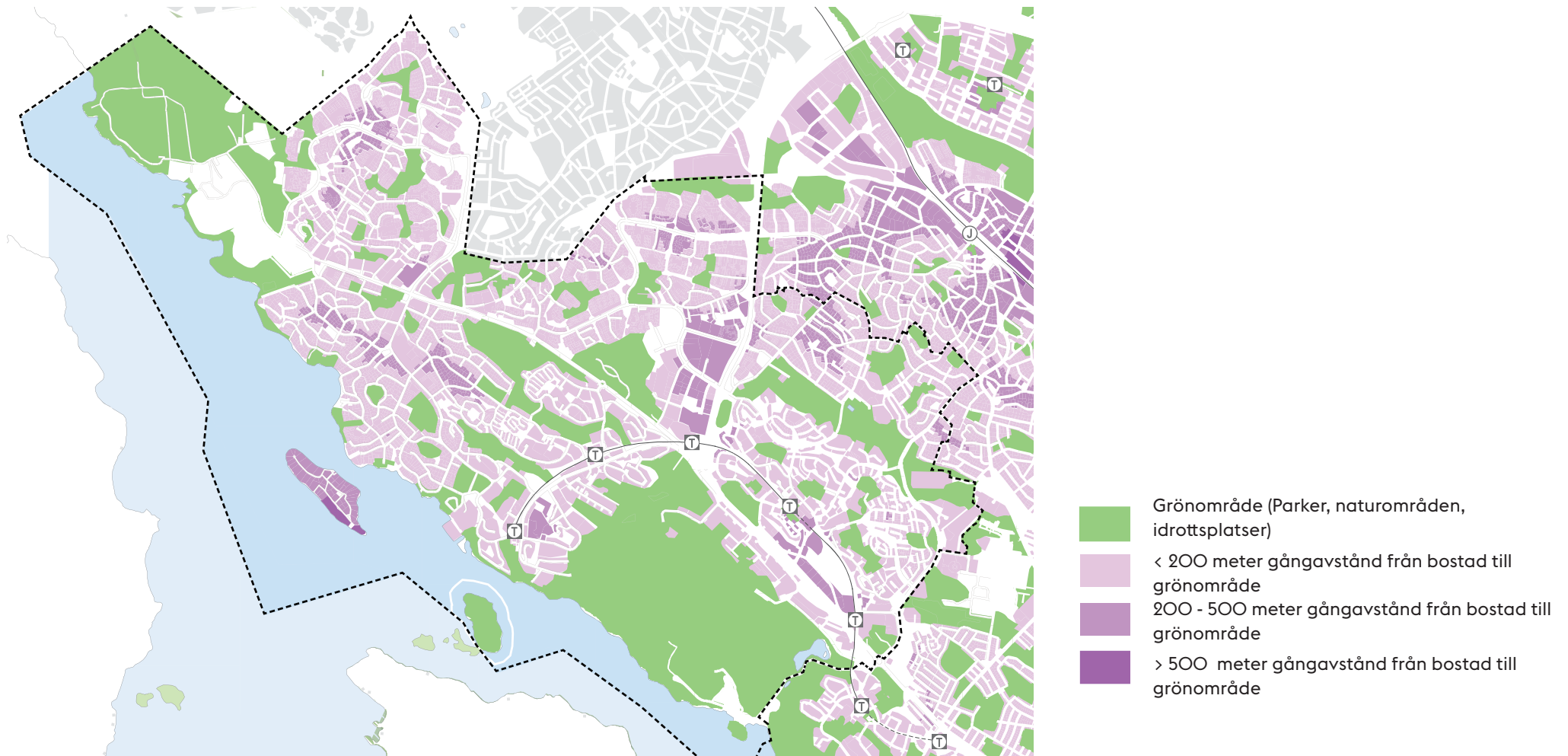
Till största del har invånarna i Hässelby och Vällingby mindre än 200 meter till närmaste grönområde.

200-500 meter

Avståndet 200-500 meter har de som bor i de centrala delarna av den del av Hässelby villastad som ligger söder om Lövstavägen. Detta område är tätt på villor och saknar parker. Det finns ett par sparade mindre naturområden i detta område och det är därför extra viktigt att dessa finns kvar.

I en del av Backlura har man också ett längre avstånd till parker, däremot finns gröna stråk genom detta område som leder till parkerna. Längre avstånd till ett grönområde är det också i de centrala delarna av Kälvesta. Detta område är ett mycket tättbebyggt område men även här finns parkstråk som leder till en park. Även i de centrala delarna av Nälsta, med tät villabebyggelse har man längre till ett grönområde, likaså i området öster om Hässelby strands tunnelbanestation. Samma avstånd till grönområden finner man i Vinsta industriområde samt industriområdet mellan Räcksta och Vällingby. I dagsläget är dessa avstånd inte något som behöver beaktas eftersom här inte finns några bostäder. Vid en eventuell framtida exploatering i dessa områden måste dock nya grönområden tillskapas.

På Lambarön är avståndet till parker och natur också längre eftersom här inte finns några offentliga parker men kan sägas kompenseras av att det är en mycket grön och liten ö med stor tillgång till vatten.

Redigerad karta ur Den gröna promenadstaden, 2013 (Stadsbyggnadskontoret).

KVALITATIVA TILLGÅNGAR

I Stockholms Parkprogram 2006 listas sociala värden - funktioner och upplevelser - som bedöms vara värdefulla för människors vardagsliv. Värdebegreppen är listade här nedan och används i arbetet med att analysera och utveckla Stockholms parker och grönområden. Begreppen återkommer i tillgångsanalyserna på kvalitativ tillgång som följer i nästa kapitel.

SOCIALA VÄRDEN I SMÅ OCH STORA PARKER OCH GRÖNOMRÅDEN

- Bad
- Blomprakt
- Bollspel
- Båtliv
- Djurhållning
- Evenemang
- Fiske
- Folkliv
- Grön oas
- Lek
- Löpträning
- Odling
- Picknick
- Promenader
- Pulkaåkning
- Ridning
- Ro
- Skidor
- Skogskänsla
- Skridsko
- Sitta i solen
- Torghandel
- Uteservering
- Utsikt
- Vattenkontakt
- Vild natur

(Läs mer om värdebegreppens innebörd i Stockholms Parkprogram 2006, s. 28-30)

Demografi

Befolkningens sammansättning i olika tider påverkar behovet av park- och grönytor, avstånd till dem och deras innehåll. De olika stadsdelsområdena demografi skiljer sig från varandra. I Hässelby-Vällingby finns det större andel unga och gamla jämfört med Stockholm som helhet. Medelinkomsten är totalt sett lägre i stadsdelsområdet än snittet i Stockholm. Boende i Hässelby villastad, Kälvesta och Nälsta har högre inkomster än stadens medelvärde. Vinsta ligger närmast Stockholms snitt men under och följs av Räcksta och Vällingby. Hässelby strands, Hässelby gårds och Grimstas medelkomst ligger mycket under snittet. Med hänsyn till hushållsstorlek är Hässelby gård, Hässelby strand och Grimsta de stadsdelsområden som har minst disponibel medianinkomst med hänsyn till hushållsstorlek. Både inkomst och andelen unga och gamla påverkar hur parkmarken i ett område används. I områden med lägre inkomster nyttjas generellt parkmarken mer sommartid då invånarna generellt inte har samma möjligheter att lämna staden. Större andel barn i Hässelby Vällingby än i hela Stockholm gör också att parkmarken används mycket. Det är avgörande att de parkmiljöer som finns i närområdet är av hög kvalitet och innehåller många sociala värden. Det höga besöksstrycket innebär att en hög skötselintensitet är nödvändig på många platser.

Den större andelen äldre ställer också andra krav på parkmarken i form av krav på fler sittmöjligheter, närhet till grönskan och önskningar om rekreation som till exempel mer blomprakt. Ungdomar är beredda att ta sig längre till sina mötesplatser men de har mer specifika önskemål på innehåll och utformning än barn. Johannelundstoppen är en sådan plats som har pekats ut som en favorit hos ungdomar. Vid Johannelundstoppen har en parkouranläggning anlagts. Fler platser för ungdomar kan utvecklas i stadsdelen.

Trygghet

Att öka den upplevda tryggheten i de gröna miljöerna är en stor och viktig planeringsuppgift. Att koncentrera populära parkaktiviteter och funktioner är ett effektivt sätt att befolka viktiga områden. Skötsel och röjning samt att identifiera viktiga stråk och se över belysning är andra sätt att öka upplevelsen av trygghet. I Hässelby-Vällingby bör man särskilt tänka på alla de planskilda över- och undergångar som finns i området.

Tillgänglighet

Stockholm ska vara en tillgänglig stad för alla stockholmare. En central uppgift när staden växer är att öka tillgängligheten, så att de gröna miljöerna kan användas av fler. Som stöd finns ett handikappolitiskt program och mer konkreta riktlinjer för att skapa en tillgänglig och användbar utemiljö för alla. På Maltesholmsbadet finns en ramp för rullstolsburna att ta sig ner i vattnet. Ytterligare platser som kan utvecklas bör identifieras.

Fler begrepp för sociala värden

Utöver parkmarkens tillgångar, som visas i nästa kapitel, finns ett stort antal andra sociala värden i stadsdelen. I Parkplanen del 2 beskrivs parkmarken plats för plats, där

listas samtliga sociala värden för respektive plats. Ytterligare funktioner än de värdeord som visas här intill beskrivs som sociala värden. Även dessa begrepp bör vägas in i analysen av en specifik plats eller område när förändringar i den fysiska miljön planeras.

RÅD OCH RIKTLINJER FÖR SOCIALA VÄRDEN

- Sociala värden ska utvecklas i samspel med andra värden.
- Aktivera och skapa mötesplatser. En mångfald av värden, aktiviteter och mötesplatser eftersträvas.
- Skapa möjlighet till ro och avkoppling. Bullerskyddade, avskärmade miljöer med bra sittplatser.
- Särskilt skydd har platsknutna och störningskänsliga värden som ro, utsikt, folkliv, bad, vattenkontakt, skogskänsla, djurhållning och pulkaåkning.

Stockholms parkprogram

STRATEGIER – Sociala värden

- Värna om, sprid kunskap om och utveckla de unika strandpromenaderna och strandbaden längs Mälaren.
- Värna om och utveckla det nät av gröna gång- och cykelvägar som är unikt för Hässelby-Vällingby.
- Värna om och vårda rekreationsstråk i naturmark, t ex stigar i skogen.
- Arbeta med utveckling och omvandling av nedlagda parklekar och parklekar/kärnparker i bruk så att de blir mötesplatser för fler åldersgrupper t ex ungdomar och gamla.
- Arbeta för ökad tillgänglighet och närbarhet till parker och naturområdet.
- Tillgodose upplevelsen av trygghet vid gångtunnlar, som är viktiga kopplingar. Görs tillsammans med trafikkontoret.
- Utveckla Nälstastråket till en aktivitetspark för alla åldrar.
- Bevara och värna strukturen med naturkvarter bland bebyggelsen. Se över möjligheten att berika utvalda naturområden med parkvärden eller identitetsskapande objekt. Offentliggör genom att tydliggöra entréerna.
- Värna vintersport i stadsdelen. Utveckla spolning av isbanor i samarbete med medborgarna.
- Fortsatt regelbunden dialog med medborgarna.
- Upprätthåll en hög nivå vad gäller möblering.

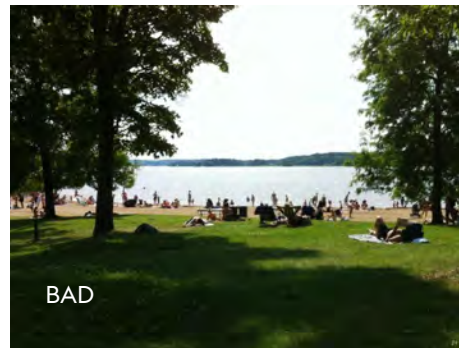
Tillgångsanalys

Vilka parkkvaliteter människor vill ha är olika för olika invånare. Det finns behov av ro och avkoppling, men också av mötesplatser och aktivitetsytor. Olika människor har också olika möjligheter att förflytta sig. De kvaliteter som efterfrågas av de yngsta och äldsta medborgarna är därför de som bör finnas närmast bostaden. Ett avstånd på ca 200 meter innebär 6-7 minuters promenad, vilket är en viktig gräns för vardagsrekreation. Större avstånd har visat på kraftigt minskad användning.

I detta kapitel presenteras tillgångsanalyser avseende sociala värden och rekommenderade avstånd till dessa kvaliteter, enligt Stockholms parkprogram 2006. Tillgångsanalyserna har valts med avsikt att visa Hässelby-Vällingbys särart.

BLOMPRAKT

BAD

NATUROMRÅDEN

HUNDRASTOMRÅDEN

RO

VINTERAKTIVITETER

REKOMMENDATIONER FÖR GOD PARK- OCH NATURTILLGÅNG

- **Inom 200 meter;** grön oas, lek (naturlek eller lekplats), Ro (område med god ljudkvalité), promenader, sitta i solen
- **Inom 500 meter;** blomprakt, bollspel/bollek, parklek, picknick, pulkaåkning, folkliv
- **Inom 1000 meter;** bad, båtliv, djurhållning, evenemang, fiske, löpträning, odling, pulkaåkning, ridning, skridskoåkning, skidåkning, skogs-känsla, torghandel, vattenkontakt, vild natur, uteservering, utsikt.

Stockholms parkprogram 2006.

BOLLSPEL

IDROTTSAKTIVITETER

GRÖNA STRÅK/PROMENADER

LÊK

TILLGÅNGSANALYS – LEK

Lek – inom 200 meter

Parklek – inom 500 meter

Lek är barns möjlighet till t.ex. naturlek, parklek, vinterlek, badlek, bollek, djurlek, fantasilek och social lek. Det finns många platser i Hässelby-Vällingby som erbjuder dessa funktioner. Bland annat större natur- och friluftsområden, parker, lekplatser, och parklekar. Platsen bör vara trafiksäker och trygg.

En plats med naturlek är ingen anlagd lekplats utan ett naturområde med stort lekvärde.

Analysen visar anlagda lekplatser och lekplatserna som inte är parklekar är uppdelade i större och mindre lekplatser. Skillnaden mellan dem är inte platsens yta utan vilket innehåll lekplatsen har. I en större lekplats finns möjlighet till många olika typer av lek, för flera åldersgrupper. En lekplats med till exempel endast småbarnslek räknas som en mindre lekplats.

Förskolor finns utpekade på kartan eftersom det idag förekommer att förskolor byggs utan egen gård eller med en liten utsläppsgård vilket innebär ett högre tryck på lekplatserna i närområdet. I samband med att nya skolor och förskolor etableras är det viktigt att alltid klarlägga vilka ytor som ska nyttjas av barnen och hur ökat slitage och trängsel kan hanteras.

Flera områden har en relativt jämn spridning vad gäller lek. De områden som inte uppfyller rekommendationen att en lekplats ska kunna nås inom 200 meter är Kälvesta, Vinsta, de västra delarna av Nälsta, de västra delarna av Hässelby villastad norr om Lövestavägen, de centrala delarna av

Hässelby villastad söder om Lövestavägen samt östra delarna av Grimsta. I flera av dessa områden finns dessutom många förskolor. Även i Vällingby parkstad kommer det bli en brist på lek. Området för ca 3000 invånare, planeras med inslag av lek på torg och bostadsgårdar men det finns ingen allmän lek på parkmark. Delar av området ligger mer än 200 meter från befintliga lekplatser.

I bristområdena blir skogsdungar och plana gräsytor inom gångavstånd, som ger möjlighet till spontanlek, än viktigare för lek.

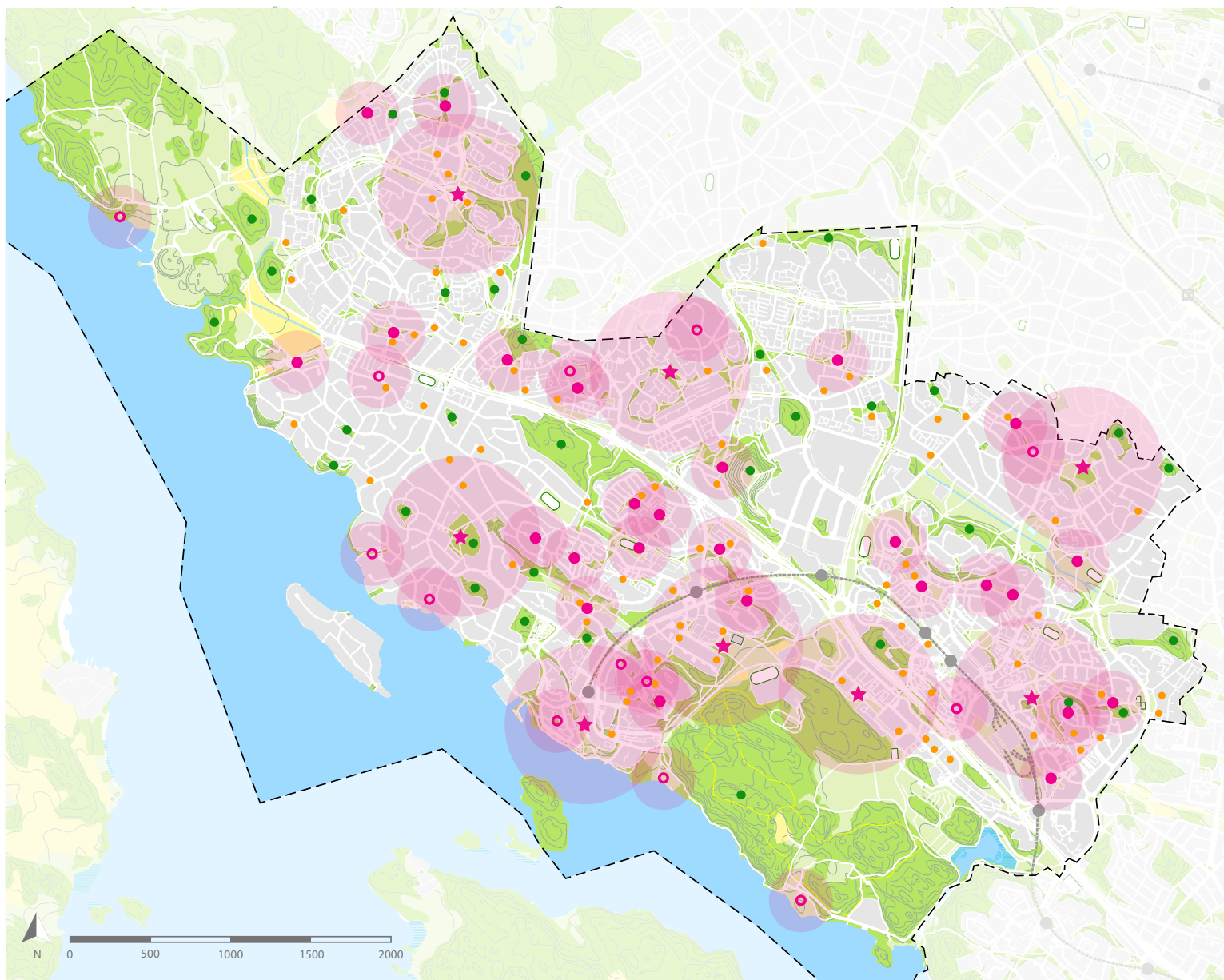
Kartan redovisar endast park- och lekvärden på parkmark. Med tanke på att bostads- och skolgårdar på fastighetsmark ofta innehåller både lekutrustning, planteringar, parksoffor och liknande är området ibland mer välförsett med lekvärden än vad kartan visar. Möjligheten att tillföra mer lekvärden i bristområdena bör dock utredas.

Parklekarna Ripvidet, Ådalen, Gulsippan och Stråket är populära och väl utrustade parklekar med personal, ofta med en funktion som stadsdelens "gröna vardagsrum".

Även Grötfatet har en funktion som "grönt vardagsrum" men behöver utvecklas efter att parkleken har avvecklats. Guldets är i nuläget i stort behov av upprustning och då parken är den enda lekplatsen på parkmark i Grimsta är det extra viktigt att den utvecklas med bra lekvärden för alla åldrar. Labyrinten är mycket central i Hässelby gård och innehåller många lekfunktioner men lekplatsen är sliten som helhet. Parken med lekplats behöver omgestaltas och tillföras parkvärden. Upprustning har påbörjats 2014.

Nälsta lekplats rustades upp under 2012-2013 och har idag t.ex. parkour, rörelselek, grillplats, scen och en löparslinga.

- ★ Parklek
- Lekplats
- Mindre lekplats
- Naturlek
- Förskola (kommunal och privat)

TILLGÅNGSANALYS – BOLLSPEL

Bollspel – inom 500 meter

Enligt Stockholms parkprogram ska bollspel vara en plan rektangulär grus-, gräs-, eller konstgräsyta. Minst 25 meter gånger 40 meter.

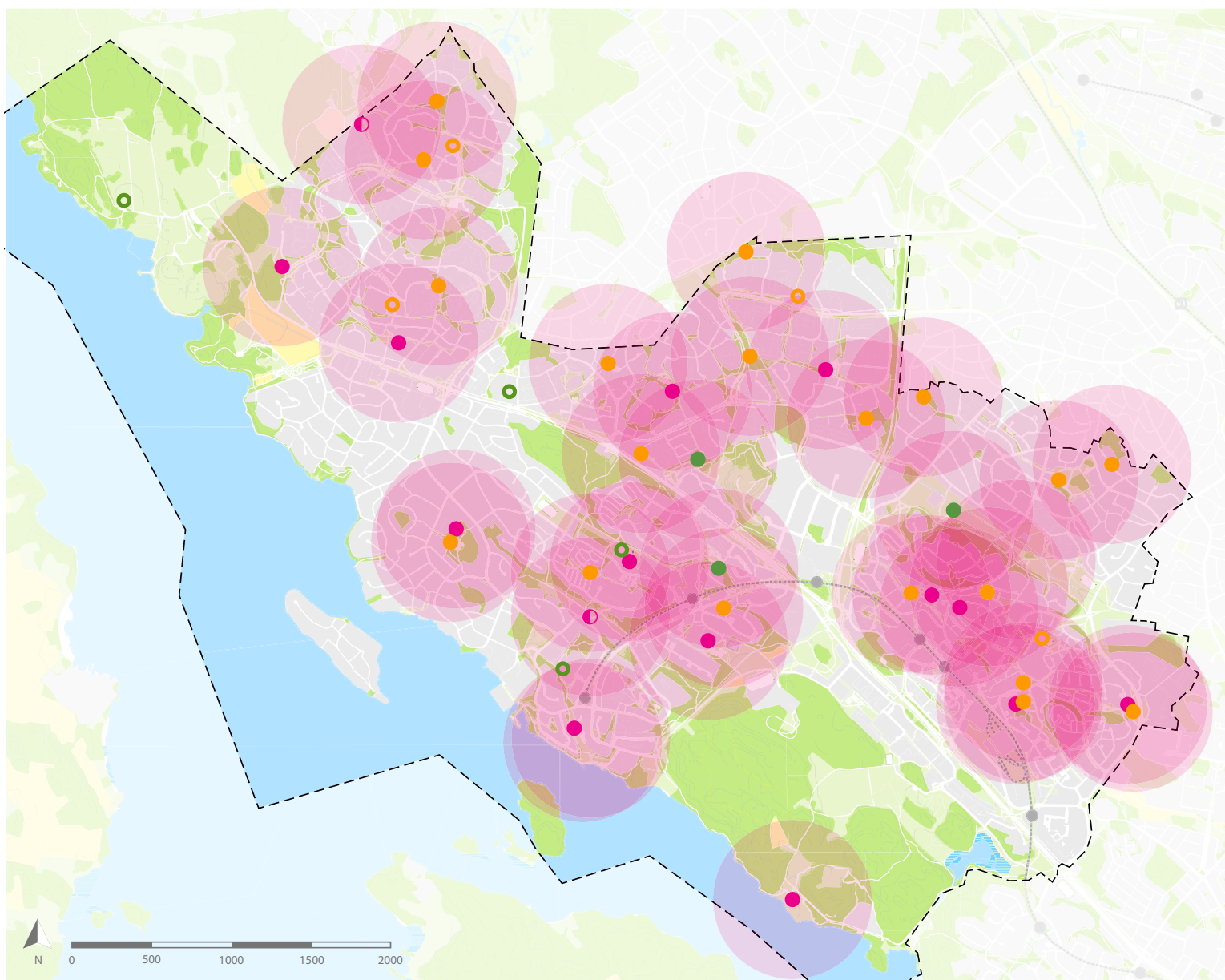
Tillgångsanalysen för bollspel på nästa sida visar 500 metersmättet från bollplaner på parkmark. Dessa sköts av stadsdelsförvaltningen och står tillgängliga för spontan-spel. Som information visas även bollplaner som sköts av idrottsförvaltningen. Samtliga idrottsförvaltningens planer måste bokas.

Stadsdelsområdet är välförsett med bollplaner. Det finns gräs-, asfalts- och grusplaner samt ett par konstgräsplaner. Det finns dock en brist på bollplaner i Hässelby södra villastad och Grimsta-Vällingby parkstad. Det finns också sämre tillgång på basketplaner jämfört med grus- och gräsplaner i stadsdelsområdet. Mindre asfaltsplaner med basketmål i samband med parklekar/lekplatser finns till exempel i Starboparken, Hässelängen och Björnideparken och kan ses som ett komplement. På Hässelbygårds- och Grimstas skola finns även asfaltsplaner som kan ses som tillgängliga kvällstid.

Konsträsplanerna är mycket populära och ett långsiktigt mål är att det i varje stadsdel finns en konstgräsplan.

Vid Kopiepennan i Råcksta finns två bollplaner, en asfaltsplan för basket och en plan med grus för fotboll.

TILLGÅNGSANALYS – BAD

Bad – inom 1000 meter

Plaskdamm, bassängbad

Bad i Stockholm karakteriseras av minst 50 meter sand- eller klippstrand, eller bryggor med öppet rent vatten utan båttrafik.

Hässelby-Vällingby är mycket välförsett med bad. Badens finns jämt fördelade längs stadsdelens strandlinje. Badens är Lövstabadet, Hässelby allmänna bad, Hässelby strandbad, Maltesholmsbadet och Kanaanbadet. Förutom Hässelby strandbad, som ligger på Fortums mark och förvaltas av dem, sköts baden av Stadsdelsförvaltningen.

Kälvesta och Hässelby norra villastad har relativt långt till bad men jämfört med många stadsdelar i Stockholm är tillgången ändå god. Det är dock viktigt att kopplingarna under Bergslagsvägen och Lövstavägen fungerar bra.

Badens upptagningsområde sträcker sig långt längre än Hässelby-Vällingby vilket medför parkeringsproblem och högt slitage.

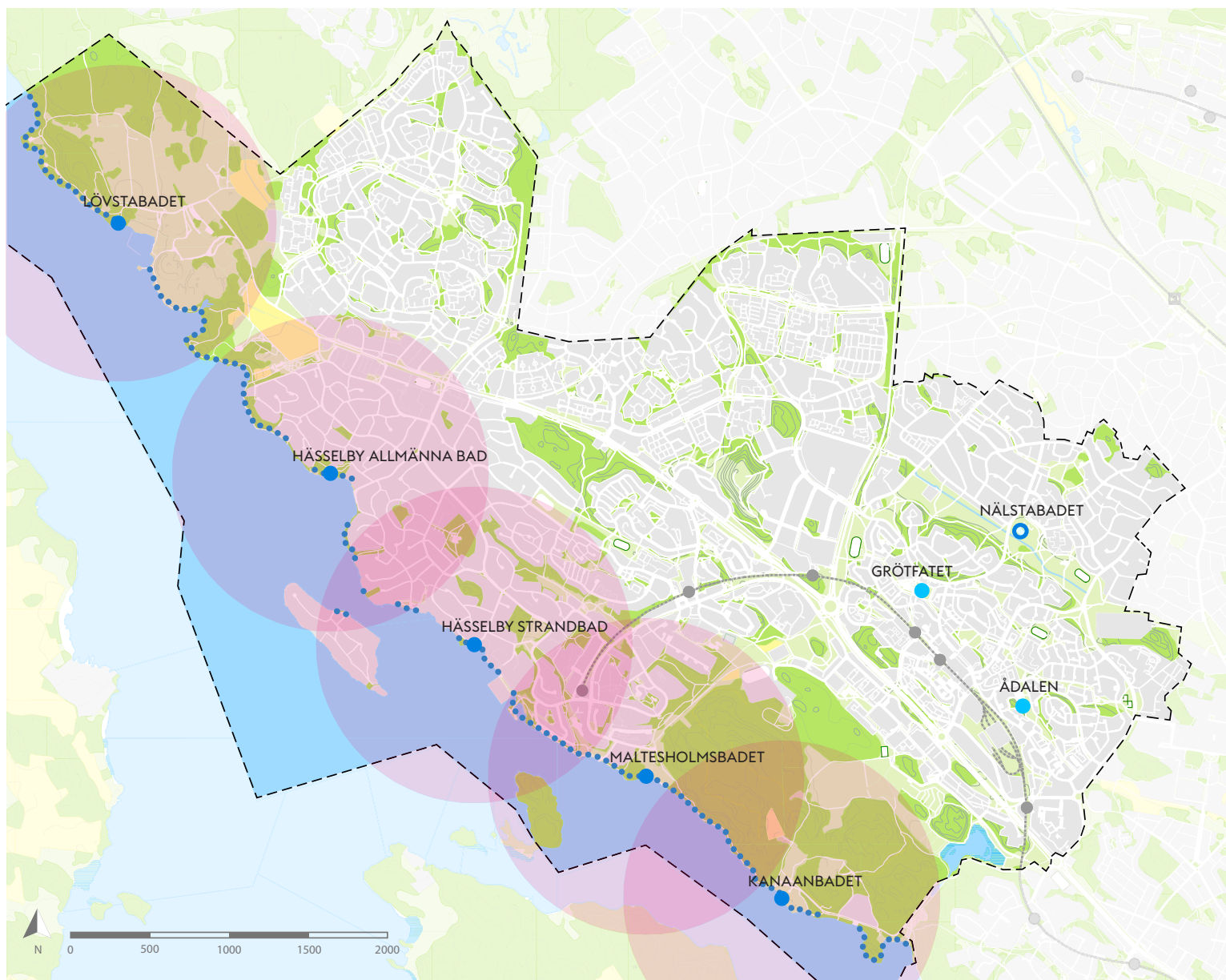
Utöver strandbaden finns i Vällingby finns två plaskdammar och ett bassängbad. Plaskdammarna ligger i Grötfatet och Ådalen och är mycket populära och tillgängliga för

allmänheten under säsong. Nälstabadet är ett bassängbad som också mycket populärt. Det drivs av idrottsförvaltningen och har entréavgift.

Vattenlek är något som med fördel kan utvecklas i Hässelby-Vällingby. Till exempel bör befintliga duschar lagas. Trasiga duschar finns i Gulsippan, Smedshagen, Ekotempel och Guldets.

Kanaanbadet är välbesökt och ligger i Grimsta naturreservat.

TILLGÅNGSANALYS – ROFYLLDA PLATSER

Ro – inom 200 meter

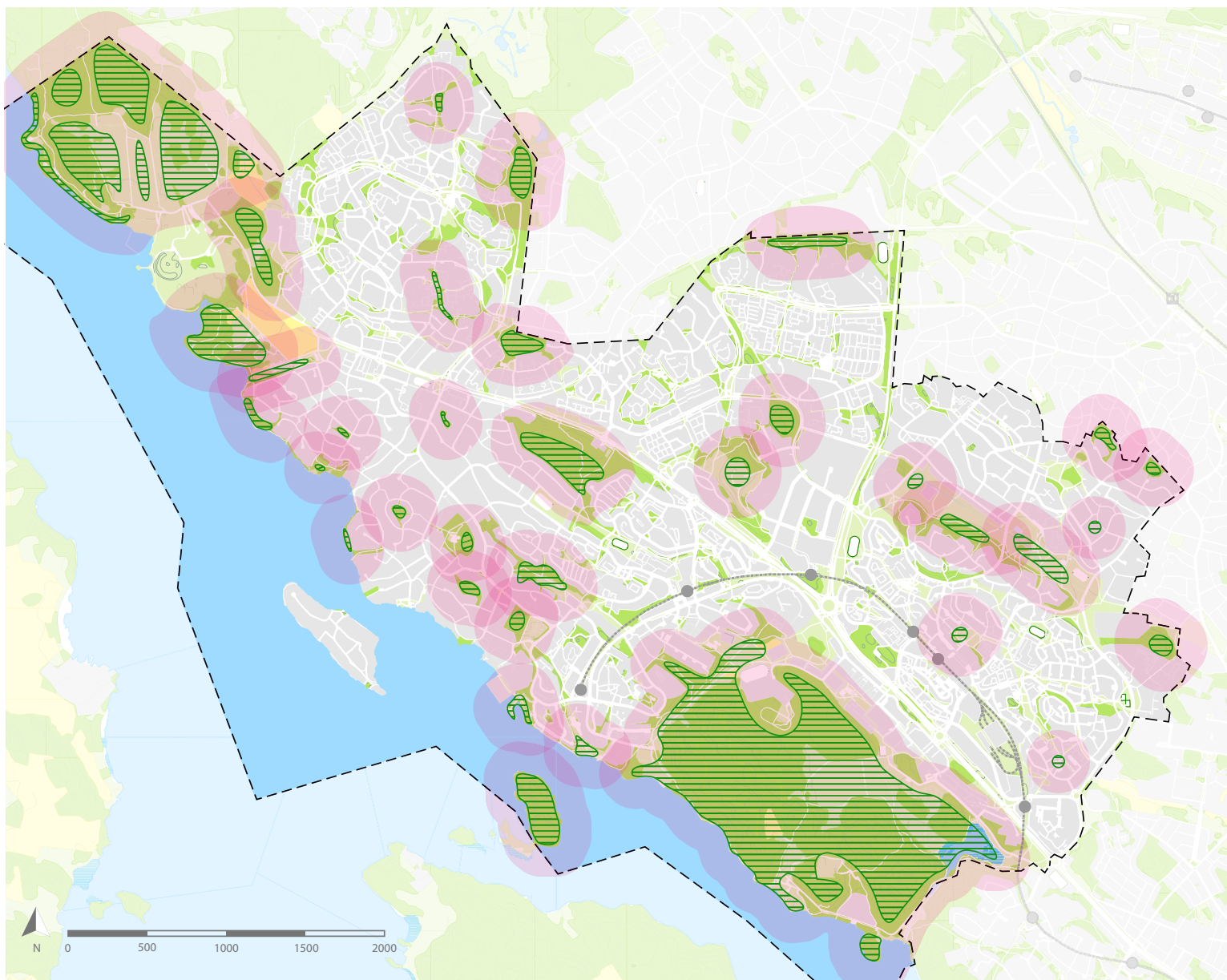
Kartan visar rofyllda platser, möjligheten till avkoppling och upplevelsen av avskildhet och tystnad. Upplevelsen av ro kan finnas i större parker och grönområden eller i små avskärmade rum i små parker. För att en plats ska upplevas som rofylld ska bullernivån inte överstiga 50dB.

Rofyllda platser är ett komplement till lekplatser och aktivitetsparker. De är viktiga i en stor stad med höga ljudnivåer och en särart och en kvalitet i ytterstaden. Värdet ro har inga krav på anläggningar eller intensiv skötsel.

Hässelby södra Villastad har, i motsats till många andra värden, tillgång till rofyllda platser.

Riddersviks landskapspark som är en av flera utpekade rofyllda platser i Vällingby-Hässelby.

 Rofyllt plats

TILLGÅNGSANALYS – BLOMPRAKT

Blomprakt – inom 500 meter

Blomprakt definieras som rik blommning eller trädgårdsodling (koloniträdgårdar, handelsträdgårdar, botaniska trädgårdar eller blomsterplanteringar större än 200 m²). I rekommendationerna för god park- och naturtillgång bör det finnas blomsterprakt inom ett avstånd på 500 meter. Det bör också finnas minst en blomstrande finpark i varje stadsdelsområde som får intensiv skötsel. På kartan visas utöver parker med blomprakt även mindre planteringar med blommning (≤ 200 m²) och sommarblommor i urnor på t.ex. torgen. Dessa inslag visas utan avstånd.

Koloniträdgårdar erbjuder blomprakt för allmänheten om de är öppna. De ger även mervärdet att man kan odla som privatperson. Dock är det endast ett fåtal invånare som har den möjligheten då koloniträdgårdarna är populära och det ofta är lång kö.

Blomprakt eller blommning behöver inte innebära perennrabatt utan kan också vara blommande buskar (t.ex. syren) eller en skött blommande ängsmark.

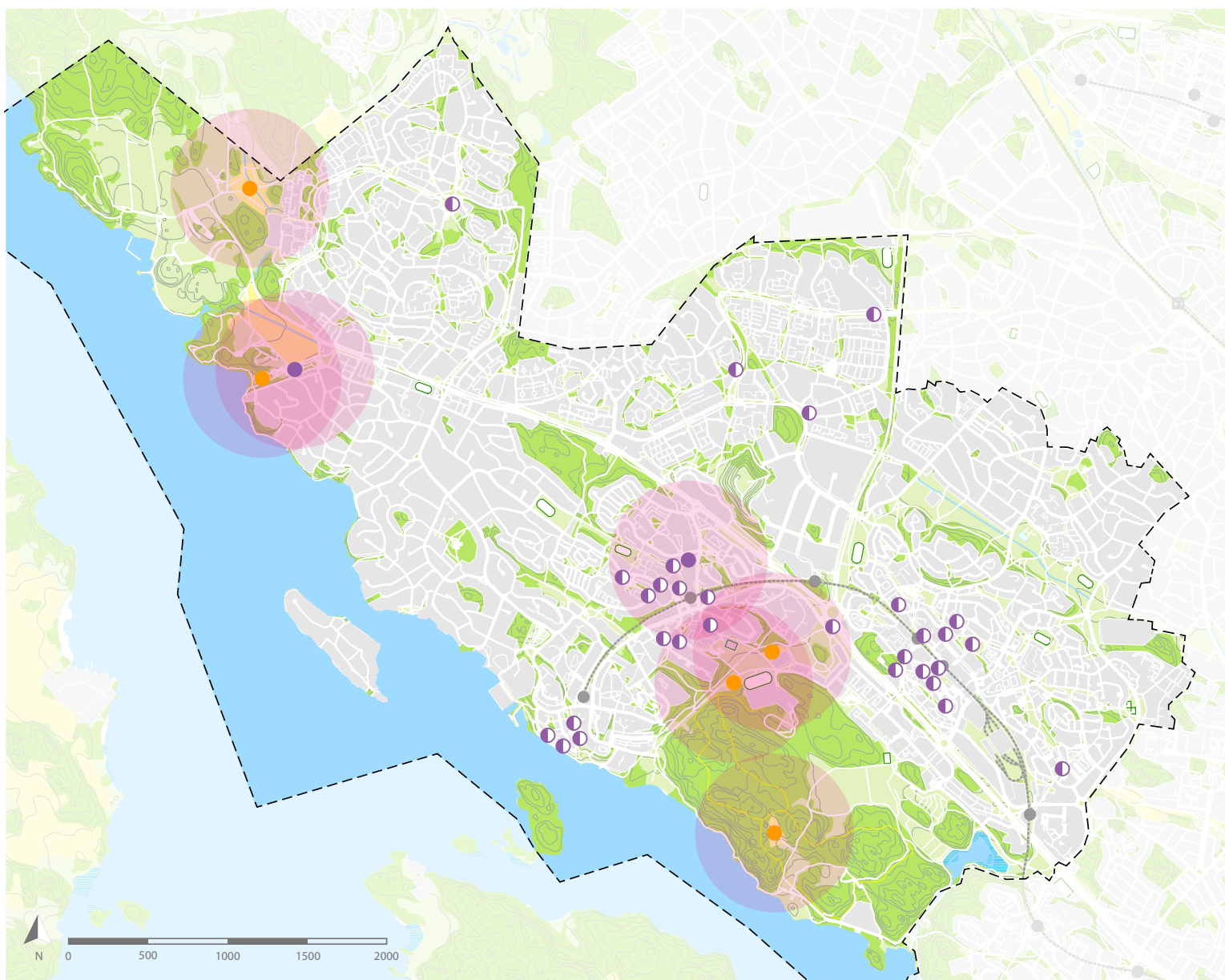
Engelska parken och Rosenparken är de enda parkerna med blomprakt, enligt definitionen. Utöver dessa finns ett flertal mindre planteringar framförallt placerade i närhet till stadsdelscentrumen Vällingby, Hässelby gård och Hässelby strand. Villa- och radhusbebyggelsens trädgårdar och flerbostadshusens bostadsgårdar bidrar till upplevelsen av blommning i ett område och kan ses som ett positivt komplement i stadsdelen.

I Vällingby finns ett flertal finplanteringar anlagda i parkstråken, ofta i anslutning till trappor och murar. Dessa anläggningar kan vara inspiration vid utformning av dagens förtätningsprojekt, där enstaka byggnader får komplettera en befintlig miljö för att skapa nya bostäder.

Solursparken är en finpark vid Vällingby centrum och där finns det möjlighet att utveckla mer blommning. Andra platser som skulle kunna utvecklas med mer blommning är parker eller parkstråk som är centrala i stadsdelarna och där många människor i olika åldrar rör sig. Exempel på lämpliga parker är Brunnsparken, Gulsippan, Melonparken och Starboparken.

Rosenparken har finparkskaraktär med många blommande planteringar.

- Blomprakt
- Mindre plantering
- Koloniträdgård

TILLGÅNGSANALYS – VINTERAKTIVITETER

Vinteraktiviteter – inom 500 meter

En viktig uppgift är att ta tillvara stadens vinterkvaliteter i form av skridskoislar, skidspår, pulkabackar, promenadstråk och vintersoliga platser. Alla möjligheter att förlänga utomhussäsongen ska uppmärksammas.

Pulkabackarna på kartan är de som stadsdelsförvaltningen sköter om. De ska vara en öppen backe eller grässlätt med en plan yta nedtill. De ska vara trafiksäkert, utan hinder och inga korsande gångvägar. Det förekommer även pulkabackar på andra platser i stadsdelen men dessa sköter stadsdelsförvaltningen inte. Pulkabackarna i stadsdelsområdet är relativt jämnt spridda mellan stadsdelarna. Brist finns i Hässelby södra villastad, centrala delarna av Hässelby strand och -gård, norra Kälvesta och Grimsta.

Det finns spolade planer för skridsko i Ådalen, Hässelängen och ibland i Gulsippan. Historiskt har flertalet bollplaner spolats vintertid men idag finns en brist på isplaner. Skötsel av isbanor är ekonomiskt krävande. Några samfällighetsföreningar bidrar idag till att spola isbanor på stadsdelsförvaltningens grusplaner; parkstråk vid Skogsklövern (2st) och Tallriset. Ett mål är att utveckla spolning av fler bollplaner i samarbete med medborgarna via brukaravtal.

Finns det möjlighet att utveckla fler isbanor finns det flera lämpliga platser; Skogsliljan, Ripvidet, Singoalla/Carmen/Rosenkavaljeren, Kälvestastråket, Tingbjörn, Nälstastråket, Starboparken, Melonparken, Oxtungen och Kopiepenan. Nya isbanor bör spridas jämnt över stadsdelsområdet.

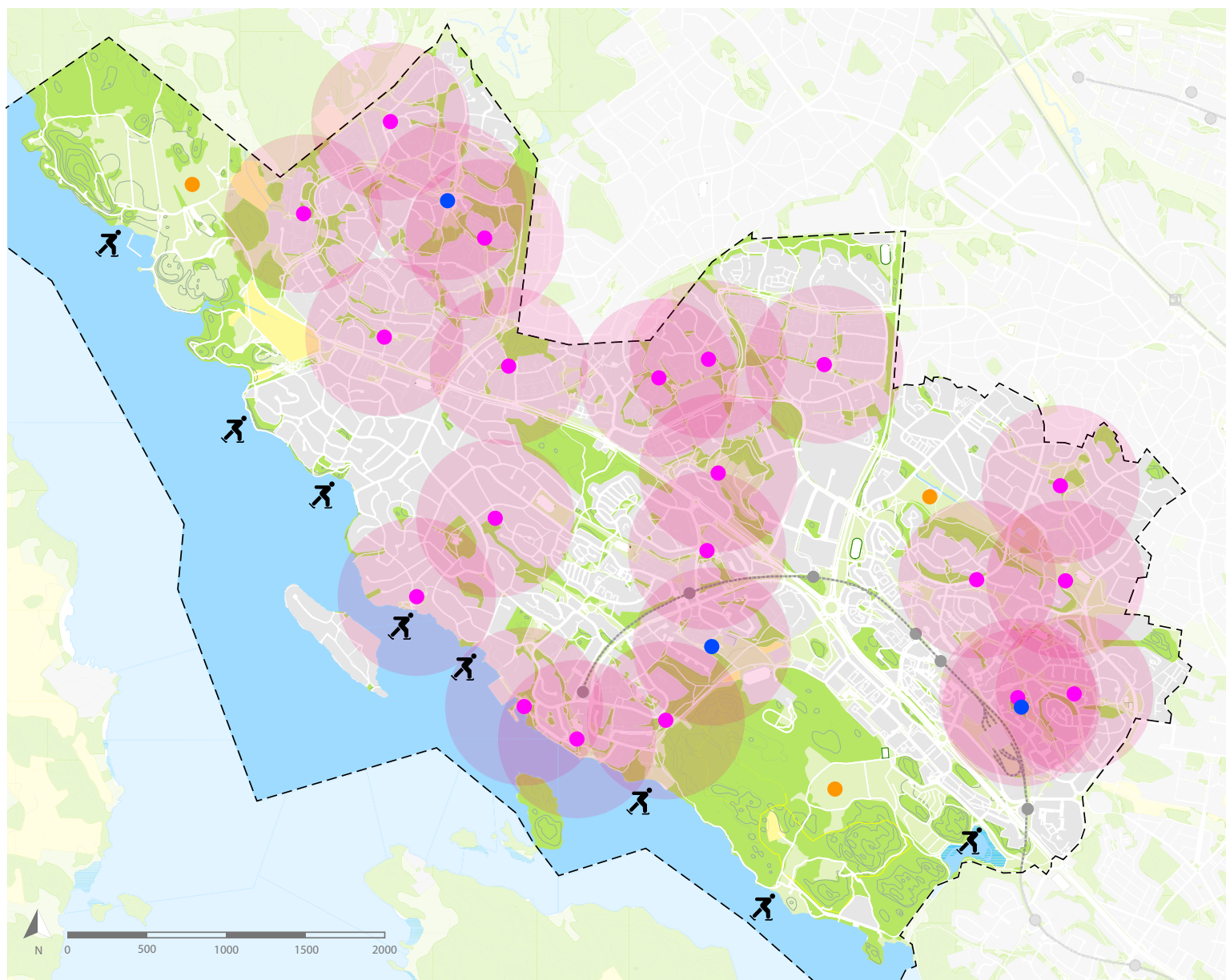
Det finns inga av stadsdelsförvaltningen anlagda längdskidspår men det spåras av privatpersoner i Grimstaskogen, Lövsta och i Nälstastråket.

Badplatserna är populära platser för att ge sig ut och åka långfärdsskridskor från och även för att grilla på vintern.

Strandlinjen ligger i ett sådant vädersträck att den kan erbjuda fina soliga promenader vintertid. Fler sträckor utmed vattnet kan utvecklas till fungerande strandpromenader.

Vid Ljungen finns en konsollbrygga som på vintern kan erbjuda fina soliga promenader och utgångspunkt för skridskoåkning.

- Isbana för skridskor, spolat av stadsdelen
- Pulkabacke
- Skidor, spontant på initiativ av allmänheten.
- ✎ Utpost för skridskor på naturis

TILLGÅNGSANALYS – NATUROMRÅDEN

Naturområden – inom 500 meter

Natur- och friluftsområde – inom 1000 meter

Ett naturområde mellan 5-50 ha bör kunna nås inom 500 meter från bostaden. Ett natur- och friluftsområde är ett område som är större än 50 ha som bör nås inom 1000 meter.

Naturområdena ska ge upplevelsen av naturens vildhet och artrikedom, som exempel kan det vara våtmarker, skogar, öppna vatten, eller naturstränder. De bör ha landskapsekologiska förutsättningar. Av analyskartan intill framgår det att Hässelby-Vällingby till stor del är välförsett med naturområden.

Naturområden, 5-50 ha

Karl Bondes skog, Nälstastråket och Kälvestastråket är större än 5 ha och är tillgångar i stadsdelen. Det finns en liten brist i de södra delarna av Hässelby villastad men där är närheten till vattnet och de mindre de mindre naturkvarteren en stor tillgång.

Generellt är närheten till Mälaren en stor naturtillgång i stadsdelsområdet. Vattenkontakten kan utvecklas där det är svårframkomligt idag.

Nälstastråkets kvaliteter är främst av friluftskaraktär snarare än som naturområde. Här finns dock stora naturvärden i ekbackarna och dikesmiljön. Nälstastråket är också ett för stadsdelsområdet karaktäristiskt dalstråk och har viktiga regionala kopplingar vidare mot Bromma.

Buller från Bromma påverkar Nälstastråket och Kälvestastråket. Buller från Lövestavägen påverkar stora delar av Karl Bondes skog.

Natur- och friluftsområden, större än 50 ha

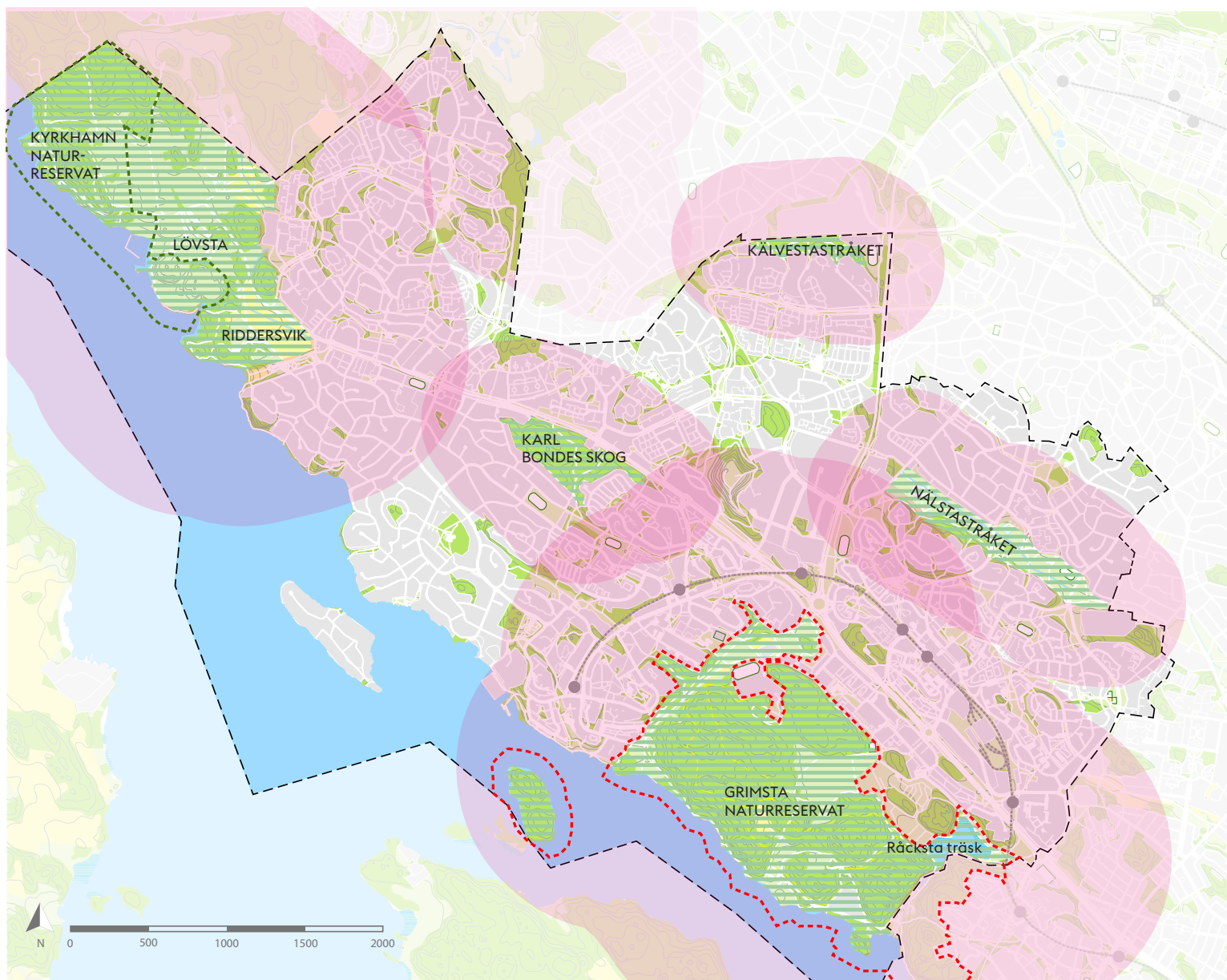
De stora natur- och friluftsområdena; Grimstaskogen och Kyrkhamn är områden där många många vistas och t.ex. motionerar. De är stora tillgångar för stadsdelen.

I rapporten ”Upplevelsevärden” föreslås sju regionala värden som grund för planering och vård av natur- och friluftsområden. Dessa måste även kompletteras med lokala värden. De sju värdena består av;

- Orördhet och mystik
- Skogskänsla
- Frihet och rymd
- Artrikedom och naturpedagogik
- Kulturhistoria
- Aktivitet och utmaning
- Service och samvaro

Räcksta träsk i Grimsta naturreservat erbjuder bland annat fiske och skridskoåkning vintertid.

- Naturområde
- Naturreservat
- Planerat naturreservat

TILLGÅNGSANALYS – GRÖNA PROMENADER OCH STRANDPROMENADER

En central utgångspunkt i den gröna promenadstaden är att fler ska välja att röra sig till fots eller med cykel. Detta gynnar en aktiv livsstil och har stora positiva hälsoeffekter. Stockholms sammanhängande struktur av gröna rum - bostadsgårdar, naturområden, parker, idrottsplatser och stråk - som lockar till promenader, löpning cykling, lek, idrott och friluftsliv, ska vidareutvecklas. Parkvägarna är en viktig parkfunktion vintertid då många andra delar av parkerna är svårare att använda.

De gröna promenaderna är väl utbyggda i stora delar av stadsdelen och parkvägnätet är delvis trafikseparerat. I Hässelby villastad söder om Lövestavägen få parker, och knappt några parkvägar. Detta innebär att barn inte kan ta sig själva till ett grönområde i ett trafiksäkert stråk.

Det finns en parkbrist i Kälvesta men däremot ett väl utbyggt parkvägnät som gör att barn kan ta sig själva till parkerna, parkvägarna kan här ses som en förlängning av parkerna. För barn är därför de gröna trafiksäkra promenaderna särskilt viktiga.

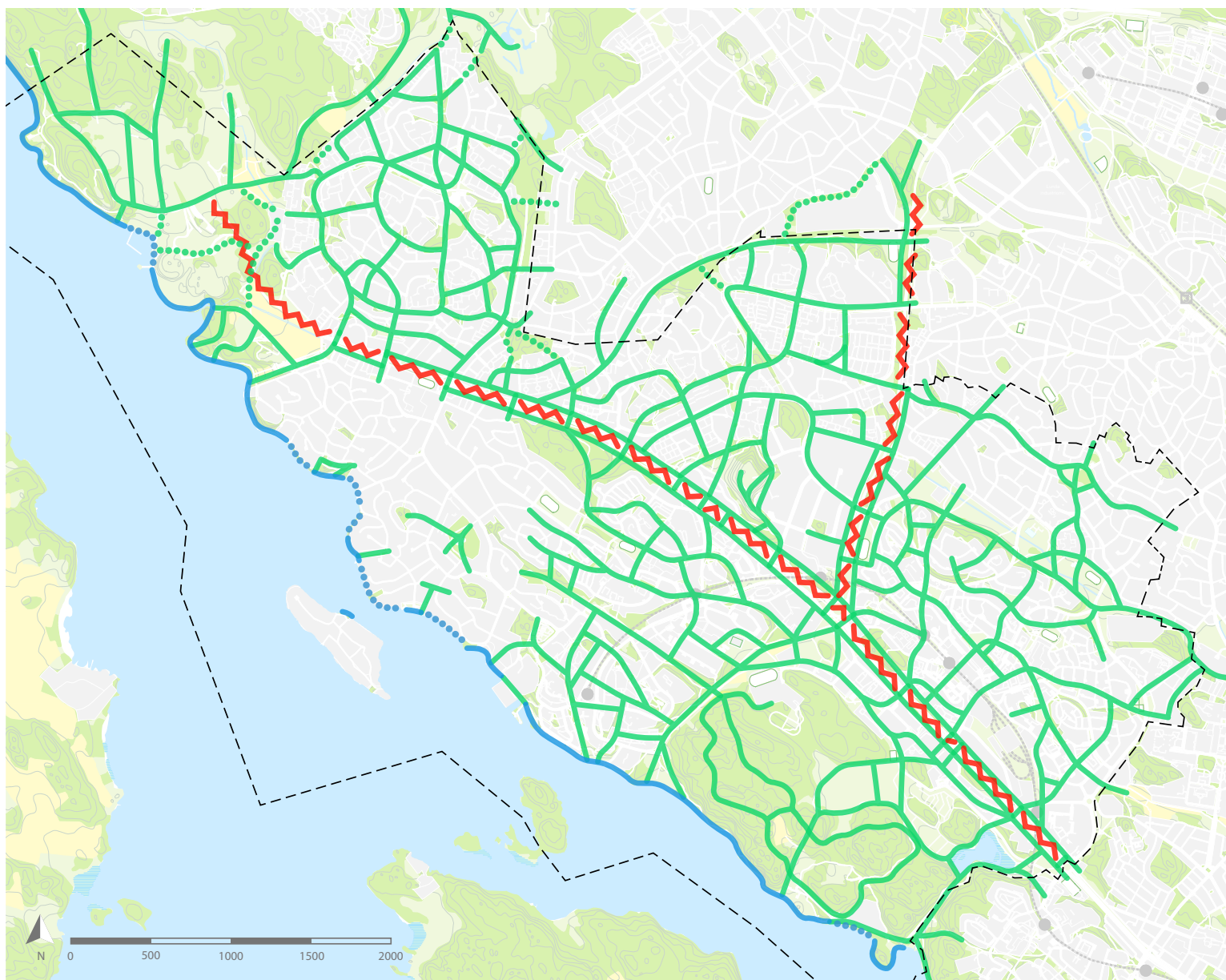
Strandpromenaderna är en park i sig och kan utvecklas med utbyggda strandpromenader där kopplingar saknas på offentlig mark.

Det är viktigt att övergångsställen, gångtunnlar och broar över de stora barriärerna Lövestavägen och Bergslagsvägen fungerar väl.

Det finns en parkbrist i det kommande området Vällingby parkstad, området medför högre tryck på befintlig parkmark i Räcksta.

En grön promenad i centrala Vällingby (mot T-bana, den norra uppgången).

- Grön promenad
- Grön promenad saknas
- kan utvecklas
- Strandpromenad
- Strandpromenad saknas
- kan utvecklas
- ⚡ Barriär

TILLGÅNGSANALYS - HUNDRASTOMRÅDE

Kartan visar endast information om lägen för hundrastområden.

Hundrastområden innebär att man får släppa sin hund lös inom angivet område om man kan kalla på sin hund. Under häckningstid är det inte tillåtet att ha hundar lösa. Lösa hundar kan innebära konflikter och det är viktigt att skylta och informera om vilka regler som gäller.

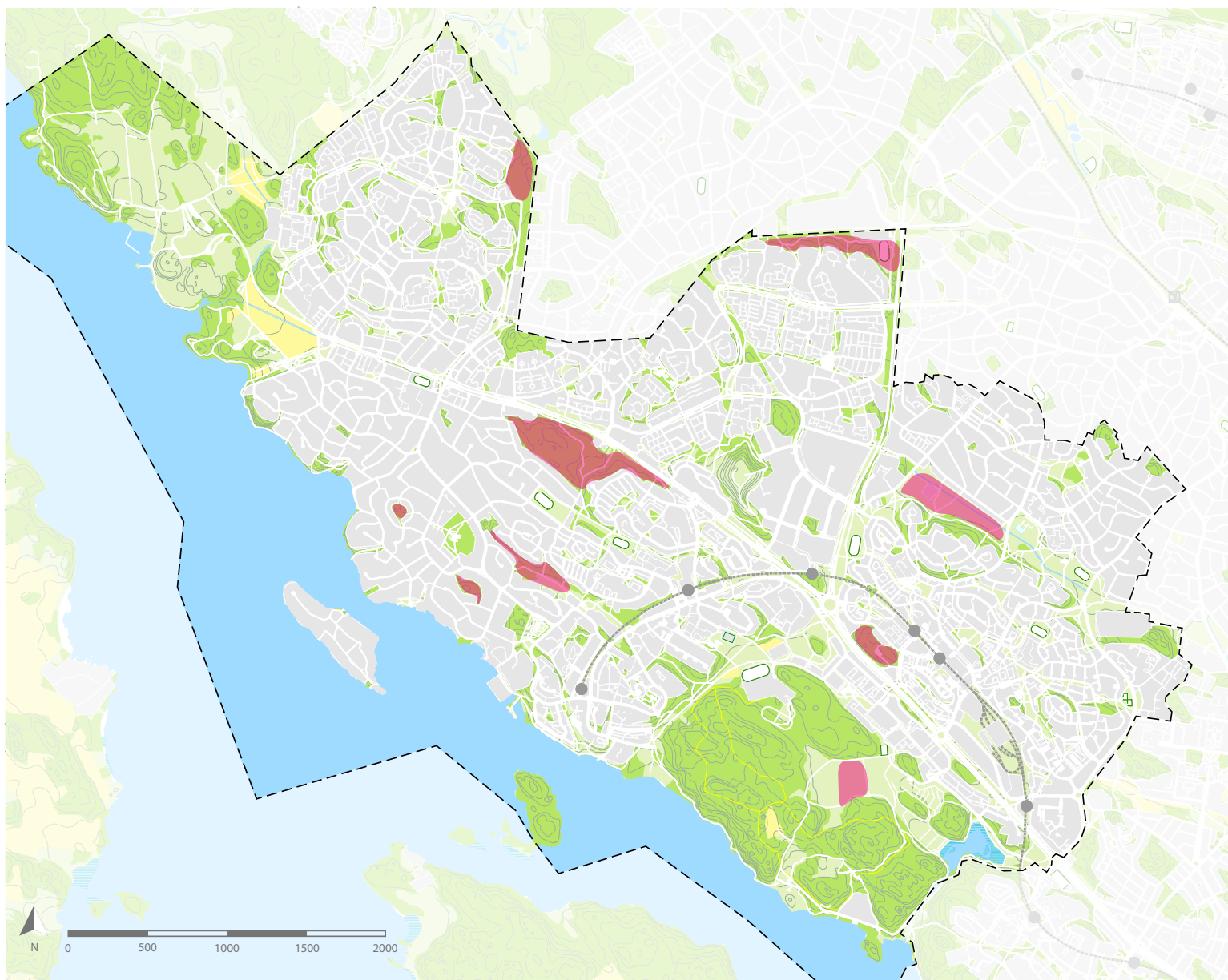
I en allt tätare stad kan det vara lämpligt att istället för hundrastområden utveckla inhägnade hundrastgårdar. Det är många invånare från Hässelby och Vällingby som i medborgardialog uttryckt att de önskar sig inhägnade hundrastgårdar, det kan ses som en brist.

Vid placering av hundrastgårdar är det viktigt att ta hänsyn till avstånd till bebyggelse då skäll från hundrastgårdar kan uppnå höga bullernivåer och anses vara störande.

Lämpliga platser för att anlägga hundrastgård skulle kunna vara Grimsta (ersätta hundrastområde), Nälsta (ersätta hundrastområde), Melonparken (ersätta hundrastområde), Fornkullen (ersätta hundrastområde) och eventuellt någonstans inom Lövsta-Kyrkhamn.

Skylt vid hundrastområdet Dvärglinet i norra Hässelby.

 Hundrastområde

TILLGÅNGSANALYS – IDROTTSAKTIVITETER

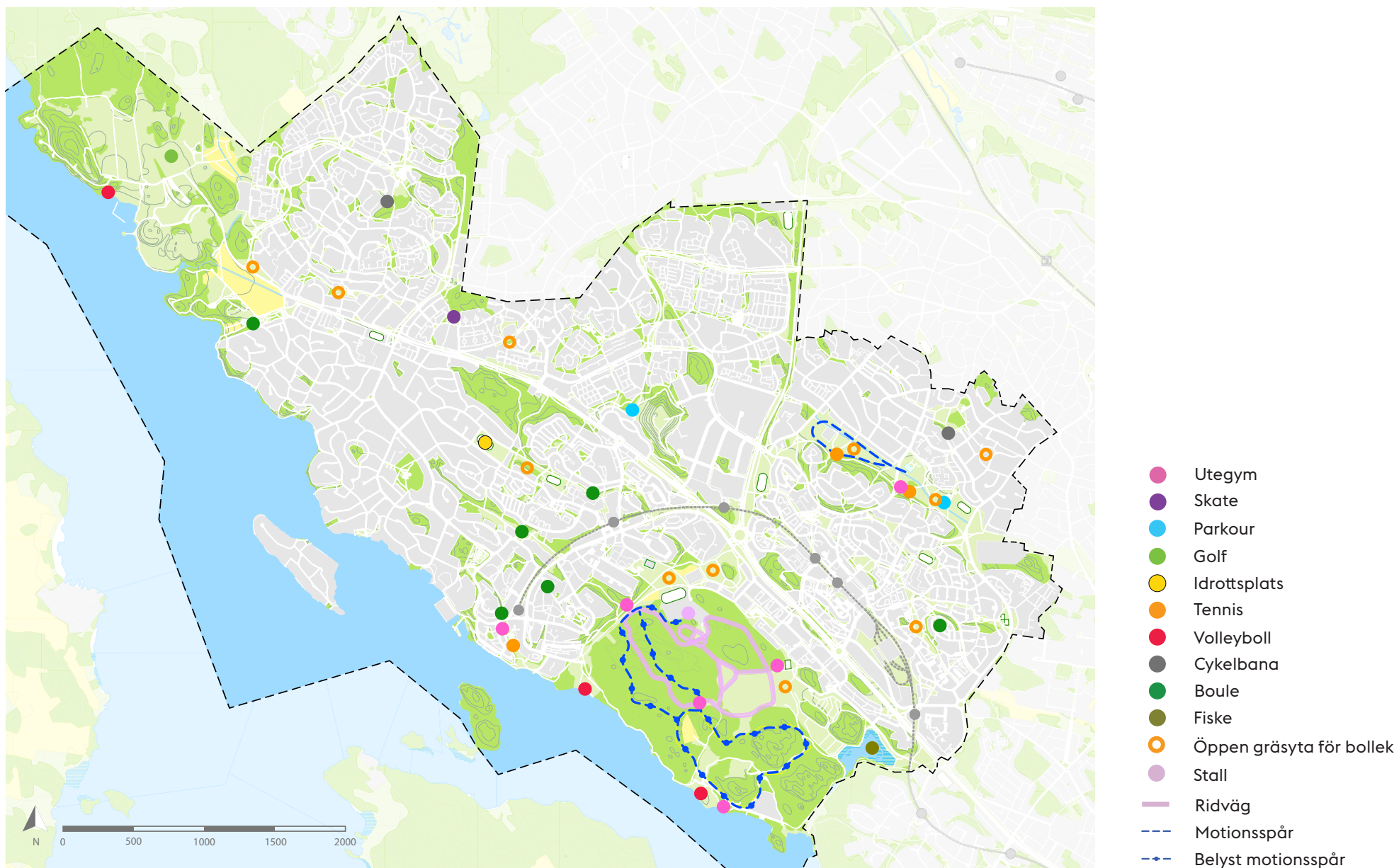
Kartan visar information om lägen.

Basket och fotboll redovisas under tillgångsanalys bollspel.

Utegym efterfrågas av medborgarna och platser för större utegym bör utredas. Exempelvis kan Johannelundstoppen, Lövsta-Kyrkhamn eller Melonparken vara lämpliga platser för tillskott av en sådan aktivitet.

I Grimsta naturreservat finns ett belyst motionsspår där man bland annat kan springa och åka skidor på vintern. På bilden syns Räcksta träsk i bakgrunden.

PARKDIALOG - VÄRDEN ENLIGT MEDBORGARNA

Stadsdelsförvaltningarna har ett uppdrag att stärka den lokala demokratin och delaktigheten i sina områden genom till exempel olika former av samråd och dialoger med medborgarna. Medborgardialog är ett sätt att samla in kunskap om hur olika platser och områden används och vilka brister och behov som finns. Här beskrivs hur vi i arbetet med parkplanen använt medborgardialog och hur inkomna synpunkter och idéer varit till nytta i processen, samt hur materialet kan användas framöver.

SAMRÅD OM PARKPLANEN /PARKDIALOGEN

I samband med arbetet med parkplanen för Hässelby-Vällingby har en parkdialog i form av en medborgarenkät genomförts under våren 2014. En presentation av alla parker och naturområden utarbetades och presenterades på biblioteken. Den fanns samtidigt på stadens hemsida, där man kunde besvara enkätfrågorna. Medarbetare i projektgruppen har vid ett par tillfällen funnits på plats på biblioteken för att presentera enkäten och stödja inhämtandet av synpunkter, svara på frågor och lämna information. Samtidigt har man då i viss mån diskuterat och tagit emot synpunkter. Dialogen och synpunkterna har varit en viktig källa till information och kunskap om olika parker och naturområden i Hässelby-Vällingby. Genom att träffa och samtala med invånarna och genom de många enkätsvaren har vi bättre kunnat förstå vilka platser som uppskattas av boende i stadsdelsområdet, hur olika platser används, vilka funktioner man saknar, vilka frågor som engagerar mm. Allmänhetens synpunkter och idéer har beaktats och kunskapen vi fått har vi haft med oss i processen och i arbetet med att utarbeta mål och strategier för stadsdelsområdets parker och grönområden som främst redovisas i parkplanens del 2.

Vi frågade t ex om vilka parker och grönområden man besöker, hur ofta man besöker platsen och vad man gör där och vad man tycker om med platsen. Andra frågor som förekom var om platsen upplevs som ren och välvårdad och om något saknas. En annan fråga var vilka parker/grönområden som man undviker och varför.

Mycket information, synpunkter och idéer kom in i samband med de olika dialogerna och som svar på enkäten. Här intill vill vi, i form av ord, citat och bilder, lyfta fram exempel på dessa för att ge en bild av vad som intresserar

och engagerar medborgarna i Hässelby-Vällingby. Tack till alla som bidragit med information, synpunkter och idéer. Materialet kommer framöver att utgöra en värdefull kunskapsbank vid olika typer av arbete som på något sätt berör grönområdena i Hässelby-Vällingby, t ex när konkreta förslag till förändring skall utarbetas.

MÅNGA SYNPUNKTER, OLIKA SYNPUNKTER, MOTSTRIDIGA SYNPUNKTER OCH MÅNGA VÄRDEFULLA IDÉER

Det kom in många synpunkter i samband med samrådet, 150 personer har besvarat enkäten. Svaren avser ca hälften av platserna som ingår i del 2. Den plats som gett mest svar är Floxen i Hässelby, beroende på att det är många olika intressen som skall samsas i den relativt lilla parken vid vattnet. Av de platser som fått flest kommentarer i övrigt utmärker sig de större naturområdena och parkstråken som Riddersvik, Maltesholmsstråket, Nälstråket och Grimstaskogen. Några parklekar, som man upplever ha stort behov av upprustning, har fått många svar t ex Ådalen och Oxtungan. Också några mindre parker/platser med stor potential som Singoalla/Carmen/Rosenkavaljeren har fått ett flertal svar med synpunkter.

Svaren bekräftar att Hässelby-Vällingby är stadsdelar där närheten till naturen med naturupplevelser och stränderna med bad och promenadvägar värderas högt av invånarna. Naturområdena får oftast positiva omdömen i svaren. En del önskemål förekommer ofta t ex önskan om fler sittplatser och skräpkorgar. Vissa stigar behöver förbättras. Många svarande saknar inhägnade hudrastgårdar. I de stora parkstråken finns önskemål om fler aktiviteter såsom lek, frisbeebana, skateboard- och cykelramp gungor, utegym, tennisbana och fotbollsmål. Listan kan göras lång.

Flera tar upp att det kan kännas otryggt och att man undviker platser med vegetation som är förvuxen och där städningen är eftersatt och där belysningen är dålig. En annan anledning till att undvika vissa områden kan vara att man känner sig osäker och illa till mods på platser där missbrukare samlas och som upplevs stökiga, t ex Solursparken och Engelska parken.

Önskemål och synpunkter berör högt som lågt allt från vikten av att bevara grönområdena till behovet av fler askkoppar. Vanliga synpunkter är behovet av bättre städning och parkskötsel även om de flesta beskriver sina platser som rena och välvårdade, att det saknas isbanor och skidspår, att en del plaskdammar saknar vatten. Några trender speglas också i svaren, med önskemål om t ex utegym och odling.

Samma plats kan upplevas helt olika av olika personer. I flera svar anser några t ex att en plats är välvårdad och städad, medan andra tycker precis tvärtom. Vi har också en tendens att ha olika uppfattning om vad som är städad och välvårdad. Det har kommit in många svar som påpekar att gamla döda träd inte skall ligga kvar och skräpa utan att de måste tas bort. Detta är ett exempel på att allmänhetens uppfattning ibland kan strida mot stadens policy, i detta fall mot arbetet för ökad biologisk mångfald i stadens naturområden.

Jag tycker att man skulle satsa mer på stadsodling. Det borde finnas alternativ som är lite enklare än att köa till en kolonilott. T ex gemensamhetsodlingar, "minilotter" etc. Det är också värdefullt att det blir lite mer människor som vistas i parkerna, att det blir lite rörelse.

När man en gång byggt på naturmark och grönområden så går det inte att återfå dem. När man tagit ifrån barnen deras lekytor och flanörerna deras promenadstråk så är dem för alltid borta. När man pressar in, förtätar nybyggda hus i grönområden är kulturvärdena och miljön borta för evigt. Människor blir glada, harmoniska, lyckliga av de gröna ytor som vi har. Vi som bor i områden som inte tillhör höginkomsttagarna har också rätt till en bra miljö. TÄNK FRAMÅT! DET GÄLLER VÅRA SJÄLAR!

Mer ängsblommor, vilda blommor och mindre gräsklippning på grässlänter och gröna plättar där folk promenerar och passerar förbi. Mer levande natur i närområdet!

Jag uppskattar vattenkontakten och saknar öppna toaletter

Det saknas generellt möjlighet att grilla

Jag känner mig otrygg i Grimstaområdet som ensam tjej

Det unika med Hässelby-Vällingby är alla strövområden som utnyttjas av tusentals människor varje dag. Bara det får behållas så man inte bygger hus överallt. Nu är det perfekt med fotbollsplaner för ungdomarna och skogs och gångleder att välja på för alla som vill promenera. Det gör Hässelby-Vällingby till ett unikt ställe att bo på.

Det saknas generellt skötsel av allt grönt i Hässelby

Det saknas inhägnade hundrastgårdar

Cirkusplatsen: ett stor lerigt grönområde där jag önskar att man byggde en bollhall till alla de som inte spelar fotboll!

TRÄD

Träd är viktiga, långsiktiga byggstenar i stadsdelens parker och offentliga rum. De är rumsskapande, ger platser karaktär och skänker lä och skugga. De renar och syresätter stadsluften och är viktiga för stadsbilden. Det tar lång tid för ett träd att nå fullvuxen storlek. För att säkerställa en grön, lummig och uppvuxen karaktär måste stadsdelens trädbestånd kontinuerligt ses över och förnygras. Trädbeståndet bör även vara varierat med avseende på olika arter. Stadens trädpolicy styr det övergripande arbetet med stadsträden.

Lönnallé i Kopiepenan i Vällingby.

BEHOV AV KARTLÄGGNING

Park- och gatuträden i Hässelby-Vällingby finns inte inventerade, dokumenterade och samlade någonstans. Ett undantag är stadens ekdatabas där jätteekar finns inventerade och klassade. Inventering av gaturäden pågår. Ett mål är att göra en inventering och dokumentation av stadsdelens träd för att sedan kunna ta fram en långsiktigt hållbar strategi för skötsel och nyplantering av träd. I en sådan dokumentation är det viktigt att träden värderas både utifrån sitt värde som park- och stadsbyggnadselement samt utifrån livskraft och säkerhet. Trädens kulturhistoriska värde bör också bedömmas.

VANLIGA ARTER

Generellt finns mycket lönn i Hässelby-Vällingby som planterats då området anlades på 1950-talet. Poppel och pil är ytterligare träd som är vanliga i stadsdelen och som planterades under samma tid. I områdena från 1970- och 80-talet växer mycket oxel och rönn. I många parkområden utgör den sparade naturmarken med sina trädarter stommen. Exempel är björk, gran, rönn och fågelbär utöver tall och ek, som se som särskilt värdefulla i naturmark. Det är viktigt att de inhemska arterna behålls då de är väl anpassade genetiskt till vårt klimat och andra naturförutsättningar och del i vårt ekosystem. Det är också viktigt att bredda artinnehållet. En större variation i trädbeståndet är viktigt för att sprida riskerna om en art slås ut av en sjukdom samt för den biologiska mångfalden.

BIOLOGISK MÅNGFALD

Inom Hässelby-Vällingby finns det ett antal större ekbestånd. Grimstaskogen, Kyrkhamn/Riddersvik och Nälstastråket är områden med många ekar. Även i Hässelby villastad Nälsta, Vällingby och Råcksta finns mycket ek. Större barrskogsbestånd med mycket tall finns i Karl Bondes skog och i Grimstaskogen. De sparade naturområden i Hässelby södra villastad domineras också av tall.

Ek och tall är värdmiljöer för ett stort antal djur och insekter och därför viktiga för den biologiska mångfalden. De mest värdefulla träden ur ekologisk synvinkel är de gamla träden som samtidigt är farligast ur säkerhetssynpunkt. Säkerheten ska i stadsmiljö alltid gå först. Samtidigt är det viktigt att främja återväxten av ekar. Medelgamla ekar saknas generellt i staden. Även död ved är viktig för den biologiska mångfalden eftersom många insekter lever i den. Om möjligt sparas veden på platsen. I stadsmiljöer kan det vara svårt att behålla döda träd, men dessa kan med fördel transporteras till naturmiljöer i närheten. Se vidare kapitlet om ekologiska värden.

En fälld ek i stråket vid Härjedalsgatan.

KULTURELLT KARAKTÄRISTISKA TRÄDMILJÖER

De stora naturmiljöerna ger Hässelby-Vällingby en mycket grön karaktär. Området är också mycket kulturpräglad med bland annat rester från plantskoletiden med framförallt fruktträd. Exempel finns i Plommonparken i Nälsta och Gulsippan i Hässelby norra villastad. Generellt är kyrkogårdarna mycket viktiga trädmiljöer. De hanteras och förvaltas av kyrkogårdsförvaltningen. Andra karaktäristiska trädmiljöer inom stadsdelarna presenteras nedan.

Kulturhistoriskt värdefulla och karaktäristiska trädmiljöer i Hässelby-Vällingby

- Riddersviks landskapspark
- Lindar i Riddersviks allé
- Exotiska arter i Rosenparken
- Lindallé i Solursparken
- Hamlade popplar i anslutning till Solursparken
- Lindar på Johannelundstoppen
- Blandallé med stora ekar i Maltesholmsstråket
- Ekar vid Bergslagsrondellen
- Räcksta begravningsplats (ej parkmark)
- Hässelby slott (ej parkmark)
- Rester av fruktträd från plantskoletiden, tex Gulsippan och Plommonparken
- Trädrader och alléer på gatumark t.ex. lönnallén på Räckstagatan, kastanjeraden på Sollefftegatan, raden med körsbärsträd på Gulddragargränd och raden med askar på Bergslagsvägen
- Övriga solitära ekar och ekbestånd i parkmark

ANSVARSFÖRDELNING

Träd på park- och naturmark hanteras av stadsdelen och träd på gatumark d v s de träd som växer längs våra gator, hanteras av Trafikkontoret. Det behövs en regelbunden skötsel och föryngring av stadsdelens trädbestånd i stråk och parker. Även i den tätortsnära skogen i stadsdelens naturområden är det viktigt med en regelbunden skötselinsats.

Även om ansvaret för skötseln av Hässelby-Vällingbys träd är uppdelat på olika förvaltningar är de sociala och ekologiska aspekterna av träden i området en helhet. Gatuträden tillför mycket till den allmänna grönskan. Många gatuträd är i dåligt skick och det är viktigt att säkerställa att stadsträd får så bra förutsättningar som möjligt vid planering och plantering av nya träd.

Vid brådskande trädfrågor gör en felanmälan på stadens hemsida <http://www.stockholm.se/TrafikStadsplanering/Felanmalan-och-synpunkter/> eller ring 08-651 00 00.

Lindar i Riddersviks allé.

Ansvarsfördelning

Trafikkontoret ansvarar för gatuträd och Stadsdelsförvaltningen ansvarar för parkträden.

ÅVERKAN PÅ TRÄD

Träd på stadens mark får aldrig fällas eller beskäras utan tillstånd. Polisanmälan görs. När kommunen behöver fälla träd bör information om orsaken till fällningen gå ut till medborgarna. Vid markarbeten vid befintliga träd är det viktigt att skydda träden så att de inte skadas. Träden ska även skyddas vid till exempel evenemang som riskerar skada träden mekaniskt eller genom markkompaktering. Vid borttagande av träd vid exploatering är det viktigt att kompensationsåtgärder utförs i form av nya planterade träd.

Det är viktigt att skydd av värdefulla träd och trädmiljöer beaktas i befintliga miljöer samt vid planarbete och exploatering. Vid återplantering och andra förändringar i dessa miljöer bör traditionen på platsen beaktas. Exempel på karaktärer som bör bevaras är alléer och ek- och tallbestånd.

Lindar i Stjärnparken, Riddersvik.

Näsdunksträd i Rosenparken.

Råd och riktlinjer för träd

- Parkerna ska innehålla ett varierat och olikåldrigt trädbestånd som stämmer överens med parkernas karaktär.
- Platsens vegetation är en del av platsens ekologi, själ och historia och bör om möjligt tas till vara.
- Val av träd, buskar, gräs och andra växter ska alltid anpassas till platsens klimat- och markförutsättningar. Allergiframkallande växter bör undvikas.
- Informera allmänheten vid trädfällning

Stockholms parkprogram

STRATEGIER – Träd

- Dokumentera och kartlägg stadsdelens träd, både på park- och gatumark.
- Upprätta en trädvårdsplan/trädplan gällande alla stadsdelens grönytor.
- Sträva efter ett varierat trädbestånd både vad gäller art och ålder.
- Träden är viktiga stadsbyggnadselement och ska anpassas till omkringliggande stadsbyggnadsprincip vad gäller avstånd och gestaltning.
- Värna om kulturhistoriskt värdefulla träd och trädmiljöer.
- Ek och tall är särskilt värdefulla träd och bör skyddas.
- Spara gamla och ihåliga träd där detta är möjligt med hänsyn till säkerheten. Död ved sparas eller transporteras till lämpliga platser.
- Inventering, bedömning och inmätning av träd ska alltid utföras i ett tidigt planeringsstadium inför en exploatering, ny detaljplan eller bygglovsansökan så att hänsyn kan tas till värdefulla träd och trädmiljöer.
- Beakta att befintliga träd inte skadas vid markarbeten eller byggnation.
- Vid nyanläggning bör allergifrågorna övervägas.

SKÖTSEL

Begrepp

Skötsel är ett samlingsbegrepp för drift och underhåll. Drift är återkommande insatser som sker med olika frekvens beroende på typ av åtgärd t.ex. gräsklippning. Underhåll är återkommande reparationer i mindre omfattning för att hålla en anläggning i gott skick.

Stockholmarnas gröna vardagsrum

Parker och grönområden ska upplevas som välskötta, rena och säkra att vistas i för att fungera som Stockholmarnas gröna vardagsrum. Ett förändrat klimat och en tätare stad med en växande befolkning ställer ökade krav på skötsel för att park och natur ska utvecklas långsiktigt och hållbart. Flera av de ytor som är anlagd parkmark är attraktiva och värdetäta vilket kräver intensiv skötsel. Även naturmarken, både i form av större naturområden och mindre naturkvarter, är omtyckt och mycket använd av boende. Skötsel av natur är vanligtvis mer extensiv än skötsel av anlagda parker. I vissa fall kan naturmark dock kräva större skötselinsatser, t.ex. kräver naturreservat och fornlämningar större skötselinsatser än vad som är normalt för naturmark för att lagkrav och åtaganden enligt skötselplaner skall kunna uppfyllas. Inom stadsdelen finns också strandbaden som kräver intensiv skötsel under sommarhalvåret.

SKÖTSEL

Stadsdelsförvaltningen har ansvar för skötseln av parker och naturområden. I skötseln av parkmark ingår t.ex. lekplatser, parkvägar, strandpromenader, motionsspår med anläggningsdelar och utrustning som trappor, murar, parkmöbler, lekutrustning, skräpkorgar, stängsel, plaskdammar, gräsytor, planteringar och parkträd. Ansvar för belysning på vissa lekplatser, bollplaner och elljusspår ingår också i stadsdelens åtagande liksom livbojar och räddningsstationer längs stränderna och bryggor och hopptorn vid strandbaden. Även skötsel av naturmark ingår, t.ex. Grimsta naturreservat och Kyrkhamns naturreservat och annan bostadsnära natur. Kulturmiljön vid Riddersvik är en blandning av natur, anlagd park och park som kräver särskild skötsel för att bevara des unika värden. I både parker och naturområden förekommer ofta fornlämningar som kräver särskild skötsel. Strandbad och motionsspår ligger ofta i naturområden men kräver mer intensiv skötsel än gängse naturområden. Eftersom nedskräpningen ökat har renhållningen prioriterats framför parkskötsel i många fall. Exempel på åtgärder som ofta fått stryka på foten är ogrärensning, uppstamning av träd och bevattning och gödsling av planteringar.

Parkskötseln utförs av en entreprenör som stadsdelen handlat upp i konkurrens. Upphandlingen baseras på ett förfrågningsunderlag som beskriver funktion och utförande av det arbete som ska utföras av entreprenören. Stadsdelsförvaltningen använder checklistor, en tät dialog med entreprenören och uppföljning i fält för att säkerställa ett gott resultat och för en kontinuerlig kontroll.

Stadsdelen måste alltid göra en prioritering mellan olika skötselinsatser eftersom budgeten är begränsad.

DRIFT

I driften av park- och naturmarken ingår bland annat gräsklippning, ogrärensning, röjning av sly och underhållsbeskrining av träd. Därutöver ingår barmarksrenhållning, vinterväghållning, besiktning av lekplatser samt provtagning av vattenkvalité vid bad och plaskdammar.

Städning av parkmarken sker kontinuerligt och två gånger om året sker vår- och höststädning som ska vara klara till 15 maj respektive 1 december. Vid vårstädning finns möjlighet att engagera föreningar i städningen.

UNDERHÅLL

Stadsdelen har underhållsansvar för fast lekplatsutrustning, parkbänkar, trappor, plaskdammar, grillplatser, parkvägar, gräsytor, duschar, bryggor och livräddningsutrustning mm. Underhåll kan t.ex. vara asfaltering av parkvägar, lagning av utrustning, målning, fogning av trappor och murar. Skötselentreprenören skall göra funktionskontroller av lekplatser för att tillse att säkerhetskraven uppfylls och kontroller av träkonstruktioner, livräddningsutrustning mm. Entreprenören har även visst tillsynsansvar för de ytor där skötsel utförs för att fel skall kunna åtgärdas och förebyggas.

UPPRUSTNING

Stadens parker kräver insatser i form av upprustning för att bibehålla en godtagbar standard. Det här behovet ska kartläggas kontinuerligt och en plan för investering för upprustning ska tas fram som underlag för Stockholm stads budgetarbete. Medel för upprustning fördelas mellan stadsdelarna.

Allmänna badet i Badhusparken är en av fyra strandbad i Hässelby-Vällingby som kräver intensiv skötsel.

NYANLÄGGNING

I samband med att en ny park anläggs är anläggningsentreprenören de första åren ansvarig för etableringsskötsel respektive garantiskötsel. Därefter sker övertagandebesiktning inför överlämnande av skötselansvaret till stadsdelen. En skötselplan bör upprättas i samråd med den berörda Stadsdelsförvaltningen. Den ska innehålla mål för park- och naturmarksskötsel samt skötselmetod.

NUVARANDE STATUS

I samband med inventeringen för parkplanen har noteringar om skötseln gjorts. Inventeringen genomfördes i fält under 2013-2014 och ger en aktuell bild av skötselbehoven. Generellt tycks skötseln av Hässelby-Vällingbys parker vara tillfredsställande men underhållet släpar efter. T ex förekommer trasiga parkmöbler och trappor som behöver

fogas. Eftersatta parkvägar med asfaltbeläggning som behöver toppas företrädesvis i dalstråken med dåliga markförhållanden. Särskilt kan nämnas att träd behöver stammas upp så att genomsiktligheten och öppenheten i parkerna återställs till den ursprungliga gestaltningen. Platser med förvuxna buskage behöver röjas för att öka tryggheten och för att underlätta skötseln framöver. Dock visar resultatet i den årliga medborgarundersökningen på en positiv trend. Medborgarna är mer nöjda med parkskötseln i Hässelby-Vällingby i den senaste undersökningen än tidigare, vilket tyder på att gjorda satsningar på skötselarbete har gett resultat.

HJÄLPMEDEL I SKÖTSELARBETET

Parkdatabasen

Parkdatabasen är Trafikkontorets anläggningsregister över alla grönytor i Stockholm stad och ett hjälpmedel för skötsel och förvaltning. Den utgör samtidigt underlag för Stadsledningskontoret vid tilldelning av budgetmedel för skötsel. I parkdatabasen kartläggs också möbler och fasta anläggningar som tillhör parker och naturmark. Stadsdelsförvaltningarna har ansvaret för karteringen. Den ska uppdateras kontinuerligt vid förändringar och nyanläggning.

Synpunkter från medborgarna

God kommunikation med brukarna är en viktig del i att hålla stadsdelens grönytor i gott skick. Stadsdelsförvaltningen är Stockholm stads lokala ansikte utåt. Genom kontakt med dem som vistas och bor i området kan lokala problem lösas smidigt. Stadsdelen har kontakt med och tar hjälp av medborgarna på olika sätt, t ex kan olika former av brukaravtal tecknas mellan boende och stadsdelen. Aktivi-

ATT TÄNKA PÅ VID UPPHANDLING AV PARKSKÖTSEL

- Långsiktigt arbete i ständig dialog med entreprenören för att öka kunskap och engagemang.
- Tydliga förfrågningsunderlag och avtal.
- Beställarkompetens inom drift och underhåll av utemiljö skall finnas.
- Tydliga och aktuella kartor från Parkdatabasen.
- Regelbunden kontroll och uppföljning .
- Årlig genomgång av behoven av drift och underhåll.
- Innan förfrågningsunderlag tas fram bör en utvärdering av tidigare entreprenad göras.
- Entreprenören måste ha trädgårds-/parkkompetens och en kompetent arbetsledning.
- Tydliga och områdesspecifika skötselplaner för områden med fornlämningar samt värdefulla naturområden ska bifogas förfrågningsunderlaget. Skötselplanerna bör tas fram i samarbete med Stadsmuseet och Miljöförvaltningens ekologer.

Solursparken är en finpark och är en av de parker som kräver en hög skötselintensitet.

teter som Parkernas dag och olika former av brukaravtal, kampanjer mot nedskräpning ger delaktighet i skötselarbete. Medborgarförslag kan också lämnas till varje stadsdelsförvaltning.

FELANMÄLAN KAN GÖRAS PÅ

telefon: 08-651 00 00

webb: www.stockholm.se/felanmalan

app: stockholm.se/tycktillapp

Teknisk handbok

Handboken innehåller bland annat typlösningar och riktlinjer för nyanläggning och upprustning med syfte att hålla hög kvalitet på anläggningar och därmed öka livslängden. God kvalitet kan innebära högre investeringskostnader men kan på sikt leda till lägre drifts- och underhållskostnader.

OMRÅDEN MED SÄRSKILDA SKÖTSELBEHOV

Vissa områden har av olika anledningar, t ex stort besöksstryck, ett stort skötselbehov och det medför ett behov av ökade ekonomiska medel för skötsel och för investeringar.

Strandbad

Hässelby-Vällingby är ett av Stockholms badtätaste områden. Här finns fem strandbad; Lövestadbadet, Hässelby allmänna bad, Hässelby strandbad, Maltesholmsbadet och Kanaanbadet, varav fyra förvaltas av stadsdelsförvaltningen. Hässelby strandbad är i annan ägo. Badet är väldigt populära och välbesökta och kräver en mer intensiv skötsel än den naturmark de ligger i. Fast utrustning kräver kontinuerlig tillsyn och reparationer., med driftarbete som städning och gräsklippning samt underhållsarbete av t.ex. bryggor och duschar. Här finns också t ex grillar, bajamajor och bodar som ställts ut. Vattenprover skall tas var 14:e dag. Sommartid görs daglig tillsyn med t ex tömning av skräpkorgar och städning. Ett gemensamt möbleringsprogram för baden föreslås, bl a för att underlätta drift och underhåll.

Lekplatser och plaskdammar

Alla typer av lekplatser, stora som små, behöver särskild skötsel och regelbunden tillsyn med funktionskontroller av utrustning och fallskyddsunderlag samt årlig säkerhetsbe-

siktning för att uppfylla säkerhetskraven. I plaskdammar skall vattenkvaliteten kontrolleras regelbundet. Större byggnader på lekplatser ingår oftast inte i stadsdelens ansvar. De förvaltas oftast av fastighetskontoret.

Fornlämningar

Fornvård har bedrivits i Stockholm sedan 1930-talet och fornlämningar skyddas av kulturmiljölagen (1988:950). Enligt lagen består arbetet av att skydda, vårda, informera om och öka tillgängligheten till dem, så att dagens och morgondagens generationer kan ta del av det kulturhistoriska arvet. Tidigare fanns Fornminnesgruppen som samordnade vården av fornminnen med Stockholms Stadsmuseum, men den gruppen lades ner år 2010. Ansvaret för vården av fornlämningar på parkmark ligger idag på stadsdelsförvaltningen.

Flertalet av fornlämningarna i Hässelby och Vällingby ligger i naturområden där möjligheten till rationell skötsel är begränsade. Det är viktigt att arbetet sker varsamt för att inte förstöra lämningarna. Sly och annan skymmande växtlighet ska hållas efter så att lämningarna inte växer igen eller skadas på sikt. Det ligger också inom ansvaret att hålla öppet så att fornlämningarna blir synliga i landskapet och görs tillgängliga för allmänheten. Trots de speciella behoven är de ekonomiska anslagen som stadsdelsförvaltningen tilldelas för skötseln av dessa områden samma som för vanlig naturmark. Detta medför att gravar, rösen och andra lämningar växer igen på många ställen.

Naturresevat

Stockholm har ett flertal naturresevat. I Hässelby-Vällingby ligger två av dessa; Grimstaskogen i Vällingby och Kyrkhamn i Hässelby. Det är stora varierande områden som skall hållas i stand. För att värna och stärka Stockholms

rika växt- och djurliv, och därmed de ekosystemtjänster de kan leverera, är skötseln av naturreservat av stor betydelse. Med rätt skötsel gynnas den biologiska mångfalden och grönsstrukturen blir mer tålig. Naturreservat och natur- och friluftsområden har en skötselplan, som ska följas. Då reservaten kan ligga inom flera stadsdelar blir flera Stadsdelsförvaltningar ofta berörda. Skötselinsatserna består främst av tillsyn och städning samt slyröjning och gallring för att hindra igenväxning och kunna främja vissa arter. Ibland skall gamla betesmarker hållas öppna, främst med hjälp av slåtter eller betesdjur. En av Stockholms finaste ängar är Enebacken i Grimstaskogen. Den är ett resultat av mångårig målmedveten skötsel med slåtter och borttagning av slaget gräs.

Övriga skötselintensiva anläggningar

Andra skötselintensiva anläggningar är de kulturklassade miljöerna och miljö som ligger inom områden som klassificerats som riksintresse. Det är t ex Solursparken i direkt anslutning till Vällingby centrum och som är ett uttryck för stockholmsstilen. Solursparken fungerar som en stadspark med stora häckomgärdade gräsytor, vattenfontän och en finplantering. I kulturmiljön vid Riddersvik finns Rosenparken som är en anläggning med en liten lekplats och särskilt träd- och växtsortiment med många olika arter som skyltas. Vid Riddersvik finns också Engelska parken där t ex delen Stjärnparken med formellt planterade lindrader behöver särskild skötsel med hänsyn till gestaltningssidén.

Rosenparken, en av de parker som kräver hög skötselintensitet.

RÅD OCH RIKTLINJER

- Skötseln ska säkra park- och naturmarkens karaktär, värden, hållbarhet och livskraft.
- Det ska finnas minst en blomstrande finpark i varje stadsdelsområde som får intensiv skötsel.
- Fornlämningars läge och omfattning samt skötsel av dessa ska framgå av de lokala Parkplanen.
- Anvisningar för vård av parkernas kulturhistoriska värden ska utvecklas i samverkan med Stockholms stadsmuseum.
- Största möjliga trygghet ska eftersträvas. Genom t.ex. bättre belysning och vegetationsåtgärder.
- En särskild skötselplan ska upprättas för naturreservat och natur- och friluftsområden >50 ha.
- Underhållsbehovet bör inventeras kontinuerligt.
- Lokal sponsring och brukarskötsel bör främjas.

Stockholms parkprogram 2006

SKÖTSELPRIORITERINGAR I HÄSSELBY-VÄLLINGBY

Upprätthålla nuvarande skötselnivå, med undantag för de delar som bör skötas mer intensivt, t ex fornlämningar och vissa naturområden.

Säkra mer resurser till de skötselintensiva delarna och medel till investeringar och upprustningar. Större resurser krävs för att klara de påfrestningar som ett ökat befolkningsstryck och klimatförändringar innebär.

Många parker är från samma tid. Nu finns behov att stamma upp träd i många av parkerna samt att beskära eller ta bort förvuxna buskage för att öka öppenheten och tryggheten. Gamla risiga buskage finns ofta i anslutning till de flertaliga gångtunnlarna vid planskilda korsningar. Här behövs ett helhetsgrepp med en principlösning för tunnlar som fungerar skötselmässigt på längre sikt.

Utveckla program för möblering och utrustning för strandbaden i ett gemensamt arbete, där ett viktigt syfte är att underlätta drift och underhåll.

Utveckla ekologisk inriktad skötsel som t ex kan innebära att minimera miljöbelastningen vid skötselinsatser och förstärka den biologiska mångfalden.

I naturområdena kan skötselinsatserna kompletteras med betande djur där marker skall hållas öppna. Det är en skonsam form av skötsel och ett positivt inslag i naturmiljön och bidrar samtidigt till en större biologisk mångfald med större artrikedom. I Nälstastråket t ex föreslås parken utvecklas till en vattenpark med ekologisk inriktning bl.a. med mer artrika gräsytor, vilket kräver en skötsel som gynnar större variation i växtligheten.

Utveckla skötseln av gräsytor så att så att det går åt mindre resurser och gödsel. Detta liksom mycket av ekologisk inriktning i övrigt är en fråga för staden att utveckla centralt.

STRATEGIER – Skötsel

- Intensifiera skötseln av stadsdelens naturområden med fornlämningar. Ta fram skötselplaner i samarbete med Stockholm stadsmuseum.
- Öka skötselintensiteten i varje stadsdelsområdes finpark t.ex. Solursparken.
- Säkerställa tillräckliga resurser för fortsatt goda relationer med entreprenören samt kontinuerlig uppföljning av dennes arbete.
- Säkerställa tillräckliga resurser för fortsatt god dialog med stadsdelens invånare.
- Initiera ett samarbete med fastighetsägare om skötsel av mark nära dennes fastighet.
- Ta fram en skötselplan för de natur- och friluftsområden där det saknas.
- Ta fram en skötselplan/program för gångtunnlar.
- Skapa och upprätthålla rutiner för ett kontinuerligt inventering av underhållsbehov.
- Prioritera förändringar av parkmark som underlättar skötseln, t ex program för möblering och utrustning av strandbaden.

FRAMTIDA UTVECKLING AV PARKER & NATUR

Här följer en sammanställning av mål och strategier för utveckling av parker och naturområden i Hässelby-Vällingby med hänsyn till de värden, tillgångar och brister som finns i stadsdelsområdet.

ÖVERGRIPANDE MÅL I STOCKHOLM

Stockholms parkprogram har tagit fram tre övergripande mål för parkplaneringen: **God park- och naturtillgång, hållbar park- och naturmiljö, rik park- och landskapskultur.** I arbetet med parkplanen har mål anpassade till Hässelby-Vällingby tagits fram utifrån stadens övergripande mål.

ÖVERGRIPANDE MÅL HÄSSELBY-VÄLLINGBY

- Kvaliteterna som den **värdefulla grönstrukturen** i Hässelby-Vällingby medför, ska bevaras.
- Boende i Hässelby-Vällingby ska ha tillgång till en **större park** med flertal parkvärden och en **mindre park** i sin närmiljö som kan tillgodose vardagsbehov som t-ex- lek.
- I stadsdelsområdet finns två parker med funktion av **stadspark** på grund av områdets utbredning.
- Parker och naturområden i Hässelby-Vällingby ska vara väl definierade platser med en **tydlig identitet**.
- **Ekologiska värden** i Hässelby-Vällingby ska bevaras, skyddas och utvecklas för att gynna den biologiska mångfalden.
- **Kultuhistoriskt värdefulla miljöer** och områden i Hässelby-Vällingby ska bevaras, skyddas och utvecklas.
- Tillgodose att Hässelby-Vällingbys invånare kan utnyttja **strandpromenaderna** längs Mälaren och att **strandbaden** upprätthåller en hög kvalitet.
- Tillgodose att Hässelby-Vällingbys invånare kan röra sig i **det gröna nät av gång- och cykelstråk** som är av stort värde för området.
- Parklekarna/de centrala parkerna i varje stadsdel inom Hässelby-Vällingby ska ha ett **varierat innehåll för alla åldrar** och området ska vara välförsett med **gröna mötesplatser**.
- **Skötseln** av park- och naturområden ska upplevas som god av medborgarna.
- Parker och naturområden i Hässelby-Vällingby ska erbjuda **pedagogiska kvaliteter** för närliggande skolor och förskolor.

ÖVERGRIPANDE STRATEGIER FÖR UTVECKLING AV PARKER OCH NATUR

Värna de stora gröna kvaliteter som finns. De stora och mellanstora naturområdena, det gröna nätet av parkstråk, de större kärnparkerna i varje stadsdel, de mindre parkerna och den bostadsnära naturen har alla sin del i den sammanlagda grönsstrukturen.

Värna och utveckla kopplingar och samband till regionalt viktiga grönområden.

Bevaka att tillgången på värden inte försämras i bristområden. Se över möjligheten att tillföra kvaliteter i dessa områden. Var uppmärksam på att gröna stråk i bristområden kan underlätta kommunikationen till värdetäta parkområden.

Förbered och anpassa parker till ökande besöksstryck i centrala lägen och i samband med förändringar.

Värna tysta och rofyllda parker- och naturområden i en växande stad.

Utveckla sammanhängande strandpromenader där det är möjligt.

Utveckla Solursparken och Melonparken som stadsparker.

Ta fram program för strandbaden som underlättar framtida förvaltning.

Utveckla fler mötesplatser för alla åldrar. I små parker, noder i stråk och bostadsnära natur med till exempel generella men platsanpassade möbler. I större parker och parklekar som parktillägg för fler åldersgrupper, även äldre.

Värna och synliggör landskapsparken och parkstrukturerna vid Riddersvik. Tydliggör dess värde som kulturmiljö i Stockholm.

Värna och utveckla Nälstastråket som aktivitetspark med stora ekologiska värden.

Utred en utvidgad ekologisk skötsel på valda platser för att värna den biologiska mångfalden och en mer varierad karaktär. Bredda artinnehåll vid nyplantering.

Parkstråk och lekplatserns identitet och variationen i parkutbudet bör främjas för bättre orienterbarhet och upplevelsevärden. Tillägg och omvandlingar som görs bör anpassas efter platsens förutsättningar och särdrag utan att förstöra stadsdelarnas sammanhållna karaktär.

Se till att planskilda korsningspunkter, som är viktiga för att minska barriäreffekter, upplevs som trygga.

STRATEGI GRÖNSTRUKTUR

- Värna och utveckla grönstrukturen i samklang med stadsdelarnas karaktär, struktur och landskapets topografi.
- Värna och utveckla kopplingarna till regionalt viktiga områden utanför Hässelby-Vällingby.
- Värna och utveckla svaga samband inom Hässelby Vällingby.

STRATEGI BARRIÄRER

- Minska barriäreffekten för gående och djur genom att se till att planskilda korsningspunkter upplevs som trygga.

STRATEGI BULLER

- Värna tysta områden som är en stor tillgång i ett växande Hässelby-Vällingby.

STRATEGIER – Ekologiska värden

- Bevara och skydda hotade och skyddsvärda arter.
- Identifiera viktiga lokala och regionala ekologiska samband - innan förändring av parkmarken. Bevara övergripande kopplingar mot regionalt betydelsefulla områden.
- Gynna varierade biotoper inom parkmark. Skapa flerskiktade växtbestånd där detta är möjligt. Utveckla bland annat de gröna stråken som till stor del består av intensivt skött gräsmark, till mer varierade biotoper.
- Prioritera träd, buskar och perenner som gynnar fåglar, fjärilar och insekter.
- Utveckla Nälstastråket genom plantering för en högre biologisk mångfald. Detta bör ske i samverkan med miljöförvaltningen samt utifrån sociala värden.
- Värna och utveckla det nät av gröna gång- och cykelstråk som finns i Hässelby-Vällingby.
- Identifiera och arbeta med kompensationsåtgärder då ekologiska värden minskar vid till exempel vägbyggen eller exploatering.

STRATEGIER – Kulturhistoriska värden

- Bevara och utveckla Solursparken.
- Bevara och utveckla Riddersvik. Ta fram en skötselplan för landskapsparken.
- Ta fram information och synliggör fornlämnningar tillsammans med Stadsmuseet.
- Förhöj utvalda platser med möbler och växter från rätt tidsålder.
- Bevara och utveckla parker och gröna stråk som är karakteristiska för Hässelby-Vällingbys stadsplan.
- Utveckling ska ske i samråd med stadsmuseet.

STRATEGIER – Sociala värden

- Värna om, sprid kunskap om och utveckla de unika strandpromenaderna och strandbaden längs Mälaren.
- Värna om och utveckla det nät av gröna gång- och cykelvägar som är unikt för Hässelby-Vällingby.
- Arbeta med utveckling och omvandling av nedlagda parklekar och parklekar/kärnparker i bruk så att de blir mötesplatser för fler åldersgrupper t ex ungdomar och gamla.
- Arbeta för ökad tillgänglighet och nåbarhet till parker och naturområdet.
- Tillgodose upplevelsen av trygghet vid gångtunnlar, som är viktiga kopplingar.
- Utveckla Nälstastråket till en aktivitetspark för alla åldrar.
- Bevara och värna strukturen med naturkvarter bland bebyggelsen. Se över möjligheten att berika utvalda naturområden med parkvärden eller identitetsskapande objekt. Offentliggör genom att tydliggöra entréerna.
- Värna vintersport i stadsdelen. Utveckla spolning av isbanor i samarbete med medborgarna.
- Fortsatt regelbunden dialog med medborgarna.
- Upprätthåll en hög nivå vad gäller möblering.

STRATEGIER – Träd

- Dokumentera och kartlägg stadsdelens träd, både på park- och gatumark.
- Upprätta en trädvårdsplan/trädplan gällande alla stadsdelens grönytor.
- Sträva efter ett varierat trädbestånd både vad gäller art och ålder.
- Träden är viktiga stadsbyggnadselement och ska anpassas till omkringliggande stadsbyggnadsprincip vad gäller avstånd och gestaltning.
- Värna om kulturhistoriskt värdefulla träd och trädmiljöer.
- Ek och tall är särskilt värdefulla träd och bör skyddas.
- Spara gamla och ihåliga träd där detta är möjligt med hänsyn till säkerheten. Död ved sparas eller transporteras till lämpliga platser.
- Inventering, bedömning och inmätning av träd ska alltid utföras i ett tidigt planeringsstadium inför en exploatering, ny detaljplan eller bygglovsansökan så att hänsyn kan tas till värdefulla träd och trädmiljöer.
- Bevaka att befintliga träd inte skadas vid markarbeten eller byggnation.
- Vid nyanläggning bör allergifrågorna övervägas.

STRATEGIER – Skötsel

- Intensifiera skötseln av stadsdelens naturområden med fornlämningar. Ta fram skötselplaner i samarbete med Stockholm stadsmuseum.
- Öka skötselintensiteten i varje stadsdelsområdes finpark t.ex. Solursparken.
- Säkerställ tillräckliga resurser för fortsatt goda relationer med entreprenören samt kontinuerlig uppföljning av dennes arbete.
- Säkerställ tillräckliga resurser för fortsatt god dialog med stadsdelens invånare.
- Initiera ett samarbete med fastighetsägare om skötsel av mark nära dennes fastighet.
- Ta fram en skötselplan för de natur- och friluftsområden där det saknas.
- Ta fram en skötselplan/program för gångtunnlar.
- Skapa och upprätthåll rutiner för ett kontinuerligt inventering av underhållsbehov.
- Prioritera förändringar av parkmark som underlättar skötseln, t ex program för möblering och utrustning av strandbaden.

PLANERINGSUNDERLAG OCH REFERENSER

PLANERINGSUNDERLAG

I arbetet med Parkplan Hässelby-Vällingby har följande dokument utgjort underlag. Vid förändringar och fortsatt arbete med Hässelby-Vällingbys parker bör likvärdigt planeringsunderlag beaktas.

Stockholms Parkprogram, 2006

Enligt parkprogrammet ska en parkplan tas fram för varje stadsdelsområde. Planen ska beskriva parkernas historia, karaktär, värden och andra förutsättningar.

Stockholms sociotopkarta, 2004

Kartorna redovisar stadsdelsområdenas sociala och kulturella värden, viktiga landformer och områdenas tillgång till friytor. Uppdatering av sociotopkartan pågår. Sociotopkartan hängde tidigare samman med Stockholms grönkarta där även ekologiska värden beskrevs. Grönkartan ska inte användas längre men i detta arbete har information om ekologiska värden hämtats ur den.

Stockholms översiktsplan, Promenadstaden, 2010

Översiktsplanen är vägledande för mark- och vattenanvändningen i Stockholm. I denna presenteras bland annat fyra stadsutvecklingsstrategier för en hållbar tillväxt. Tre av dessa är särskilt intressanta för Hässelby-Vällingby.

2. *Satsa på attraktiva tyngdpunkter* -utveckla täta och attraktiva komplement till innerstaden. Vällingby är utpekad som en av Stockholms flera nya stadskärnor som man vill utveckla.

3. *Koppla samman stadens delar*. För Vällingby vill man öka kopplingarna mellan omgivande tyngdpunkter i väster, framförallt Barkarby, och angränsande kommuner.

4. *Främja en levande stadsmiljö i hela staden*. Utveckling och upprustning av torg, gator och parker och kompletteringsbyggande utifrån lokala behov ska ske även i delar som inte pekats ut som utvecklingsområden i översiktsplanen.

Den gröna promenadstaden, en strategi för utveckling av Stockholms parker och natur, 2013

Den gröna promenadstaden är en strategi för utveckling av Stockholms parker och natur i form av ett tillägg till översiktsplanen. Dokumentet innehåller mål, strategier och vägledning för planering, utveckling och skötsel av park och natur. I dokumentet listas tre huvudmål och strategier för dessa. Målen är:

- Stockholmslandskapets karaktärsdrag och Stockholms gröna kulturvärden ska förvaltas. Staden ska berikas med nya parker av hög klass.
- Stockholmsmarna ska ha god tillgång till parker och naturområden som bidrar till ett rikt och hälsosamt stadsliv och möter den växande befolkningens behov.
- Stockholm ska ha ett rikt växt- och djurliv och vidareutveckla en hållbar grönsstruktur som kan bidra till stadens klimatanpassning och andra ekosystemtjänster.

Stockholms miljöprogram, 2012-2015

I programmet framgår att särskilt värdefulla mark- och vattenområden ska bevaras, att stadsbyggandet ska vara långsiktigt hållbart, att Stockholmsmarna ska ha god tillgång till variationsrika mark- och vattenområden, att den biologiska mångfalden ska värnas samt att den ekologiska statusen i sjöar och vattendrag ska förbättras.

Nationella miljömål

Enligt regeringens nationella miljömål ska kulturhistoriska och estetiska värden tas till vara och förstärkas samt den biologiska mångfalden öka.

Barnkonventionen

Barnkonventionen slår fast att barnens bästa ska komma i första rummet och att deras rätt till lek, vila och fritid ska tillgodoses. Barn och ungdomar ska vara delaktiga i förändringen av parkmarken.

Tillgänglighet, 2008

I ”Stockholm en stad för alla – Riktlinjer för att skapa en tillgänglig och användbar utemiljö” finns stadens riktlinjer för hur utomhusmiljön ska utformas.

Lagstiftning som gäller tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning till allmänna platser finns i Boverkets författningssamling.

Kultur i ögonhöjd, 2013

Detta dokument för barn- och ungdomskultur riktar sig till nämnder och bolag i Stockholms Stad som arbetar med barn och ungdomars aktiviteter och fysiska miljö. Dokumentets ledord är delaktighet och inflytande och avsikten med planen är att göra hela stadens arbete med kultur för unga mer strategiskt.

Gångplan för Stockholm, 2014

Gångplanen är en fördjupning av Stockholms stads Framkomlighetsstrategi och beskriver hur Stockholms stad ska arbeta och planera för att bli en mer gångvänlig stad.

REFERENSER

Biologisk utveckling av Stockholm - förslag till åtgärder, Miljöförvaltningen, 2003

Biotopkartan, Miljöförvaltningen 2009

Barnkonventionen, FN 1989

Bostadspotential i Stockholm, Stockholms stad 2014

Bullerkarta Västerort, Stockholms stads hemsida

Cykelplan, Stockholms stad 2012

Den gröna promenadstaden, en strategi för utveckling av Stockholms parker och natur, Stockholms stad 2013

Faktablad från Stockholms stadsmuseum om kulturhistoriska värdefulla hus i ytterstaden.

Fornsök, riksantikvarieämbetets hemsida

Förslag Kyrkhamn naturreservat, Stockholms stad 2014

Habitatverktyg ek barrskogsarter, Miljöförvaltningen 2008

Habitatverktyg groddjur, Miljöförvaltningen 2008

Inventering av stränder i Stockholms stad 2010, Miljöförvaltningen

Kultur i ögonhöjd - för, med och av barn och unga, Kulturförvaltningen 2013

Nationella miljömål, Miljödepartementet 2004

Parkdatabasen, kartutdrag

Parkdialog Hässelby-Vällingby, 2014

Parkplan Enskede-Årsta, Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltning 2008

Parkplan Hägersten, Hägersten-Liljeholmens Stadsdelsförvaltning 2008.

Parkplan Hässelby-Vällingby, Hässelby-Vällingby Stadsdelsförvaltning 2007

Parkplan för Kungsholmen, Kungsholmens Stadsdelsförvaltning 2008

Parkplan för Norrmalm, Norrmalms Stadsdelsförvaltning 2007

Parkplan Spånga, Spånga-Tensta Stadsdelsförvaltning 2010

Parkplan Södermalm, Södermalms Stadsdelsförvaltning 2009

Parkplan Älvsjö, Älvsjö Stadsdelsförvaltning 2008

Parkplan Tensta, Spånga-Tensta Stadsdelsförvaltning 2011

Parkplan Vantör, Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltning 2006

Promenadstaden - Översiktplan för Stockholm, Sbk, 2010

RUFS, Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen, 2010

Stockholms byggnadsordning, Sbk 1997

Stockholm en stad för alla, Riktlinjer för att skapa en tillgänglig och användbar utemiljö, Gfk 2001

Stockholms gatunamn, Kommittén för Stockholmsforskning/Stockholmia förlag 2005

Stockholms grönkarta, Sbk 2004

Stockholms idrotts- och friluftskarta, Stockholms stad 2013

Stockholms Miljöprogram, Miljöförvaltningen 2012-2015

Stockholms Parkprogram, Handlingsprogram för utveckling och skötsel av Stockholms parker och natur, Gfk/Markkontoret 2006

Stockholms sociotopkarta, Sbk 2009

Stockholms stadsmuseum

www.stockholmsstadsmuseum.se

Trafikflödeskarta Västerort, Stockholms stad 2002

Tätare Stockholm, Regionplanekontoret 2009

Utag ur Miljöförvaltningens kartdatabas: ESBO särskilt betydelsefulla områden, ESKO, Habitatnätverk barrskogslevande, Habitatnätverk eklevande, Habitatnätverk groddjur, Jätteekar ekområden, Reproduktion groddjur

Vision för Stockholm 2030, Sbk 2004

GRANSKNING/REMISS

Följande förvaltningar och organisationer har fått de delar av parkplanen som berör dem på remiss:

Exploateringskontoret

Miljöförvaltningen

Stadsbyggnadskontoret

Stadsmuseet

Trafikkontoret

ORDLISTA

Bostadsnära natur; Grönområden som finns nära bostäder.

Biotop; Alla levande varelser och den miljö som finns inom ett visst område.

Drift; Daglig vård som gräsklippning och ogrärensning.

Ekologiskt värde; Fenomen av värde för den biologiska mångfalden eller naturen som helhet.

Ekosystemtjänster; är ekosystemens direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande. Tjänsterna som kommer från ekosystemen ger oss bland annat luft- och vattenrening, jordbildning, primärproduktion och naturupplevelser som kan påverka vår hälsa positivt (Naturvårdsverket 2014).

Entreprenad; Åtagande att mot ersättning utföra en arbetsuppgift där upphandling i regel har skett i konkurrens.

Förnyelse; Överlagring eller nydaning av en befintlig parks karaktär.

Förtätning; Ny bebyggelse tillkommer på friyta.

Gfk; Gatu- och fastighetskontoret.

Grönstruktur; Strukturen av gröna ytor, såsom parker, natur m.m.

Habitat; En miljö där en viss växt- eller djurart kan leva.

Habitatnätverk; Nätverk av habitat för en viss art eller artgrupp sammanlänkade med spridningszoner.

Kulturhistoriskt värde; Fenomen av värde för sin kultur- eller samhällshistoria.

Kvarterspark; Parkområde 0,5-5 ha.

Landform; Brant, dal eller vatten av betydelse för stadsbildens naturkaraktär.

Lekplats; Område med lekredskap i första hand avsedd för lek.

Naturmark; Skog, ängar och hagmarker som härrör ur natur- och odlingslandskap.

Naturpark; Park som har mycket kvar av ursprunglig natur.

Nyanläggning; Projekt som avser förändra utformning, utbud eller karaktär.

Park; Gestaltad markanläggning (grönområde) av vegetation, berg, vatten, mark och utrustning.

Parkkaraktär; Parkens utformning och sammansättning av innehåll såsom träd, gräs m m.

Parklek; Bemannad, lite större lekplats, ofta i anslutning till en större park.

Parkplan; Plan för utveckling och skötsel av stadsdelarnas park och naturmark samt grönstruktur.

Parkprogram; Dokument som ger råd och riktlinjer för utveckling och vård.

Parkprojekt; Förvaltningsprocess som omsätter gestaltungsidéer till ritningar och anläggning.

Perenner; Fleråriga blommor och växter som återkommer och blommar varje år.

Program; Skede av ett projekt där idén detaljutreds och förslag tas fram.

Sbk; Stadsbyggnadskontoret.

SISAB; Skolfastigheter i Stockholm AB, kommunalt bolag som äger och förvaltar merparten av Stockholms skolfastigheter.

Skötsel; Samlingsbegrepp för drift och underhåll.

Skötselplan; Plan som visar skötselslag och mål för park- och naturmarksskötseln.

Socialt värde; Fenomen av värde för människors vardagsliv t ex lek, rekreation och samvaro.

Sociotop; Avgränsad miljö av en grupp eller kultur använd och upplevd som livsplats.

Stadspark; Starkt kultiverad park utan spår av ursprunglig natur.

Stadsdelspark; Parkområde 5-50 ha.

Tillgänglighet; Möjligheten och känslan att ha tillträde eller komma fram i en miljö.

Underhåll; Små anläggningsåtgärder som t.ex. reparation eller komplettering.

Upprustning; Projekt som avser bibehålla utformning, karaktär och funktion/hållbarhet.

Värdetäthet; Mångfunktionalitet – flera värden i samma miljö.

**Stockholms
stad**

Hässelby-Vällingby
stadsdelsförvaltning

